

ÖVERSIKTSPLAN

Markaryds kommun år 2030
med utblick mot 2050

Del 2
Förutsättningar

Översiktsplan för Markaryds kommun, Del 2 Förutsättningar

Framställd av:	Markaryds kommun med stöd av SWECO
Version:	Antagandehandling, 2022-05-09
Diarienummer:	2021/33
Arbetsgrupp:	John Karlsson, näringslivschef Louise Tallberg, planarkitekt Annica Hegefheldt, miljöstrateg Hanna Stigmar, GIS-ingenjör Josefin Svensson, bygglov Marie-Louise Svensson, miljö- och byggchef Lina van der Putten, kommunikatör
Politisk styrgrupp:	Kommunstyrelsens arbetsutskott Bengt Germundsson, ordförande (KD) Sven Jansson, vice ordförande (C) Joakim Pohlman, oppositionsråd (S) Caroline Lindberg, ledamot (KD) Heino Johannesson, ledamot (SD)
Fotografier:	Markaryds kommun om inget annat anges
Teckensnitt:	Century Gothic, Garamond
Omslag:	Lina van der Putten, Markaryds kommun
Arbetsgrupper på SWECO	
Översiktsplan:	Mikael Bäckman, uppdragsledare Karolina Persson, uppdragsledare/handläggare Rebecka Olsson, handläggare Maja Olofsson, handläggare Karin Lindbäck, handläggare Ebba Krigström, handläggare Lovisa Norlin, handläggare Linn Henriksson, handläggare Elina Östergren, handläggare
GIS:	Mikael Bäckman, uppdragsledare Linn Henriksson, handläggare
Miljökonsekvensbeskrivning:	Josefin Wildstam, uppdragsledare Cornelia Hartman, handläggare Karolina Persson, uppdragsledare/handläggare
Uppdragsnummer på SWECO:	30021964

ÖVERSIKTSPLAN

Markaryds kommun år 2030
med utblick mot 2050

Del 2
Förutsättningar

Innehåll

Inledning	8
Läsanvisning	8
Översiktsplanens dokument.....	8
Del 1 Planförslag	8
Del 2 Förutsättningar	8
Del 3 Konsekvenser	8
Del 4 Synpunkter samråd och granskning	8
Planprocessen	8
Samråd	9
Granskning.....	9
Antagande	9
Planeringsförutsättningar	10
Styrdokument, mål och underlag	10
Kommunala styrdokument, mål och underlag	10
Regionala styrdokument, mål och underlag	10
Nationella styrdokument, mål och underlag	10
Historik.....	12
Landskapet formars	12
Människans intåg	12
Kommunens framväxt	13
Historik kommunens tätorter.....	13
Planberedskap	14
Planlagda och obebyggda tomter(kommunägd mark)	14
Planlagda men ännu ej markberedda eller VA-försörjda områden (kommunägd mark)	14
Pågående planarbeten	14
Befolkning, boende och service	16
Befolkning.....	16
Boende	17
Utbud och efterfrågan.....	17
Markaryd	17
Timsfors	17
Strömsnäsbruk	17
Traryd	17
Råstorp	17
Hinneryd.....	17
Vivljunga	17
Sammanhållen bebyggelse.....	18
Bebyggelse på landsbygden.....	18

Service	18
Utbildning	18
Vård och omsorg	19
Kommersiell service och handel	19
Kulturverksamhet	19
Fritidsverksamhet	20

Arbete och näringsliv 22

Näringslivsstruktur	22
Arbetskraft och pendling	22
Tillverkningsindustri	23
Bygg och anläggning	23
Handel och kommersiell service	23
Offentlig service	23
Turism och besöksnäring	23
Areella näringar	23
Täktverksamhet	23
Planlagda handels- och verksamhetsområden	23

Natur, kultur och rekreation 24

Markaryds gröna struktur	24
Grön infrastruktur	24
Grönområden i tätorter	24
Markaryds blå struktur	25
Sjöar och vattendrag	25
Våtmarker	25
Landskapet	27
Landskapstyper	27
Naturvärden i landskapet	29
Kulturmiljövärden i landskapet	30
Rekreativvärden i landskapet	32
Upplevelsevärden i landskapet	33
Hälsovärden i landskapet	33
Tillgänglig upplevelse av landskapet	36
Ekosystemtjänster	36

Kommunikationer 37

Infrastruktur	37
Flygtrafik	37
Järnvägar	37
Kollektivtrafik	37
Gång- och cykelvägar	37
Vägar	39

Laddinfrastruktur för elbilar	39
Elektronisk kommunikation	39

Teknisk försörjning..... 41

Vatten och avlopp.....	41
Verksamhetsområden för VA	41
VA-ledningsnät.....	41
Dricksvatten.....	41
Spillvatten.....	43
Dagvatten.....	44
Enskilt VA.....	44
Avfall	44
Avfallshantering	44
Energi	45
Energi- och klimatplan.....	45
Elförsörjning.....	45
Förnyelsebar energi.....	45
Energirådgivning.....	47

Regionala och mellankommunala frågor.....48

Markaryd i regionen.....	48
Utgångsläge	48
Regiontillhörighet.....	48
Konkurrenssituation.....	48
Regional och mellankommunal samverkan.....	48
Kommunikationer.....	49
Arbetspendling	50
Handel.....	50
Turism och besöksnäring.....	50
Grönstruktur och rekreation	51
Vindkraft.....	51
Gränsöverskridande riksintresseområden.....	51
Vattenförsörjning	51

Miljö- och riskfaktorer..... 52

Risker för hälsa och miljö	52
Handlingsprogram för skydd mot olyckor.....	52
Miljöfarlig och störande verksamhet	52
Förorenad mark	52
Transport av farligt gods	54
Strålning.....	54
Radon	54
Buller och vibrationer	56
Klimat	57

Lokalklimat	57
Klimatet förändras	57
Miljö kvalitetsnormer	58
Miljö kvalitetsnormer för utomhusluft	58
Miljö kvalitetsnormer för vattenförekomster	58
Övriga miljö kvalitetsnormer	60
Regleringar: riksintressen	64
Riksintressen	64
Lagstiftning	64
Riksintresse för naturvården	64
Natura 2000	68
Riksintresse för kommunikationer	70
Framtida riksintresse för ny infrastruktur utan geografisk sträckning	70
Riksintresse för vattenförsörjning	70
Riksintresse för vattenförsörjning redovisas endast i text då intressets läge omfattas av sekretess	70
Riksintresse för totalförsvarets militära del	72
Riksintressen under utredning	74
Regleringar: natur- och kulturmiljöer	76
Skydd av naturmiljöer	76
Naturreservat	76
Biotopskyddsområde	76
Naturminnen	78
Naturvårdsavtal	78
Nyckelbiotop	78
Strandskydd	78
LIS-områden, landsbygdsutveckling i strandnära lägen	80
Andra skyddsformer	81
Stora opåverkade områden	81
Jord- och skogsbruk	81
Artskydd	81
Invasiva arter	82
Skydd av kulturvården	82
Fornminnen	82
Kyrkliga kulturminnen	82
Värdefulla bebyggelsemiljöer	82
Källor för del 1 och del 2	84

Inledning

Läsanvisning

På din skärm eller i din hand håller du *Del 2 Markaryd idag* som är en del av granskningshandlingen till den kommunomfattande översiktsplanen för Markaryds kommun.

En översiktsplan ska enligt lag redovisa grunddragen i användningen av mark- och vattenområden och hur de bör användas i framtiden samt hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Av planen ska också framgå hur kommunen avser att tillgodose och följa gällande miljö kvalitetsnormer samt redovisa sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen där strandskyddet kan komma att upphävas. Sedan den 21 juli 2004 ska alla översiktsplaner miljöbedömas enligt miljöbalken. Förutom miljö, hälso- och hushållningsaspekter bör, enligt plan- och bygglagen, även sociala och ekonomiska aspekter beskrivas eftersom dessa är grunden för en hållbar utveckling - vilket är ett övergripande mål för samhällsutvecklingen.

För att underlätta läsningen är dokumentet uppdelat i olika delar. Fakta och underlag är sammanställt i *Del 2 Förutsättningar*. I *Del 1 Planförslag* finns strategier för utveckling. Översiktsplanens konsekvenser redovisas samlat i *Del 3 Konsekvenser*. *Del 4 Synpunkter samråd och granskning* redovisar synpunkter och kommentarer som kommit in under samråd och granskning samt de revideringar som gjorts i dokumenten för att beakta dessa synpunkter.

Del 2 Förutsättningar innehåller en tematisk redovisning av de planeringsunderlag som legat till grund för översiktsplanens förslag till mark- och vattenanvändning som redovisas i *Del 1 Planförslag*. Kapitelindelningen i Del 1 och 2 följer i stort varandra för att underlätta läsningen. Indelningen har gjorts i nedanstående avsnitt:

- Befolkning, boende och service
- Arbete och näringsliv
- Natur, kultur och rekreation
- Kommunikationer
- Teknisk försörjning
- Regionala och mellankommunala frågor
- Miljö- och riskfaktorer
- Regleringar: riksintressen
- Regleringar: natur- och kulturmiljöer

I kapitlen redovisas både förutsättningar och geografiska anspråk som olika intressen har på mark- och vattenanvändningen i kommunen.

Översiktsplanens dokument

Denna översiktsplan ersätter i sin helhet ÖP 2010 från 2011, vilken aktualitetsprövades av kommunfullmäktige den 28 maj 2018. Delar av innehållet i tidigare översiktsplan har överförs till denna plan.

Del 1 Planförslag

De långsiktiga strategierna för kommunens utveckling samlas i detta dokument som är en viktig del av kommunens översiktsplan. För varje delområde presenteras en övergripande vision och de strategier som kommunen har valt för att uppfylla denna. De strategier som redovisas är oftast exempel på åtgärder eller utredningar som ligger nära i tiden, och som i första hand ska aktualiseras varje mandatperiod.

Del 2 Förutsättningar

I denna del sammanställs viktiga planeringsunderlag och fakta. Här redovisas planeringsförutsättningar som miljö- och riskfaktorer, kommunikationer, infrastruktur och regionala frågor men även områden med skydd i lagstiftningen.

Del 3 Konsekvenser

En bedömning av översiktsplanens förslag till förändringar i mark- och vattenanvändningen har gjorts och samlats i denna del. I den analyseras planens konsekvenser utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter.

Del 4 Synpunkter samråd och granskning

Under samråd och granskning inkom synpunkter på översiktsplanen. Synpunkterna har sammanställts och kommenterats i en samrådsredogörelse (efter samråd) och särskilt utlåtande (efter granskning). Sammanställningarna redovisar även de revideringar som gjorts i översiktsplanen till följd av synpunkterna.

Planprocessen

Processen för en översiktsplan styrs av plan- och bygglagens tredje kapitel. Innan kommunen antar en översiktsplan ska förslag till översiktsplan ha genomgått ett samråd och en granskning. Nedan beskrivs skedena kortfattat.

Inför arbetet med översiktsplanen har en parlamentarisk sammansatt grupp tagit fram en vision för hur Markaryds kommun ska se ut och uppfattas år 2030. Till grund för arbetet ligger de inkomna synpunkter som förts fram av allmänheten under de medborgardialoger som hölls på olika platser i kommunen under vintern 2019. Visionen trädde i kraft vid årsskiftet 2020/2021 efter beslut i kommunfullmäktige.

Samråd

När ett förslag till översiktsplan upprättas, ska kommunen samråda och föra en dialog med kommuninvånarna, länsstyrelsen, regionplaneorgan, myndigheter och andra kommuner som berörs av förslaget. Syftet med samrådet är att ge möjlighet till insyn och påverkan och på det sättet få fram ett bra beslutsunderlag.

Under samrådet ges det möjlighet att komma med synpunkter på översiktsplanens innehåll och på hur samhällsintressen har vägts mot varandra. Under samrådstiden kan samrådsmöten arrangeras för att informera om översiktsplanens innehåll och för att öppna upp för diskussion kring översiktsplanens visioner. Under samrådsskedet kan synpunkter lämnas skriftligen.

Länsstyrelsen bevakar statliga intressen, som till exempel hälsa, säkerhet och miljö kvalitetsnormer, och lämnar i detta skede ett skriftligt samrådsyttrande.

De synpunkter som kommer in sammanställs och kommenteras i en så kallad samrådsredogörelse och finns i *Del 4 Synpunkter samråd och granskning*.

Granskning

Utifrån inkomna synpunkter i samrådet justeras översiktsplanen. Planförslaget ska sedan ställas ut för granskning under minst två månader. Då finns återigen möjlighet att lämna sina synpunkter och dessa ska lämnas skriftligen. Länsstyrelsen lämnar i detta skede ett skriftligt granskningsyttrande.

Inkomna synpunkter redovisas i *Del 4 Synpunkter samråd och granskning*. Efter granskningsskedet får inga större ändringar göras, i så fall krävs ytterligare en granskning innan översiktsplanen kan antas. I detta skede kommer inga stora ändringar att göras i planen.

Antagande

I antagandeskedet görs endast mindre justeringar utifrån granskningsskedet. Därefter skickas översiktsplanen för godkännande till kommunstyrelsen och slutligen till kommunfullmäktige för antagande. Översiktsplanen planeras vara redo för antagande av kommunfullmäktige under sommaren 2022.

Illustration över planprocessen.

Planeringsförutsättningar

I kapitlet klargörs lokala, regionala och nationella mål och underlag som bedömts vara relevanta för översiktsplanen. Här beskrivs också Markaryds kommuns historik samt landskapets och kommunens utveckling.

Styrdokument, mål och underlag

En översiktsplan ska visa hur hänsyn tas till relevanta nationella och regionala mål och underlag av betydelse för en hållbar utveckling. Förutom plan- och bygglagen och miljöbalken så styrs arbetet med översiktsplanen av politiskt förankrade mål, visions- och policydokument samt planer. Markaryds kommun har integrerat dessa mål och underlag i arbetet med framtagandet av översiktsplanen.

Plan- och bygglagens portalparagraf påvisar vikten av helhetssyn och de grundläggande kraven på varför planering är viktigt:

1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

Kommunala styrdokument, mål och underlag

De kommunala underlagen utgör en viktig grund för arbetet med översiktsplanen. En del underlag är framtagna nyligen för att utgöra ett underlag till översiktsplanen, andra underlag utifrån lagkrav. I vissa fall är de kommunala underlagen tillkomna för att konkretisera nationella och/eller regionala mål och underlag. Nedan namnges de kommunala dokument och underlag som bedömts vara särskilt relevanta för översiktsplanen.

Utvecklingsplan 2030

Vision 2030

Agenda 2030, Markaryds kommuns plan för arbete med hållbarhetsfrågor 2020

Bostadsförsörjningsprogram 2018

Bredbandsutbyggnad i Markaryds kommun

Digitaliseringsstrategi, 2020

Energi- och klimatplan, 2021-2030

Integrationsstrategi

Kapacitetsutredning V/A Markaryd, 2020

Radonplan för Markaryds kommun, 2019

Risikutredning farligt gods, 2020

Strategi för arkitektur och byggande, ej antaget

Regionala styrdokument, mål och underlag

På regional nivå har Länsstyrelsen (LST) och Region Kronoberg (RK) omsatt nationella mål och underlag till ett regionalt perspektiv. Nedan namnges de regionala dokument och underlag som använts vid framtagandet av denna översiktsplan.

Sammanfattande redogörelse för Kronobergs län 2019-05-14 reviderad version, LST

Bostadsmarknadsanalys 2020 Kronobergs län, LST

Regionala miljömål i Kronobergs län 2013-2020, LST

Vägen framåt - Åtgärdsprogram för miljömålen 2019-2025, LST

Brukningssvärd jordbruksmark - ett kunskapsunderlag för Kronobergs län 2020-12-03, LST

Regionalt kulturmiljöprogram, LST

Kulturmiljöstrategi 2016-2020 för Kronobergs län, LST

Regional vattenförsörjningsplan 2012, LST

Regional handlingsplan för klimatanpassning, 2016, LST

Riksintressentredning Markaryds kommun, 2020-12-31, LST

Kronobergs naturvårdsprogram, LST

Gröna Kronoberg - Regional utvecklingsstrategi för Kronobergs län 2019-2025, RK

Kulturgeografisk analys, 2017, RK

Länstransportplan för Kronobergs län 2018-2025, RK

Trafikförsörjningsprogram 2016-2025, RK

Integrerad landskapskaraktärsanalys för Kronobergs län, 2019, RK

Länsgemensam folkhälsopolitik för Kronobergs län, RK

Stationsamballet som regional resurs, RK

Nationella styrdokument, mål och underlag

De nationella och internationella dokument och underlag som har betydelse för hållbar utveckling kopplad till fysisk planering är namngivna nedan.

Nationella miljömål

De globala hållbarhetsmålen

Folkhälsopolitiska mål

Transportpolitiska mål

Nationell transportplan 2018-2029

Nationellt mål för jämställdhetspolitiken

Nationellt mål för funktionsbinderpolitiken

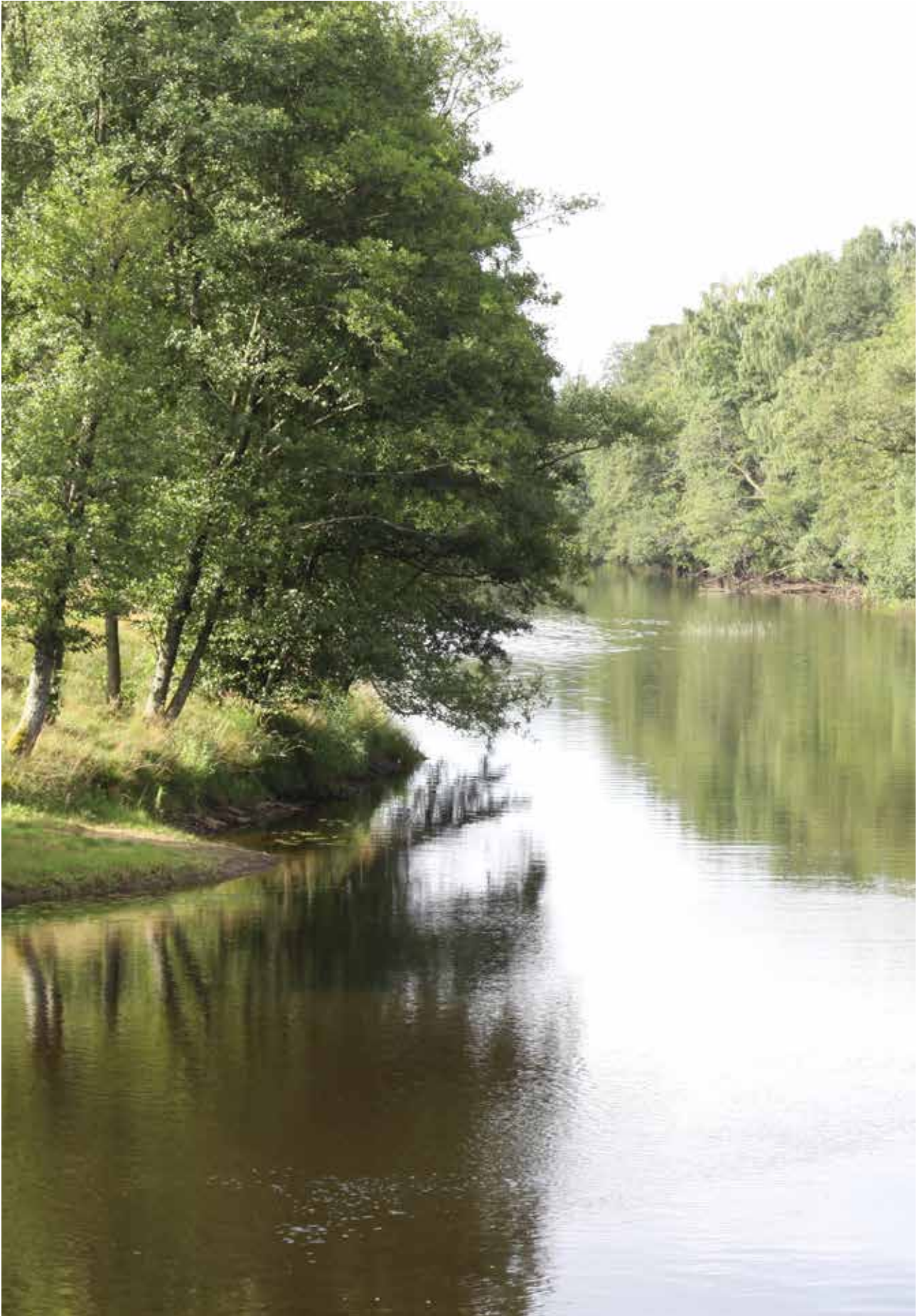
Nationella frihufstsmål

Nationella kulturmiljösmål

FN:s barnkonvention

Nationell strategi för en hållbar vindkraft

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram

Bild på Lagan.

Historik

Människan var tidigt på plats i Markaryds kommun. Lämningarna visar på att jägar- och samlarkulturer verkat i området sedan stenåldern. Logan, pappersbruken, järnvägen, myrmarkerna och läget som gränsbygd har haft stor betydelse för Markaryds utveckling.

Landskapet formars

Liksom övriga Kronobergs län är hela Markaryds kommun belägen över högsta kustlinjen (HK) – den nivå som havet nådde som högst efter den senaste istiden. Men till skillnad mot övriga Kronobergs län som präglas av ett flackt landskap är Markaryds kommun kuperat. Landskapet har här en egen karaktär med en mer dramatisk topografi och större relativa höjdskillnader som fortsätter in i Halland. Sprickdalslandskapet, Det småbrutna skogslandskapet och Myrlandskapet är de tre landskapstyperna som dominerar i Markaryd – vart och ett med sin karaktär och uttryck. Dessa finns beskrivna både i Region Kronobergs “Integrerad landskapskaraktärsanalys för Kronoberg” från 2020 och i “Riksintresseutredning Markaryds kommun” från 2021. (*Region Kronoberg, 2019c*)

Människans intåg

Det finns tidiga lämningar som visar att jägar- och samlarkulturer funnits i kommunen sedan stenåldern. Den första bofasta bebyggelsen i kommunen är från 1000- till 1100-talet, vid Lagans dalgång. De första kyrkorna är från 1100- och 1200-talet - Markaryd, Traryd och Hinneryd.

Lagastigen har haft stor betydelse för Markaryd. Det är den enda omnämnda vägen från Lund till Jönköping, i en förteckning av vägar från 1400-talet och Lagastigen var den viktigaste förbindelsen mellan Danmark och Stockholm under lång tid. I början av 1600-talet kom även den första svenska postförbindelsen med utlandet via Markaryd, Helsingör och till Hamburg. När bilismen ökade under 1920-1930-talet ökade Lagastigens betydelse igen för transporter Helsingborg – Ljungby – Jönköping – Stockholm. Under 1990-talet och tidigt 2000-tal tillkom motorvägen i sin nuvarande sträckning.

Järnframställningen har varit särskilt viktig i Markaryds kommun, även i jämförelse med övriga länet. Den fasta bosättningen uppkommer under äldre medeltid och det tydliggörs genom ortsnamn som slutar på -ryd och -hult. Järnframställningen hänger samman med de många myrmarker som är dominerande i landskapet i Markaryd. De omfattande myrmarkerna har gjort att torvindustrin varit väletablerad i kommunen från 1800-talets slut och fram till idag. En torvskola anlades i Markaryd år 1912, ledd

av den internationellt framgångsrike torvingenjören Aleph Anrep. Torven hade stor betydelse i det äldre jordbruket som torvströ, med sin goda uppsugningsförmåga och därmed användning i ladugårdarna för urin och gödsel. År 1912 flyttade Svenska statens torvskola till Markaryd från Emmaljunga. Skolan lades ner på 1920-talet och togs över av en lantmannaskola som drevs där till 1950-talet, vilken övertogs av Markaryds folkhögskola, även den med en stark koppling till Markaryds starka skogs- och pappersindustri. Företaget NIBE etableras under 1900-talets andra hälft och växer ännu idag. Torvbrytning pågår fortfarande i kommunen.

Markaryds kommun har även en lång historia som gränsbygd under konflikterna mellan Danmark och Sverige under 1400-, 1500- och 1600-talen. Även här var Lagastigen en viktig härväg för trupperna. Det finns flera spår från dessa tider i form av skansar (system av bastioner, murar, jordvallar, vallgravar, byggnader med mera).

Gästgiverier fanns i Markaryd, Kylhult från 1500-talet och i Traryd från mitten av 1600-talet. Gårdarna fungerade, förutom som inrättning för resande, som växlingsstationer för post och föranledde senare även till milstolparnas tillkomst. I slutet av 1800-talet var Markaryd en viktig knutpunkt för postförbindelserna genom att fyra viktiga postvägar möttes i Markaryd – diligenslinjen från Jönköping mot söder och diligenslinjen mellan Kristianstad och Halmstad.

Behovet av en förbindelse mellan de medeltida socknarna Markaryd, Hinneryd och Torpa gav upphov till ett kyrkligt stråk. Stråket löper uppe på en höjdrygg, slingrande, med utblickar över det småskaliga, högt belägna odlingslandskapet. Vattendragen har haft stor betydelse för bondebefolkningen i skogsbygden och det finns lämningar efter kvarnplatser i de små vattendragen. Industrianläggningar är främst lokaliserade till de större vattendragen Vänneån och Hinnån.

Liksom torvindustrin har pappersbruken haft stor betydelse för utvecklingen av Markaryds kommun. Dessa tillkom under slutet av 1800-talet i Strömsnäsbruk och Timsfors och när järnvägen sedan kom kunde utvecklingen fortsätta ytterligare. Järnvägsnätet utvecklades i slutet av 1800-talet till Lagans dalgång, vilket minskade resandet på Lagastigen som tappade sin nationella betydelse. Med järnvägen kunde råvara och produkter säljas till en nationell och internationell marknad från det ökande antalet industrierna – massa-/pappersbruk, trähantering, sågverk, möbelindustri. Järnvägen, i kombination med den goda tillgången till vattenkraft, skog och torv, blev den starkaste orsaken till industriernas och orternas snabba utveckling i framförallt Markaryd, Strömsnäsbruk, Timsfors och Traryd.

Flertalet kvarn- och sågplatser samt elkraftverk visar också på vattenkraftens grundläggande betydelse.

Markaryd blev köping 1916 och år 1921 togs den första stadsplanen för köpingen fram. I Vivlunga och Hinneryd har de längre avstånden till järnvägsorterna kring Lagan skapat behov av egna centrumfunktioner. Mejeri, missionshus, bykvarn, skolhus och bostadshus från 1900-talets första hälft präglar dessa småorter. I Vänneböke och Vivlunga har den starka väckelserörelsen satt sina avtryck i form av missionshus.

(Länsstyrelsen, 2020c)

Kommunens framväxt

Markaryds kommun bildades vid kommunreformen 1971 av Markaryds och Traryds köpingar. Kommunen ingick från bildandet till 2005 i Ljungby domsaga och kommunen ingår sedan 2005 i Växjö domsaga.

Historik kommunens tätorter

Markaryd

Markaryd har vuxit fram som en knutpunkt i vägnätet. Från Jönköping gick Lagastigen söderut och delades i Markaryd med en sträckning mot Lund och en mot Helsingborg. Ortsnamnet Markaryd har hittats i ett kyrkligt brev från 1342, men orten har troligen funnits sedan tidigt på 1200-talet. Under många år var Markaryd en viktig gränsort för Sverige i kriget mellan Danmark och Sverige under 1400- till 1600-talen. År 1620 anlades Markaryds första postkontor, redan sex år innan det svenska postverket grundades. Samtidigt inrättades en postlinje mellan Stockholm, Markaryd och Hamburg. Efter freden i Brömsebro 1642 förlorade Markaryd rollen som postort, men 1862 flyttades postkontoret i Vittsjö till Markaryd och blev återigen betydelsefull för postförbindelserna. När Skåne 1658 blev svenskt, minskade ortens strategiska betydelse.

Bild på äldre byggnad längs Södra vägen som fungerade som postkontor 1865-1873. (Bild: Länsstyrelsen i Kronobergs län)

När järnvägen anlades mellan Åstorp och Jönköping samt från Hässleholm till Halmstad, i slutet på 1800-talet, möttes dessa järnvägar i Markaryd. Industrin växte fram i Markaryd, baserad på verkstads- och skogsbruksföretag. Rikspappersskolan placerades i Markaryd (idag KCM, kunskapscentrum Markaryd). Rikspappersskolan var till för utbildning inom massa- och pappersindustrin. Markaryd var nationellt centrum för utbildning inom torvindustrin samt skogs- och pappersindustrin.

(Länsstyrelsen, 2020c)

Strömsnäsbruk

Ortens framväxt hänger samman med järnvägens tillkomst och utveckling av storskaliga pappersbruk. Järnvägen Skåne-Småland blev färdig 1894, där stopp i Strömsnäsbruk ingick. Stationen i Strömsnäsbruk öppnades 1897 och utgjorde poststation. Etableringen av järnvägen möjliggjorde både att industri-, bostads- och centrummiljöerna utvecklades. Grunden för tillkomsten av massaindustrin var vattenkraften. När bruket var som störst – på 1960-talet – hade det över 800 anställda och var då Kronobergs största arbetsgivare. Från Strömsnäsbruk fanns även ett stickspår till Delary, där det också fanns ett massabruk. Stationsmiljön är välbevarad.

(Länsstyrelsen, 2020c)

Traryd

Sockencentrumet i Traryd har utvecklats som strategisk kommunikationsnod vid Lagan. Under 1700- och 1800-talen var gästgiveriverksamheten en av de mest omfattande i trakten. Det finns en skansanläggning (befästningsanläggning) som anlades nära kyrkan under de danska kriget 1657 – 1660. Skans och sockencentrum på samma plats påvisar intressekonflikterna mellan Kronan och gränsbygdens folk i 1600-talets krigstider. Sockencentrats utveckling under 1800-talet visar på Traryds fortsatta betydelse som kommunikationsnod i landskapet. Järnvägen Skåne-Småland blev färdig 1894, där stopp i Traryd ingick. Stationen utgjorde poststation. Vid Lagan finns Traryds kraftverk som stod klart 1945.

(Länsstyrelsen, 2020c)

Timsfors

Timsfors har lång kontinuitet som bruksmiljö, med järnbruk redan i slutet av 1700-talet. Liksom i Strömsnäsbruk möjliggjorde järnvägens tillkomst även i Timsfors att ett storskaligt pappersbruk etablerades och utvecklades. Järnvägen Skåne-Småland blev färdig 1894, där stopp i Timsfors ingick. Stationen utgjorde poststation. Etableringen möjliggjorde ortens framväxt och påverkade både industri-, bostads- och centrummiljöerna. Grunden för tillkomsten av massaindustrin var vattenkraften. *(Länsstyrelsen, 2020c)*

Planberedskap

I Markaryds kommun finns ett 60-tal planlagda men obebyggda småhusfastigheter. Många av småhusområdena har funnits under lång tid. Det finns enstaka lediga industrifastigheter men även en hel del industrimark som ännu inte är markberedd eller VA-ansluten.

Planlagda och obebyggda tomter (kommunägd mark)

Traryd

- 1 Vid väg 120
- en ledig fastighet för bostäder/ verksamheter/ handel
- 2 Traryds stationssamhälle/Hallandsvägen
- sex lediga småbustomter
- 3 Torggatan 18-22
- tre lediga småbustomter
- 4 Område vid Blagsparken
- fyra lediga småbustomter

Strömsnäsbruk

- 5 Del av Skafta 1:47 och 1:6
- en ledig industrifastighet på 10 hektar, lämpad att styckas till 2-4 mindre fastigheter
- 6 Kv. Holländaren
- två lediga fastigheter för bostäder/ handel/ kontor
- 7 Västra Strömgatan 8
- en ledig småbustomt
- 8 Klint Västregård
- åtta lediga småbustomter
- 9 Omkring Kronobergs gatans norra del
- fyra lediga småbustomter
- 10 Söder om Rishultsvägen
- tre lediga småbustomter
- 11 Söder om Rishultsvägen
- en ledig tomt för allmänt ändamål.
- 12 Kv. Släggan och Skidan
- två lediga småbustomter.
- 13 Kylhultsområdet
- en ledig småbustomt
- 14 Kylhultsområdet
- en ledig industrifastighet.

Timsfors

- 15 Norra delen av Timsfors
- tre lediga småbustomter
- 16 Bruksvägen, södra delen
- två lediga småbustomter
- 17 Timsfors söder och öster om Timsfors skola
- fjorton lediga småbustomter

Markaryd

- 18 Getesjön östra
- nio lediga småbustomter

Planlagda men ännu ej markberedda eller VA-försörjda områden (kommunägd mark)

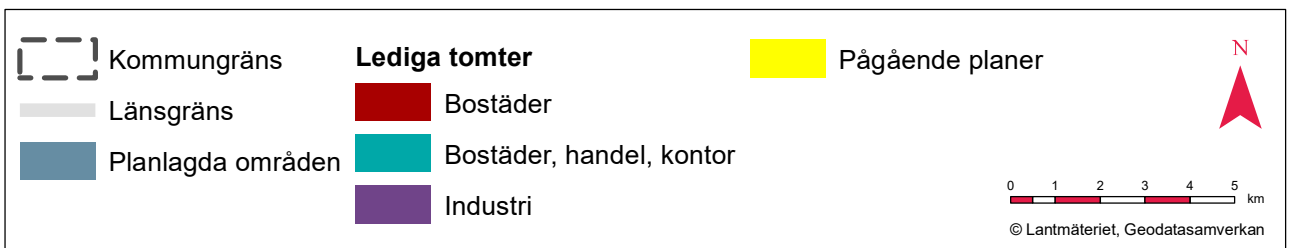
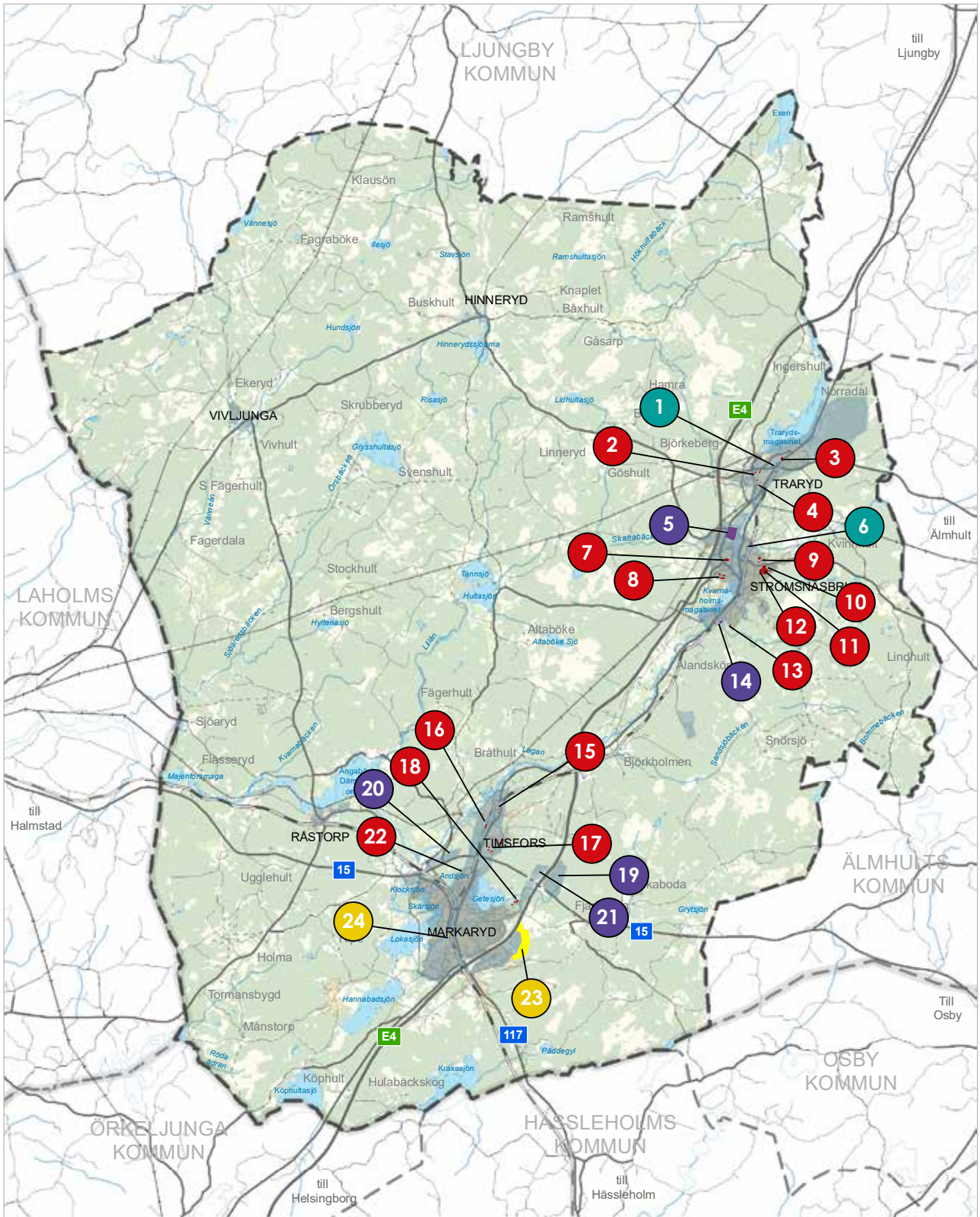
Markaryd

- 19 Misterhult 2:18
Industrimark norr om väg 15, öster om E4. Området är på 42 ha. Planbeteckning P12/2.
- 20 Åmot 3:3
Industrimark öster om väg 514, norr om väg 15. Området är på 10 ha. Planbeteckning P13/1
- 21 Misterhult 2:35
Industrimark norr om väg 15, väster om E4. Området är på 5,9 ha. Planbeteckning P06/4.
- 22 Nordväst om kv Orion
Område för 15 småbustomter. Läglänt område som måste fyllas upp. Området är på 6 ha. Planbeteckning P 11/4.

Pågående planarbeten

Markaryd

- 23 DP - Misterhult 3:17 m.fl.
Inom detaljplanen planeras för verksamheter med en flexibel användning.
- 24 Gamla järnvägsvallen
Inom området planeras för utveckling av befintlig industriverksamhet.

Kartan visar planberedskapen inom kommunen avseende lediga tomter eller ej fullt utnyttjad planlagd mark. På kartan redovisas även områden med pågående planläggning.

Befolkning, boende och service

Befolkning

Markaryds kommun hade år 2020 10 373 invånare. År 1976 hade kommunen 12 009 invånare. Därefter var det en period med stadigt sjunkande befolkning till 1996 när trenden bröts år 2014 när befolkningmängden vände uppåt från 9 477. Under 2020 hade kommunen en nettoinflyttning på 70 personer - 722 personer flyttade till Markaryds kommun och 652 flyttade ifrån kommunen. Många flyttar till eller från en annan kommun i länet men något fler flyttar till eller från övriga delar av landet eller utomlands.

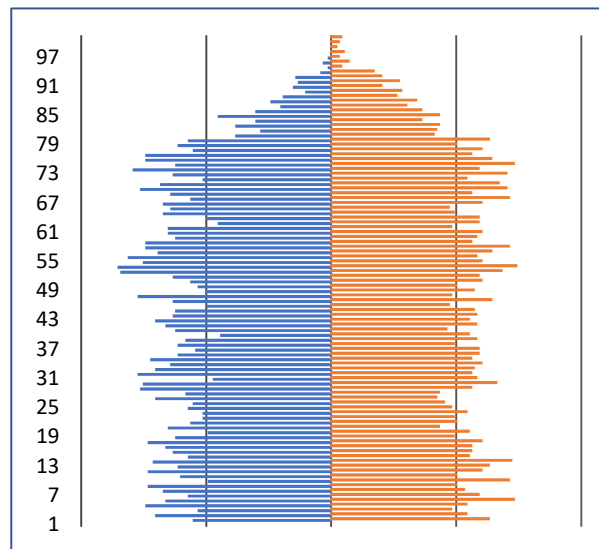
Idag bor omkring 45 procent av kommunens befolkning i Markaryds tätort. Omkring 27 procent av befolkningen bor på landsbygden och lika stor andel i tätorterna Strömsnäsbruk och Traryd.

Markaryds kommun har en idag förhållandevis jämn fördelning (med vissa variationer) mellan olika åldersgrupper. Det finns dock en viss övervikt på åldersgruppen 55 – 75 åringar.

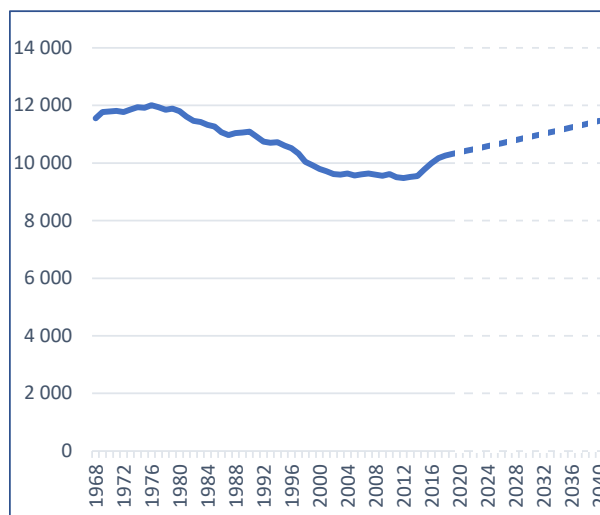
Prognosen för 2021-2030 visar att Markaryds kommun kommer att öka med 470 invånare till år 2030. Det skulle innebära en ökning med cirka 47 personer per år, som motsvarar cirka 0,5 procent. Detta skiljer sig något från det bostadsförsörjningsprogram som togs fram 2018, där det anges att kommunen ska planera för en befolkningsutveckling motsvarande 25 invånare per år (=0,2 procent). (Befolkningsprognos 2021 och Bostadsförsörjningsprogram 2018)

Åldersstrukturen kommer att ändra sig något framöver. Antalet personer i åldersgruppen 0-25 kommer att öka, 25-35 åringar kommer att minska, 35-50 åringar öka, 50-60 åringar minska, 60-70 åringar öka, 70-80 åringar minska och 80-100 åringar kommer att öka. Genomsnittsåldern beräknas fortsätta vara 44 år (cirka 2-3 år högre än genomsnittet i Sverige). Antalet barn kommer öka marginellt medan antalet ungdomar beräknas öka något, liksom antalet vuxna (19-64 år). Dock är åldersgruppen 19-24 år prognostiserad att hålla sig på en ganska jämn nivå. Antalet äldre 65-79 år beräknas minska något, medan åldersgruppen 80 år och äldre beräknas öka. (Befolkningsprognos 2021)

Markaryds kommun är populärt hos danska, men även tyska och holländska invånare, vilka sammantaget har en stor andel av fritidshusägandet i kommunen (63 procent av fritidshusen ägs av utländska invånare, där danskar utgör 90 procent utav de utländska ägarna). En del av fritidshusägarna väljer att flytta till Markaryd. Markaryds kommun har aktivt och regelbunden dialog och forum med dessa fritidshusägare, exempelvis genomfördes en separat dialog med just denna grupp under visionsarbetet 2019.

Figur som redovisar fördelningen av män (blått) och kvinnor (rött) i Markaryds kommun, fördelat på ålder.

Figur som visar befolkningsutveckling och prognos i Markaryds kommun 1968-2040. Den heldragna linjen visar befolkningsutvecklingen 1968-2020 och den prickade linjen visar en befolkningsprognos för åren 2021 till 2040 (med en årlig befolkningsstillväxt på 0,5 procent).

Antal invånare per ort	(mars 2021)
Markaryd	4583
Strömsnäsbruk	2451
Traryd	762
Timsfors	660
Råstorp	78
Hinneryd	52
Vivlunga	34
övrig landsbygd	~1750
TOTALT	10 370

Boende

Bra bostäder och goda boendemiljöer är grundläggande kvaliteter som påverkar såväl tillväxten som välfärden i kommunen.

Utbud och efterfrågan

I kommunen fanns år 2019 enligt Statistiska centralbyrån 5021 bostäder. 66 procent var småhus, 28 procent flerbostadshus och övriga 5 procent special- eller övrig bostad (exempelvis studentbostad eller någon form av boende för äldre). 35 procent av bostäderna var hyresrätter och knappt 4 procent bostadsrätter. Resterande 61 procent var äganderätter. I kommunen har det mellan år 2010 och 2019 byggts 79 småhus och 60 nya lägenheter i flerbostadshus. Flerbostadshusen har framförallt byggts från 2018 och framåt. (*Statistiska centralbyrån, 2021*)

Totalt finns det 66 lediga tomter för bostäder i kommunen.

Markaryd

Markaryd är kommunens centralort. Järnvägsstationen ligger centralt i orten. Bostadsbebyggelsen består till största del av småhusbebyggelse. Längs med Drottninggatan som löper genom hela Markaryd från norr till söder finns några flerbostadshus i 2-4 våningar. Längs med Drottninggatan finns också en del handel och service. Det finns ett tiotal lediga tomter för bostäder i Markaryd.

Timsfors

Timsfors ligger norr om Markaryd, där väg 15 skiljer

orterna åt. Bostadsbebyggelsen består till största delen av småhus men här finns även förskola, skola, Folkets hus, kapell. Det finns ett tjugotal lediga tomter i Timsfors.

Strömsnäsbruk

Strömsnäsbruk ligger cirka 1,5 mil norr om Markaryd, längs med väg E4. En majoritet av invånarna bor i småhus (65 procent) och det finns en del flerbostadshus. Det finns ett tjugotal lediga tomter för bostäder i Strömsnäsbruk.

Traryd

Traryd ligger strax norr om Strömsnäsbruk, intill väg E4. Bostadsbebyggelsen består främst av småhus, med inslag av flerfamiljshus framförallt i de centrala delarna. Det finns ett tiotal lediga tomter för bostäder i Traryd.

Råstorp

Råstorp är en liten ort sex kilometer nordväst om Markaryd vid väg 15. Här finns ett mindre antal småhus.

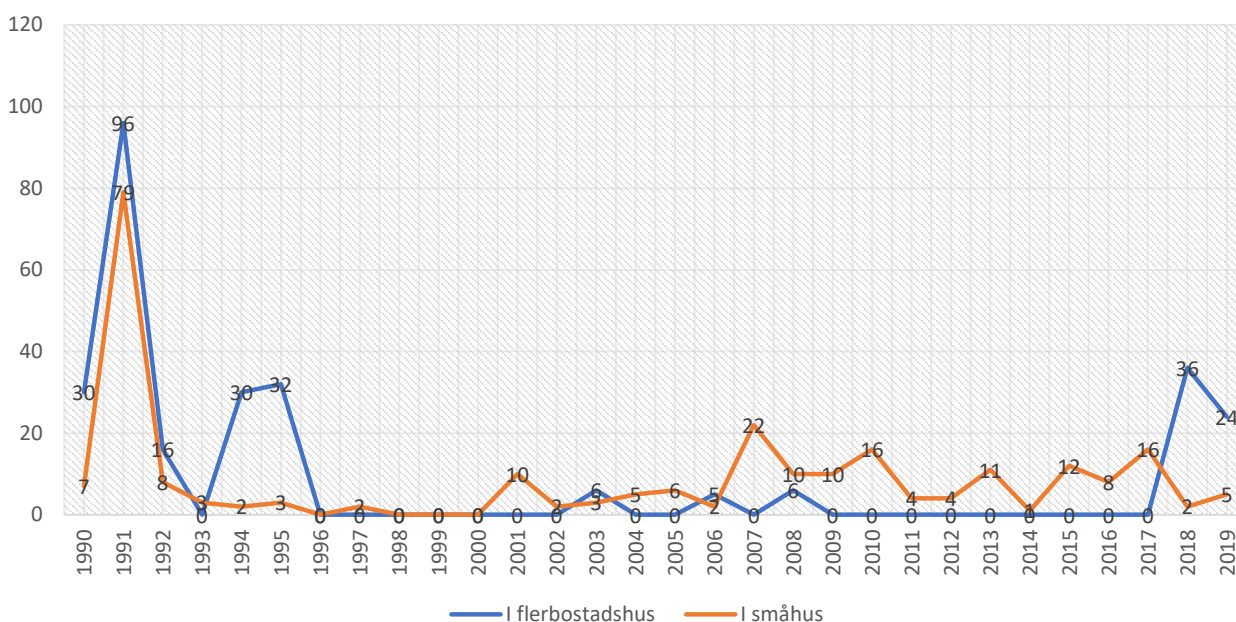
Hinneryd

Hinneryd är liksom Råstorp en liten ort cirka 1,8 mil norr om Markaryd. Bostadsbebyggelsen består främst av småhus och gårdar.

Vivljunga

Vivljunga är liksom Råstorp och Hinneryd en liten ort cirka 1,8 mil nordväst om Markaryd. Här finns ett mindre antal småhus och gårdar.

Antal nyproducerade bostäder under perioden 1990-2019

Antal nyproducerade bostäder under perioden 1990-2019. (*Statistiska centralbyrån, 2021*)

Sammanhållen bebyggelse

I plan- och bygglagen (PBL) anges att sammanhållen bebyggelse omfattar minst tre byggnader, på minst två tomter och som gränsar till varandra eller skiljs åt endast av en väg, gata eller parkmark. Områden som utgör sammanhållen bebyggelse omfattas av bygglovsplikt, precis som den bygglovsplikt som finns inom detaljplanelagda områden.

Bebyggelse på landsbygden

Förutom ovan nämnda orter och byar, finns även ett antal mindre byar och sammanhållen bebyggelse i kommunen.

Service

Kommun eller stat har huvudansvar för offentlig service, exempelvis barnomsorg, utbildning, äldreomsorg, omsorg funktionshinder samt individ- och familjeomsorg. Kommunen bedriver även kultur- och fritidsverksamhet. Den kommersiella servicen består framför allt av handel.

Utbildning

Skolor och fritidshem

I Markaryds kommun finns fyra kommunala grundskolor, inklusive förskoleklass och fritidshem. En av skolorna har integrerad grundsärskola.

F-6	Markaryds skola, Strömsnässkolan, Timsfors skola och Traryds skola
7-9	Markaryds skola och Strömsnässkolan

Det finns för närvarande (2021) ingen fristående skola i Markaryds kommun.

Förskolor

Det finns åtta förskolor i Markaryds kommun. I Markaryd och Strömsnäsbruk finns tre förskolor, i Timsfors och Traryd en förskola per ort. I Markaryd och Timsfors finns även dagbarnvårdare.

Det finns öppna förskolor i Markaryd och Strömsnäsbruk, vilka är kompletterande förskoleverksamhet för barn 0-6 år i föräldrars sällskap.

Gymnasium

I Markaryds kommun finns en gymnasieskola, Kunskapscentrum Markaryd, KCM. Här finns åtta olika program att välja mellan.

Vuxenutbildning

Det finns tre skolformer för vuxenutbildning, kommunal vuxenutbildning, särskild vuxenutbildning och utbildning i svenska för invandrare (SFI). Samtliga tre skolformer finns i Markaryd. Utöver det finns yrkeshögskoleutbildning (kyl- och värmepumpstekniker) och uppdragsutbildningar.

Högre utbildning

I kommunen finns ingen högskola. Närmaste högskolor och universitet finns i Halmstad, Helsingborg och Växjö. I Ljungby finns Campus Ljungby med både akademiska utbildningar och yrkeshögskola inom ett flertal områden.

I Hässleholm finns eftergymnasiala yrkesutbildningar och lärlingsutbildningar inom olika områden.

Folkhögskola

Markaryds folkhögskola finns i Markaryd och Bjärnum, med olika kurser och utbildningar.

Bild på lekande och klättrande barn.

Vård och omsorg

Primärvård

I Markaryds kommun finns primärvård via de tre vårdcentralerna - två i Markaryd (Gränsbygdskliniken Vård AB och Vårdcentralen Markaryd) och en i Strömsnäsbruk (Strömsnäsbruk Vårdcentral).

Omsorg om personer med funktionshinder

I Markaryds kommun finns fem gruppboendestäder, tre i Markaryd samt två i Strömsnäsbruk. I Markaryd finns även ett serviceboende.

Äldreomsorg

I Markaryds kommun finns olika möjligheter inom äldreomsorgen - särskilda boenden, korttidsboende, hemtjänst i ordinärt boende, trygghetsboende, servicelägenhet, matdistribution, sociala träffpunkter och väntjänst.

Det finns fyra särskilda boenden, två i Markaryd (Sjögården och Utsikten) och två i Strömsnäsbruk (Ekliden och Fyrklövern). På ett boende i Strömsnäsbruk, Ekliden, finns korttidsboende. Sociala träffpunkter finns i Strömsnäsbruk och Markaryd. På Fyrklövern i Strömsnäsbruk finns dagverksamhet för de med demenssjukdom.

Kommersiell service och handel

Markaryd

I Markaryd finns tre dagligvarubutiker, centrumhandel, restauranger, pizzerior med mera. Det mesta ligger koncentrerat längs eller i närheten av Drottninggatan. Vid trafikplats Markaryd södra finns Rasta.

Strömsnäsbruk

I Strömsnäsbruk finns en dagligvarubutik, pizzerior, frisörer, second hand och lite andra mindre butiker.

Traryd

I Traryd finns en dagligvarubutik.

Råstorp

I Råstorp finns ett köpcentrum med sällanköpsvaror.

Övriga orter

I de övriga orterna i kommunen är den kommersiella servicen begränsad.

Bild på en äldre dam som får hjälp av vårdpersonal.

Kulturverksamhet

Bibliotek

I Markaryds kommun finns bibliotek i fyra av kommunens orter - Markaryd, Strömsnäsbruk, Traryd och Hinneryd. I två av biblioteken (Markaryd och Strömsnäsbruk) används tjänsten "Meröppet" vilket innebär självbetjäning som komplement till vanlig öppettid med personal. Hinneryd är utlämningsställe med självbetjäning.

Musikhuset

I Markaryd finns Musikhuset som innehåller musikskola och har plats för konserter.

Kulturhus

Centralt i Markaryd finns kulturhuset med teater, biograf, konsthall, bibliotek, idrotts- och vävskedsmuseum samt lokaler i olika storlekar.

Kyrkor

I Markaryds kommun finns kyrkor i flera orter. Markaryd, Traryd, Strömsnäsbruk, Hinneryd. Kapell finns i Timsfors, Markaryd

Fritidsverksamhet

Badhus

I Markaryd finns ett badhus, Hannabadet.

Badplatser och friluftsbad

I Markaryds kommun finns sex kommunala badplatser - Getesjön, Hannabadssjön, Hinnerydssjön, Klintbadet, Lokasjön och Tovhultsbadet. I Strömsnäsbruk finns ett friluftsbad - Strömsnäsbadet.

Föreningsverksamhet

Det finns 96 registrerade föreningar i Markaryds kommun (mars 2021).

Sport- och idrottsanläggningar

Det finns flera anläggningar för sport och idrott. Sport-hallar finns i Markaryd (två stycken, Hunehallen och Sparbankshallen) samt Strömsnäsbruk (Ball Hall). Gymnastiksalarna finns i Markaryd (två stycken, Haga, KCM), Timsfors, Traryd och Strömsnäsbruk.

Idrottsplatser finns i Markaryd (Skärsjövallen och Sparbanksparken), Hinneryd, Råstorp, Traryd, Strömsnäsbruk och Timsfors.

Utegyms finns i Markaryd, Hinneryd, Strömsnäsbruk och Traryd.

I Markaryd finns två padelhallar, tennisbanor, bangolf och en bowlinghall.

Koloniområde

I Markaryd finns ett koloniområde, med femton odlingslotter. En koloniförening sköter området.

Motionsslingor

Naturen är nära och tillgänglig i samtliga av kommunens orter och det finns markerade promenad- och vandringsleder i

olika längd. I flera av orterna finns mer än en promenad-/vandringsled och i Markaryd och Strömsnäsbruk finns Hälsans stig. Pilgrimsleden Nydalaleden går genom kommunen. Det finns två elljusspår, ett i Markaryd och ett i Strömsnäsbruk, som drivs av föreningar.

Ridanläggning

Det finns två ridanläggningar i kommunen, en i Markaryd (Hylte) och en i Strömsnäsbruk (Tjushult).

Kanot

Det finns möjlighet att paddla kanot längs Lagaleden. Längs med leden finns både kanotuthyrning och lägerplatser.

Fiske

Det finns sju fiskevårdsområden - Exen, Hammarsjön, Lagan/Hamneda/Traryd, Markaryd, Tansjö/Hultasjön, Torpa socken, Vänneån.

Skytte

Det finns fyra skjutbanor i kommunen - Tormansbygd, Hinneryd, Bråthult och Tjushult.

Vattensport

I Hammarsjön (Lagan) i Strömsnäsbruk finns möjlighet till vattenskidåkning.

Golf

Nordost om Traryd finns ett planlagt men ej utbyggt område för golf.

Motorsport

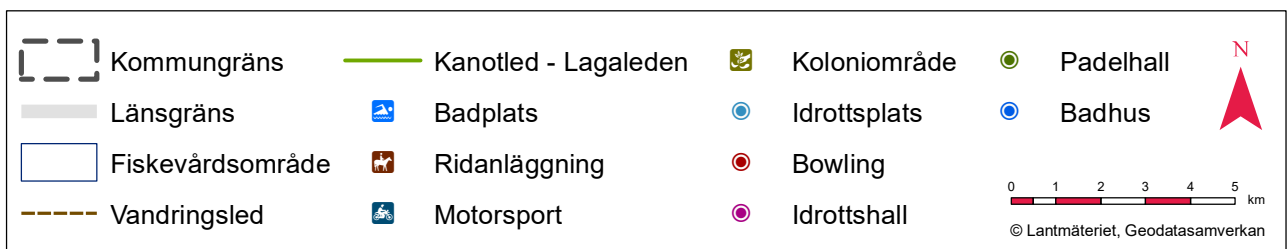
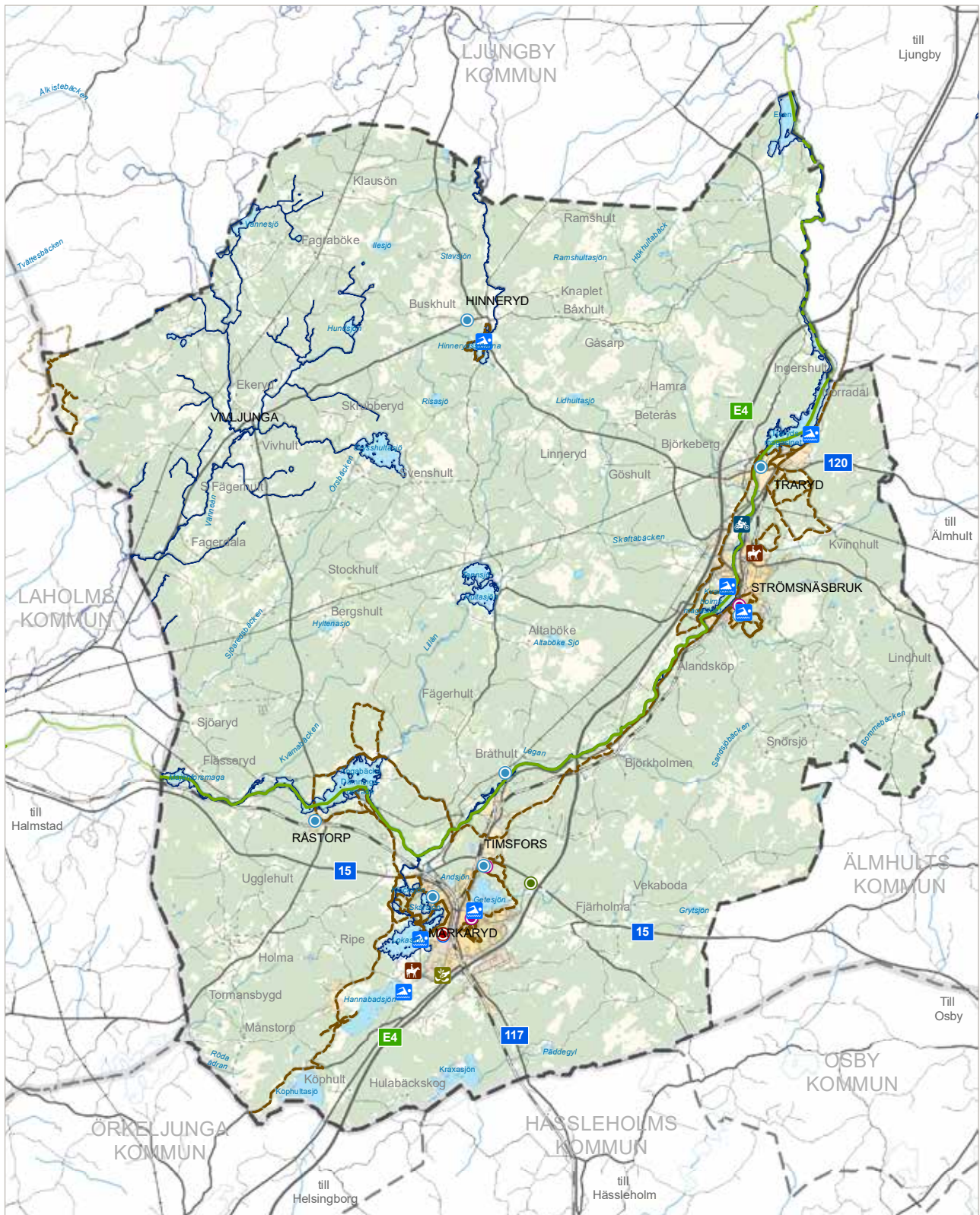
Det finns en motorsportbana, Strömsnäsbanan (motocross).

Uthyrning fritidsprylar

På fritidsgården Overground i Markaryd och på fritidsgården Hålan i Strömsnäsbruk finns möjlighet att låna sportartiklar gratis till fritidsaktiviteter.

Bild på fisk i solnedgång. Det är alltid nära till fiske i Markaryd.

Kartan redovisar fritidsanläggningar och områden för fritidsaktiviteter (kartan är ej heltäckande).

Arbete och näringsliv

Näringslivsstruktur

Näringslivets förutsättningar är viktiga för kommunen. Varje år rankar organisationen *Svenskt Näringsliv* landets kommuner efter hur gynnsamt företagsklimatet anses vara i kommunen. Undersökningen baseras delvis på enkätsvar från företag i landet och delvis på statistik från bland andra *Statistiska centralbyrån* (SCB). Markaryds kommun kom på plats 16 av Sveriges 290 kommuner i 2020 års undersökning. Kommunen har ofta placerat sig högt på listan och även haft topplacering vid två tillfällen, 2015 och 2016.

I Markaryds kommun finns några tongivande företag med många anställda men även många småföretag av betydelse för arbetsmarknaden i stort. Markaryds kommun är största offentliga arbetsgivare i kommunen med 848 anställda (885,66 årsarbetare) (*Markaryds kommun, 2021b*). På den privata sidan är NIBE störst med 925 anställda. (*Ekonomifakta, 2021*)

Småföretagen utgör en stor majoritet av företagandet i kommunen. Här finns över 300 företag med minst en anställd. Nio av tio företag i kommunen är så kallade mikroföretag med färre än 10 anställda och 95,5 procent har färre än 50 anställda. (*Företagarna, 2018*)

Näringslivsstrukturen har under de senaste decennierna

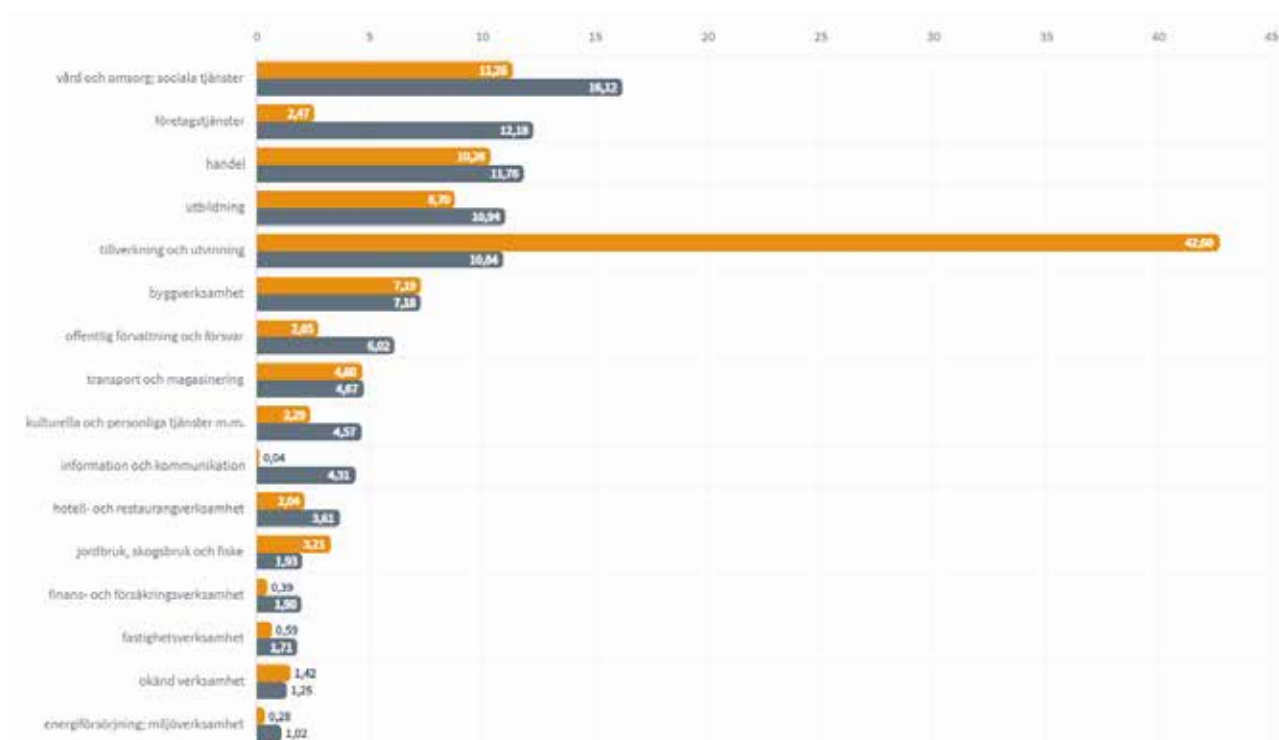
karaktäriserats av att tillverkningsindustrin utgjort den klart dominerande näringsgrenen. Det går att se att fördelningen av arbetstillfällen efter näringsgren skiljer sig åt mellan Markaryds kommun och Sverige i stort. Av grafen nedan kan utläsas att Markaryds kommun har en jämförelsevis stor andel arbetsplatser inom tillverkning och utvinning (43 procent). Vård, omsorg och sociala tjänster har en andel kring 12 procent och handel täcker in 10 procent. (*Statistiska centralbyrån, 2016*)

Andra stora kategorier är utbildning och byggverksamhet på knappt 8 procent vardera. Övriga branscher är förhållandevis små, såsom transport och magasinering (4,6 procent) och jordbruk, skogsbruk och fiske (3,2 procent). (*Kolada, 2021*)

Arbetskraft och pendling

Omkring 77 procent av kommunens befolkning mellan 20-64 år förvärvsarbetar. Andelen är något lägre än Sverige i genomsnitt. En stor andel av dessa arbetar inom det privata näringslivet (4 300). Inom kommunal, regional eller statlig förvaltning arbetar knappt 1 200 personer och omkring 100 personer inom övriga organisationer och offentliga institutioner. (*Företagsklimat, 2019*)

Markaryd ingår i en gemensam arbetsmarknadsregion och en så kallad funktionell analysregion (FA-region) med Ljungby kommun. Indelningen baseras i grunden på arbetspendling över kommungräns. (*Region Kronoberg, 2019e*)

Figuren visar fördelningen av arbetstillfällen efter näringsgren. I grafen jämförs fördelningen av arbetstillfällen i Markaryds kommun (orange färgade staplar) med ett genomsnitt i Sverige (grå staplar). (SCB, 2016)

Omkring 2130 personer pendlar dagligen till sina arbeten i kommunen. Motsvarande pendling ut från kommunen är omkring 1120 personer. Kommunen har en nettoinpendling på cirka 1000 personer. (*Statistiska centralbyrån, 2019*)

Tillverkningsindustri

Inom kategorin tillverkningsindustri och förädlingsindustri ingår verksamheter som omvandlar råvaror till produkter. Dit hör bland annat verkstadsindustri och processindustri. I kommunen finns ett 30-tal företag registrerade inom trä-, metall- och övrig maskinindustri.

Bygg och anläggning

Inom kategorin inryms en bredd av verksamheter inom byggande, konstruktion och markarbeten. I kommunen finns ett femtiotal registrerade företag inom kategorierna byggtreprenörer och specialiserade bygg- och anläggningsentreprenörer.

Handel och kommersiell service

Handelsföretag utgörs av verksamheter där man utbyter varor, tjänster och kapital utan att dessa bearbetas (till skillnad från tillverkningsföretag). I kommunen finns cirka 70 registrerade handelsföretag, inom detaljhandel, partihandel och handel med motorfordon. Här finns även omkring 100 företag inom övrig servicesektor såsom transport, restaurang, fastighetsförvaltning, juridik med flera.

Offentlig service

I offentlig service ingår barnomsorg, utbildning, bibliotek, fritid, äldreomsorg, omsorg funktionshinder samt individ- och familjeomsorg. Den offentliga sektorn är mindre i Markaryds kommun i jämförelse med genomsnittet i riket.

Turism och besöksnäring

I kommunen finns inga stora turistanläggningar utan det är istället de många små projekten som bildar underlaget för besöken i kommunen. Markaryd med omnejd erbjuder gott om friluftaktiviteter. Vackra vandringsleder går genom fantastisk naturskog med ett rikt växt-, djur- och fågelliv. Många vackra sjöar inbjuder till bad, avkoppling och paddling. Kommunens vattendrag attraherar ett stort antal fiske- och kanotintresserade.

Närheten till Danmark skapar ett stort intresse för att hyra eller förvärva fritidshus inom kommunen. Antalet fastigheter som ägs av utländska medborgare uppgår till över 600, eller 60 procent, av det samlade fritidshusbeståndet inom kommunen.

Företagen som är verksamma i besöksnäringen är grunden till turismens intäkter, men turismen ger även betydande

underlag för handeln i kommunen. En tidigare genomförd turistekonomisk utredning visar att besöksnäringen skapar drygt 100 arbetstillfällen.

Areella näringar

Areella näringar är ett samlingsbegrepp för näringar som använder biologiska och naturgeografiska resurser på land och i vatten. Hit räknas framförallt jordbruk, skogsbruk, och fiskerinäringen.

Skogsbruk

I Markaryds kommun utgör skogar cirka 80 procent av kommunens yta. I kommunen finns elva registrerade skogsbruksföretag (2019) men långt fler skogsägare. Skogsråvaran förädlas primärt utanför kommunens gränser där den blir till byggmaterial och papper.

Jordbruk

I Markaryds kommun utgör jordbruksmarken knappt fyra procent av kommunens totala areal. I denna skogsdominerade kommun har jordbruksnäringen alltid varit begränsad. Enligt kommunens näringslivsregister finns i dagsläget inga inregistrerade jordbruk i Markaryds kommun.

Fiskerinäring

I Strömsnäsbruk finns ett företag som specialiserat sig på odling av sibirisk stör för framställandet av svart kaviar. Odlingen av fisk sker i bassänger på land.

Näringslivet kopplat till fiske är i övrigt framförallt kopplat till fritidsfisket i kommunens sjöar och vattendrag. Fritidsfisket utgör en del av besöksnäringen i kommunen. Sju fiskevårdsområden är bildade vilket ger mycket goda förutsättningar för ett utvecklat sportfiske.

Täktverksamhet

I kommunen finns berg-, grus-, morän- och torvtäkter med tillstånd enligt miljöbalken. Det finns även ett antal mindre täkter, avsedda för så kallat husbehov. Näringslivet kopplat till dessa täkter är begränsad i kommunen.

Planlagda handels- och verksamhetsområden

Markaryds kommun har ett bra geografiskt läge längs med väg E4 och Markarydsbanan. I kombination med kommunens företagsklimat kommer det kontinuerligt förfrågningar och behov av att utveckla ytterligare verksamhetsmark. I kommunens tätorter finns planlagda handels- och verksamhetsområden som i olika utsträckning redan är fullutvecklade. Det finns några tillgängliga industritomter i södra kommundelen vid Misterhult, öster om väg E4. I den norra kommundelen finns industritomter vid Hinnerydsvägen och Brånäsvägen.

Natur, kultur och rekreation

Markaryds gröna struktur

En väldefinierad och sammanhängande grönstruktur är viktig både för den biologiska mångfalden och för människans livskvalitet. Grönstrukturen påverkar i hög grad hur invånare och besökare upplever Markaryds kommun. Enligt en enkät som gjordes under 2019 svarade många av kommunens invånare att naturen är det bästa med att bo i Markaryds kommun. (2030 - Tillsammans mot framtiden)

Grön infrastruktur

Grön infrastruktur är nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur samt för människors välbefinnande. Den kan beskrivas som ett sammanhängande nätverk av ”naturliga” ytor i varierande skala, funktion och karaktär. Dessa naturytor kan ha ett biologiskt, ekologiskt, kulturellt, ekonomiskt, rekreativt eller socialt värde, oberoende av vem som förvaltar marken.

Inom begreppet grönstruktur ryms allt från trädgårdar, parker, koloniområden, kyrkogårdar, grönområden, stränder, skog, naturmark, landsbygd och dess inbördes samband. Jordbruksmark ingår nödvändigtvis inte i begreppet grönstruktur men blir ändå viktig att ta hänsyn till i sammanhanget då åkermark ofta ansluter till övriga gröna element i landskapet.

Grönstrukturens kvaliteter och funktioner har en inbyggd sårbarhet då den lätt kan skadas i samband med exploatering och byggandet av infrastruktur. Även ett intensivt jord- och skogsbruk med ett allt mer homogeniserat landskap som följd, kan medföra att landskapets särdrag och karaktär förloras.

Klimatförändringar är en annan viktig faktor att beakta, för att förebygga oönskade effekter på grönstrukturen. Likaså kan grönstrukturen användas för att mildra de konsekvenser klimatförändringarna kan komma att få.

För att kunna utveckla grönstrukturen är det en förutsättning att kommunen samverkar med markägare och boende på landsbygden. Om samverkan också kopplas till resurser kan en god grund för en utveckling av grönstrukturen skapas. På samma sätt är det viktigt med samverkan över kommungränserna.

E4:an som sträcker sig tvärs genom kommunen samt väg 15 och väg 117 tillsammans med Markarydsbanan är de stora barriärerna i kommunen som kan hindra och försvåra för framförallt större djur att förflytta sig fritt i naturen.

Grönområden i tätorter

Grönområdena i tätorterna hänger samman, och bildar en helhet oberoende av vem som äger eller förvaltar marken. Grönstrukturen bidrar exempelvis till ett gott närlimat, en bättre luftmiljö och för att rena dagvatten.

Olika typer av och storlekar på grönområden fyller olika behov. Därför behövs olika grönområden som kompletterar varandra för att maximera sina potentiella sociala- och ekologiska värden. Tätare bebyggelse ökar behoven av parker och grönområden.

När det gäller grönområden i kommunens tätorter finns god tillgång till parker och naturmiljöer. I samtliga orter finns minst en vandringsled. Naturen ligger nära och är lättillgänglig. Utöver det finns gröna miljöer i form av privata trädgårdar och grönytor mellan husen.

Parker, trädgårdar och alléer är också en del av bebyggelsens kulturarv. De ger möjligheter till upplevelser, avkoppling och olika aktiviteter då de fungerar som informella mötesplatser, arena för konserter, teater, utställningar eller manifestationer.

Närheten till grönområden är viktig - forskning visar att de som bor inom 300 meter från en park vistas mer ute. Likaså visar studier att besökare är mer benägna att ägna sig åt fysisk aktivitet om grönområdet är stort och innehåller flera funktioner, exempelvis träningsmöjligheter, picknickmöjligheter med mera. Särskilt barn och äldre gynnas av att grönytorna ligger nära.

Kyrkogårdarna fyller en viktig funktion som grönstruktur och för stillhet. Kyrkogårdarna i Markaryd, Traryd och Hinneryd har tillsammans en yta på drygt sexton hektar.

Sammanhängande korridorer av grönska underlättar för arter att sprida och röra sig mellan större grönområden.

Markaryds blå struktur

Markaryds kommun präglas i hög grad av sina blå miljöer som sjöar, vattendrag och våtmarker. Vattenmiljöerna är viktiga, både ur biologisk synvinkel och som rekreationsområden. De bidrar dessutom till att länka samman olika värdefulla gröna delområden inom kommunen.

Biologiskt fungerar de blå stråken och vattenmiljöerna som spridningskorridorer för flora och fauna. Socialt utgör de ett mål i landskapet för människor. De blå stråken ger tillgång till kvalitativa områden för ett rörligt friluftsliv i kommunen.

Sjöar och vattendrag

Inom kommunen finns cirka 50 mil strand, där det dominerande vattenområdet utgörs av Lagan samt dess dämmen. Tongivande sjöar i landskapet utgörs av:

- Sjöarna kring Markaryd (Lokasjön, Getesjön och Byasjön)
- Hannabadsjön (söder om Markaryd)
- Köphultasjön
- Kraxasjön

Det finns även flera mindre sjöar och gölar som är populära fiskevatten.

I kommunen finns även flera större vattendrag vilka hyser stora natur- och kulturvärden:

- Lagan (sträcker sig genom kommunen och passerar Traryd, Strömsnäsbruk, Timsfors och Råstorp)
- Vänneån (å i kommunens västra del.)
- Lillån (biflöde från Lagan ner till sjöarna runt Markaryd)

Lagan både är och har varit en viktig tillgång för kommunen. Längs ån finns flera vattenkraftverk och industrier. Lagan är också ett viktigt besöksmål, både för fiskare och kanotister. Gränzonerna mellan själva vattendragen och omgivande landskap kan tänkas vara mer tåliga ur exploateringssynpunkt än själva ådalarna i sig. Vattensystemen inom kommunen har höga natur-, rekreations- och landskapsbildsmässiga värden. De är ofta känsliga för en alltför hög exploateringsgrad ur natursynvinkel. Intressen som styr inom naturtypen är riksintresse, Natura 2000 och strandskydd.

Som helhet erbjuder vattensystemen inom hela kommunen tilltalande vyer, perspektiv och överraskningsmoment i landskapsbilden.

Våtmarker

Kommunens yta består till cirka 17 procent av våtmarker vilket är mycket för att vara i södra Sverige. Den flacka topografin gör att nederbörden avrinner långsamt och våtmarker kan därför lätt uppstå. De flesta myrarna utgörs av fattigkärr och välvda mossar. (*Länsstyrelsen, 2005*)

De norra delarna av kommunen är vattenrikt och har stora våtmarksområden med öppna myrar och sumpskogar. Tidigare var stora delar av området täckt med ljunghedar och under sent 1800-tal planterades barrskogen.

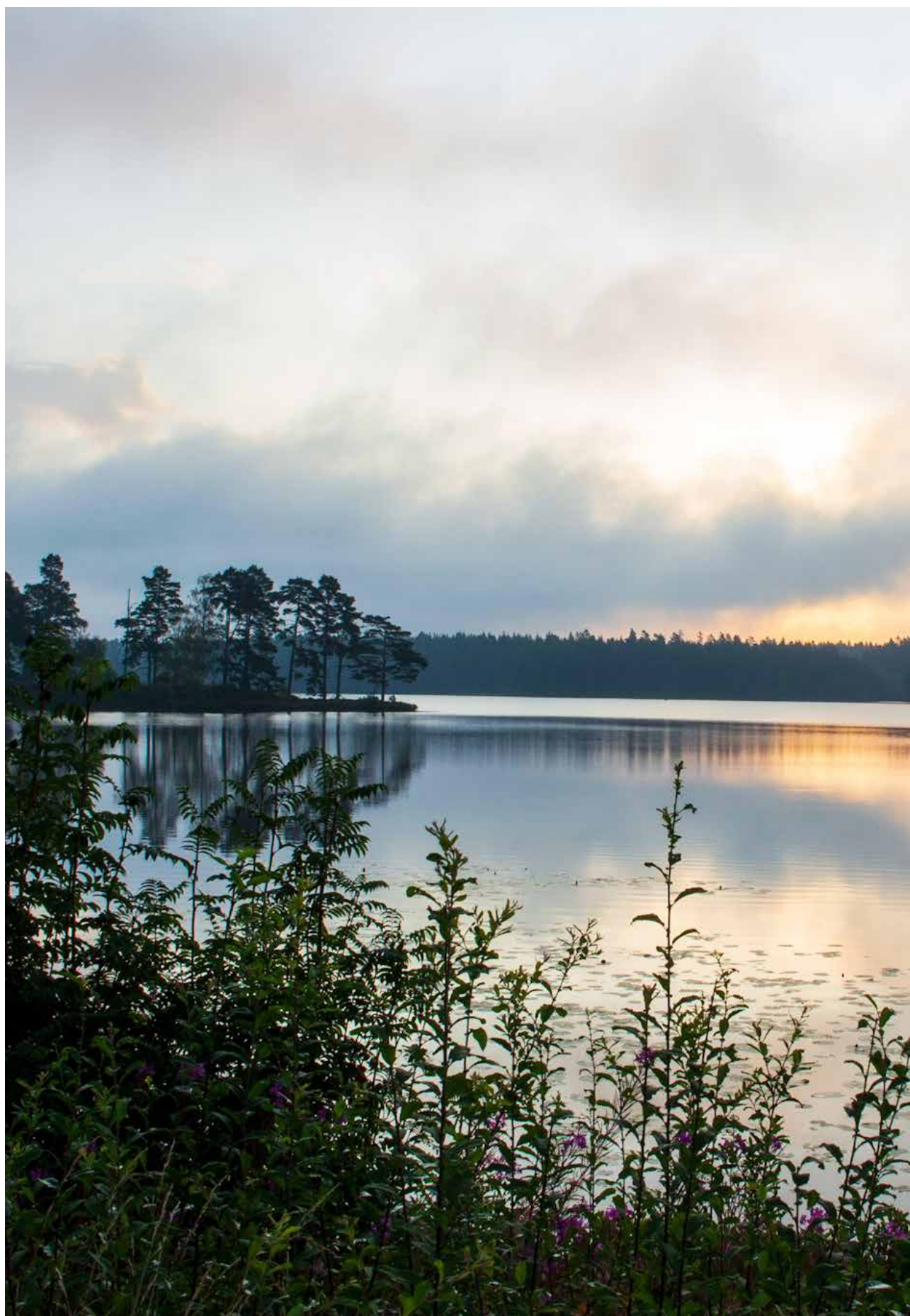
Den ekologiska betydelsen av våtmarker är stor. Floran och faunan i en våtmark är anpassade till de speciella fuktiga förhållanden som råder permanent eller säsongsvis. (*Region Kronoberg, 2019c*)

I kommunen finns några aktiva torvtäkter. Torvtäkter har negativ påverkan på växt- och djurliv, på vattenkemin och på landskapsbilden. Dessutom påskyndas avrinningen vid hög nederbörd. (*Länsstyrelsen, 2005*)

I Kronobergs län har nära 30 procent av arealen torvmark och våt fastmark dikats någon gång. Våtmarkstyper med hög produktionsförmåga för skog, till exempel sumpskogar med översilande grundvatten, är påverkade av dikning i högre grad än magrare typer, som sumpskogar på torvmark. Utdikning av våtmarker och sumpskogar som leder till sjunkande vattennivåer minskar variationen i landskapet och den biologiska mångfalden. (*Länsstyrelsen, 2005*)

Grundvatten

När det gäller den blå strukturen är det också viktigt att ta hänsyn till grundvattnet. Det ytliga grundvattnet går i dagen i källsprång och våtmarker, och formar landskapet och florans ”underifrån”.

Bild på Getesjön, Markaryd. Markaryds kommun är en både skog- och sjörik kommun. (Bild: Robert Melkersson)

Landskapet

Enligt den naturgeografiska indelningen i Norden ingår hela Markaryds kommun i det Sydsvenska höglandets och smålandsterrängens västsida. Gnejser och små inslag av basiska bergarter bygger upp området och de bildar en jämn slätt med enstaka restberg. Det finns rikligt med isälvsbildningar och den vanligaste jordarten är morän. Kalt berg är mycket ovanligt. Nederbörden är över 800 mm/år vilket bidrar till de många grunda sjöarna och myrarna. Karaktäristiska drag i vegetationen är rikedomerna på gräs och halvgräs. (Länsstyrelsen, 2005)

Kommunen ligger över högsta kustlinjen vilket innebär att jordarna till övervägande del består av osorterad morän. Karaktäristiskt för kommunen är de många myrmarkerna. (Region Kronoberg, 2019c)

Landskapet i Markaryds kommun kan delas in i tre huvudkategorier; *sprickdalslandskap*, *småbrutet skogslandskap* och *myrlandskap*. (Se karta på sida 28).

Landskapstyper

I riksintresseutredningen för Markaryds kommun delas landskapet in i tre olika typer - spricklandskapet, det småbrutna skogslandskapet och myrlandskapet.

Sprickdalslandskapets karaktärsdrag

Sprickdalslandskapet utgörs av ett funktionsblandat landskapsavsnitt med både skogsmarker och odlingsmarker som industriområden, tätortsområden och infrastrukturlandskap. Blandningen av verksamheter beror till stor del på Lagans betydelsefulla roll som utgångspunkt

för kommunikationer. Från Lagastigen under tidig medeltid, via järnvägsnätets etablering kring sekelskiftet 1900 till Riksettan och E4.

På en framträdande plats i Lagans dalgång ligger Markaryds sockenkyrka. Kyrkomiljön framträder i landskapet som knutpunkt för kommunikationer snarare än som en agrar miljö. (Länsstyrelsen, 2020c)

Uttryck som hör till sprickdalslandskapet

- Lägre landskapsparti/dalgång där Lagan och flera större sjöar breder ut sig.
- Förhistoriska gravlämningar som visar på enstaka bebyggelse under neolitikum och bronsålder (Skafta och Lokasjön).
- Gravfält från järnålder vid Lokasjön söder om Markaryd.
- Bebyggelselägen i randen av skogspartier med åkermarkerna förlagda i ådalens sluttningar.
- Lagastigen, järnvägsnätet och ortsbildningarna (Länsstyrelsen, 2020c)

Det småbrutna skogslandskapets karaktärsdrag

Det småbrutna och småkuperade skogslandskapet definieras av höglänta moränhöjder och moränåsar ovan de djupa sprickdalarna. De högsta delarna av terrängen uppgår till drygt 180 meter över havet. Kontrasterna är stora till dalgångarna kring de mindre åarna Vänneån och Hinnån samt till de lågt liggande myrarna som bryter igenom skogslandskapet.

Bild på Tormansbygd - i sprickdalslandskapets gränsland. (Bild: Länsstyrelsen i Kronobergs län)

Landskapstypen rymmer en begränsad odlingsbygd med enstaka byar, ensamgårdar och dubbelgårdar som öppnar upp det annars slutna skogslandskapet och skapar dess småbrutenhet. På gårdarnas historiska inägor bedrivs vallodling eller bete av hästar, får och kor medan omgivande utmarker är stadda under igenväxning. Odling av spannmål är ovanligt i landskapet. (Länsstyrelsen, 2020c)

Uttryck som hör till det småbrutna och småkuperade skogslandskapet

- Högre beläget, småskaligt odlingslandskap med omgivande tät skog.
- Uppstickande moränhöjder där åkermarken är väl samlad som öar i det annars skogs- och myrdominerade landskapet.
- Öppna ytor i det småbrutna odlingslandskapet stämmer ofta överens med de historiska inägornas utbredning.
- Små gårdsggrupper, oftast ensamgårdar eller två gårdar bredvid varandra.
- Sjöar och vattendrag som öppnar upp landskapet.
- Lågtekniska järnframställningsplatser utgör de äldsta lämningarna.

- Indikerar att fast bebyggelse huvudsakligen tillkommit under medeltid.
- Ett skogligt kyrkostråk löper uppe på en höjdrygg och passerar sockencentrat i Hinneryd.
- Bykvarnar i Vivljunga, Hinneryd och Vänneböke (raserad).

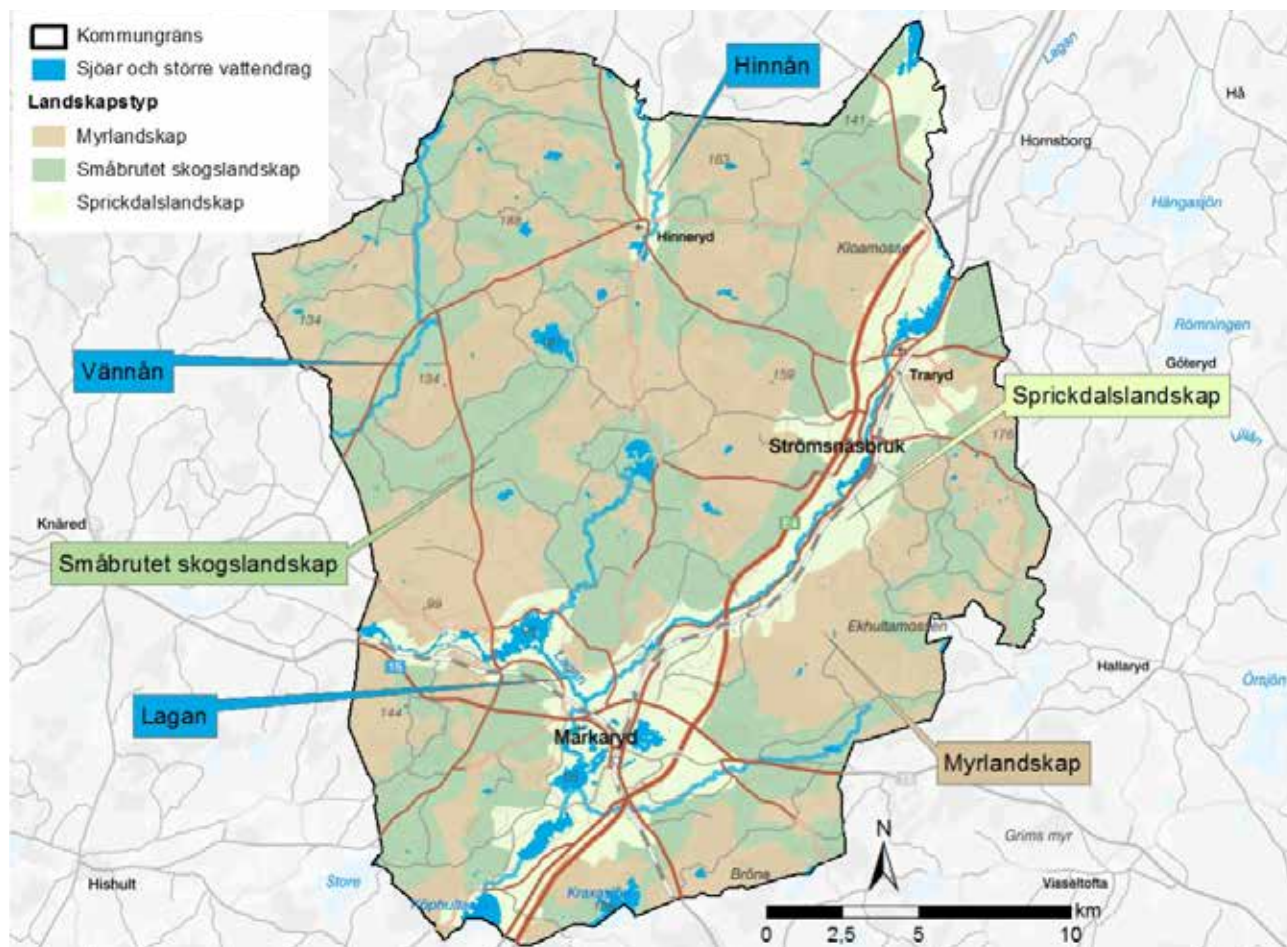
(Länsstyrelsen, 2020c)

Myrlandskapets karaktärsdrag

Myrmarkerna bildar tillsammans den landskapstyp som här kallas Myrlandskap. Myrlandskapen förekommer tämligen frekvent i kommunen. Myr är samlingsterm för blötmarker av vitt skilda ursprung, där huvudtyperna är kärr och mosse. Myrar har utvecklats i olika riktningar sedan sjöar börjat växa igen, mycket beroende på topografien. På grund av torvtillväxten har området blivit allt fattigare på växtnäring och ibland helt skurits av från fastmarkens grundvatten så att det enda vattentillskottet sker i form av regn och snö. Sådana myrar kallas mossar.

I kommunen finns idag några utbredda öppna torvtäcker som berättar om en betydande verksamhet än idag.

(Länsstyrelsen, 2020c)

Karta med landskapstyper inom Markaryds kommun. (Karta hämtad ur: Länsstyrelsen, 2020c)

Naturvårdsverket har tillsammans med Länsstyrelsen, år 2007, fastställt en så kallad myrskyddsplan. Här har gjorts ett urval av myrområden som bör prioriteras för skyddsåtgärder. Planen syftar till att ge landets mest värdefulla myrar ett långsiktigt skydd. Genomförandet av myrskyddsplanen hänger samman med miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker och är en indikator för målet. Myren i nordvästra delen av kommunen, Rönnömosskomplexet, sammanfaller med riksintresseområde naturvård, Natura 2000-området och naturreservat. Myren väster om Strömsnäsbruk, Porssjömyren, sammanfaller med riksintresse naturvård. (*Naturvårdsverket, 2007*)

Uttryck som hör till myrlandskapet

- Öppna myrmarker som bryter upp det slutna skogslandskapet.
- Myrmarkerna har varit bestämmande för hur vägdragningar har hamnat i landskapet samt har fungerat som barriärer mellan bygder.
- Den i kommunen utspridda agrara bebyggelsestrukturen med närhet till intilliggande myrmarker. Ett samband som avspeglar myrmarkernas betydelse för tillgången till järn vilket varit grundläggande för bebyggelsens etablering under medeltiden.
- Bebyggelsens samband med myrmarker avspeglar också den omfattande torvbrytningen i landskapet under 1900-talet.
- Öppna torvtäkter i skogslandskapet visar fortsatt på en pågående torvbrytning än idag.

(*Länsstyrelsen, 2020c*)

Naturvärden i landskapet

Naturvärdena i landskapet finns framförallt runt de stora myrområdena samt kring Lagans dalgång. Vattenmiljöerna hyser stora naturvärden.

Sjöarna och de vidsträckta skogarna i kommunen är attraktiva för det rörliga friluftslivet. I de odlingsintensiva kommunerna i södra Skåne finns endast små plättar av allemansrättslig mark kvar, något som framgent kommer att öka behovet av att kanalisera besökare så att känslig natur kan skyddas.

Den till stora delar orörda naturen och tystheten som råder lockar många utländska fritidsboende till kommunen.

Värdefull natur

Länsstyrelsen i Kronobergs län har tagit fram planen: *Plan för skydd av värdefull natur i Kronobergs län under perioden 2018 - 2022*. Planen visar vilka områden som Länsstyrelsen och kommunerna bör utreda för formellt skydd främst gällande naturreservat, biotopskyddsområde och naturvårdsavtal. Syftet är att presentera hur aktuella miljömål ska kunna nås samtidigt som nödvändiga prioriteringar, en öppenhet och

framförhållning skapas. Planen är inte bindande men är tänkt att underlätta och styra arbetet.

I Markaryds kommun pekas följande områden ut (se karta på nästa sida):

- Lindhult/Bergshult - Ädellövskog (nyckelbiotop)
- Porssjömyren - Myr. Porssjömyren utgörs av en koncentrisk mosse, sluttande mossar och en svagt välvd mosse som avgränsas av kärrstråk och bäckar. I mossarnas höljer växer vitag, kallgräs och flytvitmossa. Örörd tallskog finns i myren och är noterade som nyckelbiotoper.
- Myr norr om Boalt (huvuddel i Skåne län) - Myr
- Grönö - Ädellövskog (nyckelbiotop)
- Knaplet - Ädellövskog (nyckelbiotop)
- Hannabad. Hannabadssjöns omgivning domineras av isälvsavlagringar med variationsrika former. Sjön har övervägande sandiga stränder med notblomster, strandpryl och braxengräs. Väster och sydväst om Hannabadssjön bildar Hannabadsåsen stora, delvis parallella ryggar och kullar. Hannabadsåsen är en för länet ovanligt hög och välbevarad rullstensås bevuxen med äldre bok- och blandskog.

(*Länsstyrelsen, 2018*)

Naturvärdesobjekt

Ett naturvärdesobjekt avser ett skogsområde med påtagliga naturvärden, utan att objektet når upp till kvaliteten nyckelbiotop. Ofta kan de beskrivas som ”framtida nyckelbiotoper” eller biotoper som befinner sig i ett vänteläge för att inom ett antal år utvecklas till nyckelbiotoper.

I Markaryds kommun har Skogsstyrelsen registrerat ett stort antal mindre naturvärdesobjekt spridda runt om i kommunen. (*Skogsstyrelsen, 2021*)

Sumpskogar

Sumpskogar är samlingsnamnet för all skogsklädd våtmark. Det finns tre huvudtyper; myrskog, fuktskog och strandskog.

I Markaryds kommun finns ett stort antal sumpskogar utpekade, exempelvis talldominerande mosseskogar, fuktskogar med tall och glasbjörk och kärrskog med blandskog av löv och barr. (*Skogsstyrelsen, 2021*)

Ängs- och betesmarker

Ängs- och betesmark rymmer stora värden för naturvärden, friluftslivet och kulturmiljövärden. De har tidigare omfattat en betydande del av det svenska odlingslandskapet.

Ängs- och betesmarkerna i Markaryds kommun har inventerats av Länsstyrelsen och Jordbruksverket sedan

2002. Enligt inventeringen finns ett stort antal värdefulla naturbetesmarker i kommunen. Resultatet från inventeringen finns samlat i databasen TUVÅ på Jordbruksverkets hemsida. (*Jordbruksverket, 2021*)

Kulturmiljövärden i landskapet

Kulturmiljövärden kan finnas på flera olika plan och i en variation av former. Fornlämningar och så kallade övriga kulturhistoriska lämningar är objekt som tillsammans med sitt närområde skyddas i lag. Det kan röra sig om boplatser under mark, gravar, äldre vägar, husgrunder med mera.

Fornlämningarna är endast en komponent i kulturlandskapet. Det finns ofta en nära koppling mellan höga naturvärden och kulturlandskapet, inte sällan är arterna spår efter äldre markanvändning; efter ängs- och hagmark, skogsbete, odling eller trädgårdar. De utgör då det vi kallar det biologiska kulturarvet.

Även byggnader, deras placering och verksamheter – i byar, ensamgårdar, längs med vägar, i brukssamhällen – utgör en del, så även vägar och gränser mellan åkrar, fastigheter, gårdar eller byar. Knutet till detta finns inte sällan ett immateriellt kulturarv till exempel i form av ort-, gårds- och marknamn som ibland har tusenåriga traditioner.

Särskilt värdefulla kulturmiljöer

Ett regionalt kulturmiljöprogram publicerades av Länsstyrelsen i Kronobergs län för första gången år 1981. Programmet är tänkt att fungera som ett kunskapsunderlag med utvalda bevarandevärda områden och övergripande riktlinjer. Det är sedan upp till kommunerna att ta ställning till dessa miljöer och själva ta fram riktlinjer och skyddsbestämmelser.

I Markaryds kommun lyfts sju miljöer fram som samtliga är landsbygdsmiljöer och kännetecknas av bland annat en särartad bebyggelse, med byggnadsinfluenser från Skåne och områdets historiska egenskap som gränsbygd och järnproduktionens betydelse för bebyggelsens tillkomst. (*Länsstyrelsen, 2012*)

1. Gräsholma

Odlingslandskap och fornlämningarsmiljö i en kuperad terräng. Miljön genomkorsas av en ås vars sträckning följer den intilliggande Lagan. Den glesa gårdsbebyggelsen kopplas till åsen med jordbruksmarker på båda sidor. Detta utgör en i huvudsak öppen miljö men delar av den gamla inägomarken är bevuxen med lövvegetation.

Gräsholma utgör en värdefull bymiljö intill Lagan där åsens topografi har lett till en anpassad bebyggelsestruktur. Det har haft betydelse för både kommunikationer och militärstrategisk kontroll under historisk tid.

Odlingslandskapets värden består främst av små öppna lotter avgränsade med stenmursliknande röjningsrösen. I den norra delen av området ligger en av Lagadalens många skansanläggningar.

2. Gåsarp och Nåthult

Området ligger i ett kuperat landskap och består av småskalig åkermark samt öppna hagmarker. Även partier av uppodlad våtmark förekommer. Odlingsmarkerna omges i huvudsak av granskog, men det förekommer även lövvegetation på igenväxta marker. En äldre byväg löper genom området. Bebyggelsen är utspridd.

Byarna härstammar från medeltiden och har behållit ett småskaligt och rikt odlingslandskap. Området har många lämningar i form av odlingsrösen, stentippar och stenmurar och i skogsområdena finns fornlämningsområden med äldre odlingar. I Nåthults västra del finns två välbevarade parstugor.

3. Hannabad och Hylte

Hannabad ligger i en kuperad terräng där odlingslandskapet består av uppsplittrade åkrar. Området har en spridd bebyggelsekaraktär med både gårdbebyggelse och villor från 1900-talets början och senare. I den södra delen ligger Hannabadsåsen som är en av de högsta rullstensåsarna i länet.

Hannabad etablerades antagligen under medeltiden, men med tidigare mänskliga nedslag sannolikt även under stenåldern.

Åkermarken var uppdelad i smala tegar (bandparceller) på ett för Kronobergs västra delar typiskt sätt. Det finns spår kvar av detta i odlingslandskapet.

Området ligger också i ett strategiskt viktigt läge, uppmarschområdet mellan Sverige och Danmark. Under 1600-talet anlades det en skans i Hylte för att förhindra danska trupper att förflytta sig vidare upp i Sverige.

4. Koddeböke

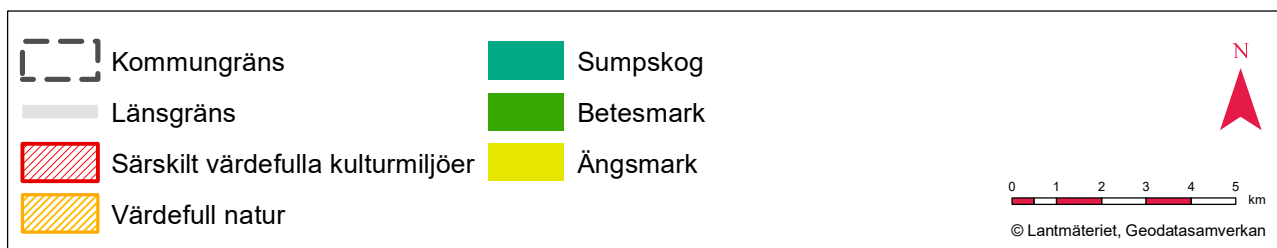
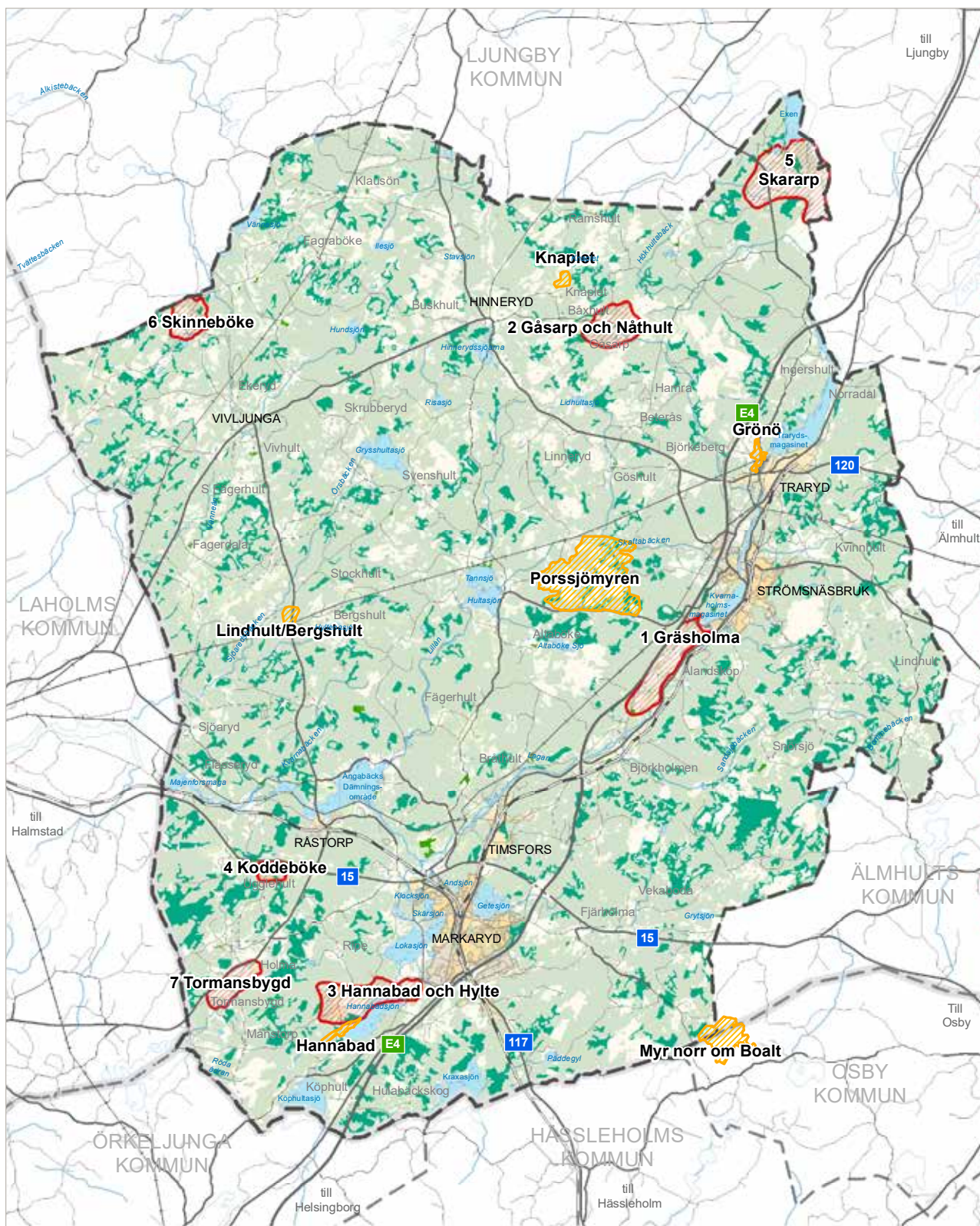
Koddeböke är en småskalig jordbruksby som ligger i ett svagt kuperat landskap. Det finns småskaliga åkrar både på höjdparter och i uppodlade våtmarker och gårdsbebyggelsen är med några undantag väl samlad.

I områdets omedelbara närhet finns lämningar efter järnframställning som kan härstamma från medeltiden.

Det är i övrigt främst bebyggelsen som ger byn dess egna karaktär med den nordskånska längan som inom länet är en mindre vanlig byggnadstyp.

5. Skararp

Skararp ligger bredvid Bolmåns utlopp i Lagan. Närmst vattendragen är området flackt men blir mer småkuperat i byns centrala delar. Det finns två typer av odlingsmarker i

Kartan redovisar områden med böga natur- och kulturvärden.

Skararp. Dels de traditionella åkrarna intill bebyggelsen på höglänta delar av terrängen som omges av betade hagmarker. Men också de lågt liggande odlingarna intill vattendragen som har möjliggjorts genom utdikning och regleringar av vattensystemet under 1800-talet. De utnyttjas än idag för höproduktion och markeras av ett antal bevarade ängslador.

Bebyggelsen har en spridd karaktär men har i de södra delarna utseende av klungbykaraktär. Skararps bosättningshistoria anses börja redan under jägarstenåldern. Även från järnåldern finns tydliga spår från bosättningar exempelvis genom gravanläggningar och fynd från järnproduktion.

Byn blev verkligt betydelsefull när kronan valde att placera en fogdeborg, Skagaholm, på en udde i sjön Exen. När anläggningen kom till är oklart men dess glanstid var under 1400-talet. Idag är Skagaholm områdets mest framträdande fornlämning med vallgravar och två husgrunder.

6. Skinnersböke

Skinnersböke ligger i kuperad terräng med karaktären av ett småskaligt odlingslandskap. Bebyggelsestrukturen är gles där gårdarna ligger på landskapets höjdparter. Barrskogsvegetation och myrmarker omgärdar de öppna, brukade delarna.

Den fasta bebyggelsestrukturen i Skinnersböke tillkom under medeltid eller senare. Boskapsskötseln dominerade under historisk tid medan åkerbruket alltid har varit av småskalig karaktär. Markerna dominerades istället av slättermark som idag i huvudsak är skogbevuxna.

Det öppna odlingslandskapet har många odlingsrösen, stenmursliknande röjningsanläggningar och stentippar. I bykärnan finns det landskapsformer som har ålderdomliga namn som Annes backe, Bengts backe och Smörhålan.

7. Tormansbygd

Tormansbygd ligger i ett småbrutet och varierat landskap. Åkermarken är främst belägen på mindre höjder men även uppodlade mossmarker förekommer. Åkrar och betesvallar utgör ett öppet intryck och landskapet är rikt på stenmurar och röjningsanläggningar. Området har en i huvudsak väl samlad bebyggelse där ”nordskånska” längor skapar områdets egenart.

Tormansbygd är den sista byn innan gränsen mot Halland vilket historiskt sett därmed har varit mot Danmark. Byn etablerades troligen under medeltiden på grund av de goda förhållandena att producera järn i det myrrika området. Det finns idag lämningar från järnproduktioner i form av slagghvarpar.

Rekreativvärden i landskapet

Den goda tillgången på varierad natur ger kommunen goda rekreativmöjligheter. Populära aktiviteter är fiske, vandring, cykling och paddling. Allemansrätten gör det möjligt för alla att utöva friluftsliv och röra sig fritt i naturen. För att nyttja allemansrätten och vistas i naturen behövs hänsyn tas till natur och djurliv, markägare och andra besökare.

Lagan och dess omgivande natur har höga rekreativvärden både för den som väljer att paddla kanot eller vandra längs med stranden. Lagaleden är en 150 kilometer lång kanotled som sträcker sig från sjön Bolmen ut till havet i Laholmsbukten. Längs leden finns ett 30-tal lägerplatser. Gällande närrekreativ har boende i kommunens orter alltid nära till natur- och vattenområden med vandringsleder.

Badplatser

De många sjöarna bjuder in till bad nästan var du än befinner dig i kommunen. Kommunala badplatser finns vid sjöarna Hannabadssjön, Lokasjön, Getesjön, Hinnerydssjön samt

Bild på hagmarker i Skararp. (Bild: Länsstyrelsen i Kronobergs län)

två längs Lagan, Tovhultsbadet precis norr om Traryd och Klintbadet väster om ån i Strömsnäsbruk.

Vandringsleder

I Markaryds kommun är det alltid nära till naturen och till promenad- eller vandringsleder. Se även karta i avsnittet Befolkning, boende och service på sidan 21.

Hannabadsåsens naturreservat - En vandringsled på åsarnas ryggar och med möjlighet att ta sig ner till Hannabadssjön.

Sjöarundan i Hinneryd - En led längs med Hinnerydssjön. Leden har en nästan 200 meter lång spång, Bjurspången.

Hälsans stig Markaryd - En led genom lövskogar, sjöar och vattendrag samt ett rikt kultur- och djurliv.

Hälsans stig Strömsnäsbruk - Vandring i de södra delarna av Strömsnäsbruk.

Elljusspår vid Graal-stugan, Strömsnäsbruk - Småkuperat i skogsterräng. Även skidspår vid snötillgång.

Sjöarundorna i Markaryd - Fyra olika leder, Byasjöarundan, Ryenrundan, Sjöarundan och Spångenrundan. Lederna går omkring sjöarna väster om Markaryd.

Elljusspår vid Sparbanksparken - Slinga i terräng mellan Markaryd och Timsfors. Även skidspår vid snötillgång.

Jetesjön runt - Går ut mot Misterhult från Jetesjöns camping och viker sedan av mot Anderslövs fritidsområde. Leden går på vägar och stigar genom skog och över åsar.

Rönnö naturreservat - Vandringsleder längs stigar och grusvägar i område med orörd myr och gammal naturskog.

Kvarnaholmsrundan - En led runt Hammarsjön i Strömsnäsbruk. Rundan går utmed västra sidan av sjön till Kvarnaholms kraftverk och sedan tillbaka genom samhället.

Kylhultsrundan - Startar vid Strömsnäsbadet i Strömsnäsbruk vidare upp i skogen och kommer ut ovanför idrottsplatsen, Strömsborg.

Bokelundsrundan - Kulturvandring i skogsmiljö i östra delen av Traryd.

Grönörundan - Går genom hembygdsparken i Traryd och följer Tovhultssjön mot kraftverket. Leden går över kraftverket till den västra sidan om ån Lagan som man sedan följer.

Kvinnhultsrundan - Runda som går på mindre vägar öster om Traryd.

Tovhultsrundan - Runda i Traryd som går genom djurparken upp på åsen längs med ån Lagan till båtbyggen och sedan tillbaka förbi gamla järnvägsstationen.

Tänneryd - Vandringsled på stigar och skogsvägar. Leden börjar och slutar vid Tännerydsdammen och längs med leden finns det en spång och en hög punkt, 137 meter över havet.

Örnafällarundan - En bred stig där besökaren kommer nära Lagan till fots. Den största delen av rundan går jämsides med Lagan.

Nydalaleden (Markaryd-Ljungby) - pilgrimsled som följer Riksettan (föregångaren till väg E4) i stora drag.

Camping

Camping är Sveriges näst vanligaste kommersiella boendeform för turism och står för cirka en tredjedel av alla gästnätter. Campingar ligger ofta naturskönt och möjliggör därför naturupplevelser och rekreation för de som gästar en camping. Sommartid erbjuds ofta viss service. Det finns två campingar i kommunen:

Sjötorpets camping - ligger vid Getesjön bara ett stenkast från Markaryds centrum.

Exen camping - en mindre privat camping vid sjön Exen i norra delen av kommunen. Populär för kanotister.

Upplevelsevärden i landskapet

Människor har olika förväntningar för besök i naturen. Ibland söks efter den orörda, mystiska urskogen och ibland efterfrågas det öppna landskapets fria vyer. Genom att förstå vilka kvaliteter olika rekreations- och naturområden har utifrån upplevelsevärden, kan arbetet med utvecklingen av områdena mer aktivt med att värna och utveckla dem.

I Markaryds kommun finns följande upplevelsevärden i rekreationsområdena:

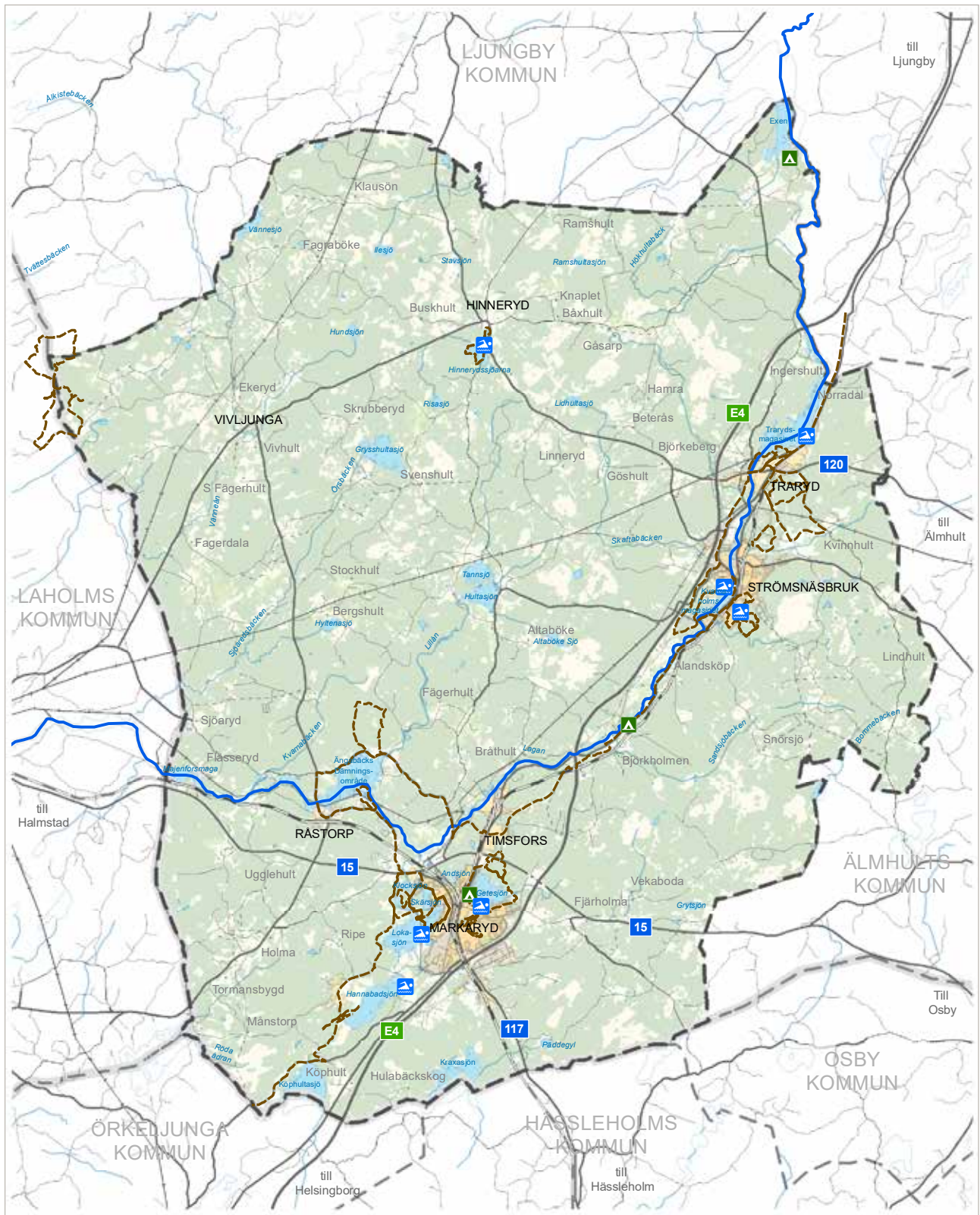
- Orördhet
- Skogskänsla
- Tystnad

Hälsovärden i landskapet

Forskning visar att vistelse i natur eller närhet till grönområden kan ha en positiv effekt för människors fysiska hälsa, välbefinnande och livskvalitet. Människor tenderar att röra sig mer i naturliga miljöer, vilket i sin tur kan ge förbättrad kondition, ökad koncentrationsförmåga, minskad stress och sänkt blodtryck. Att bara vistas i grönområden kan också stärka välbefinnandet och inge ett lugn som påverkar våra sinnen på ett positivt sätt. Gröna miljöer har också ett socialt högt värde för exempelvis lek, rörelse, möten och naturupplevelser.

Markaryds kommun består till cirka 30 procent av tysta områden och de bullerfria områdena finnes huvudsakligen i nordvästra delen av kommunen. Markaryds har miljöer med en tystare ljudbild utöver det samhällsliga brus som alltmer tar över. Dessa miljöer är något vi måste värna då det blir mer och mer eftertraktat ur rekreativ perspektiv både lokalt, regionalt, nationellt och internationellt - men även ur boendeperspektiv. (Markaryds kommun, 2019a)

 Kommungräns	 Badplats
 Länsgräns	 Camping
 Kanotled - Lagaleden	
 Vandringsleder	

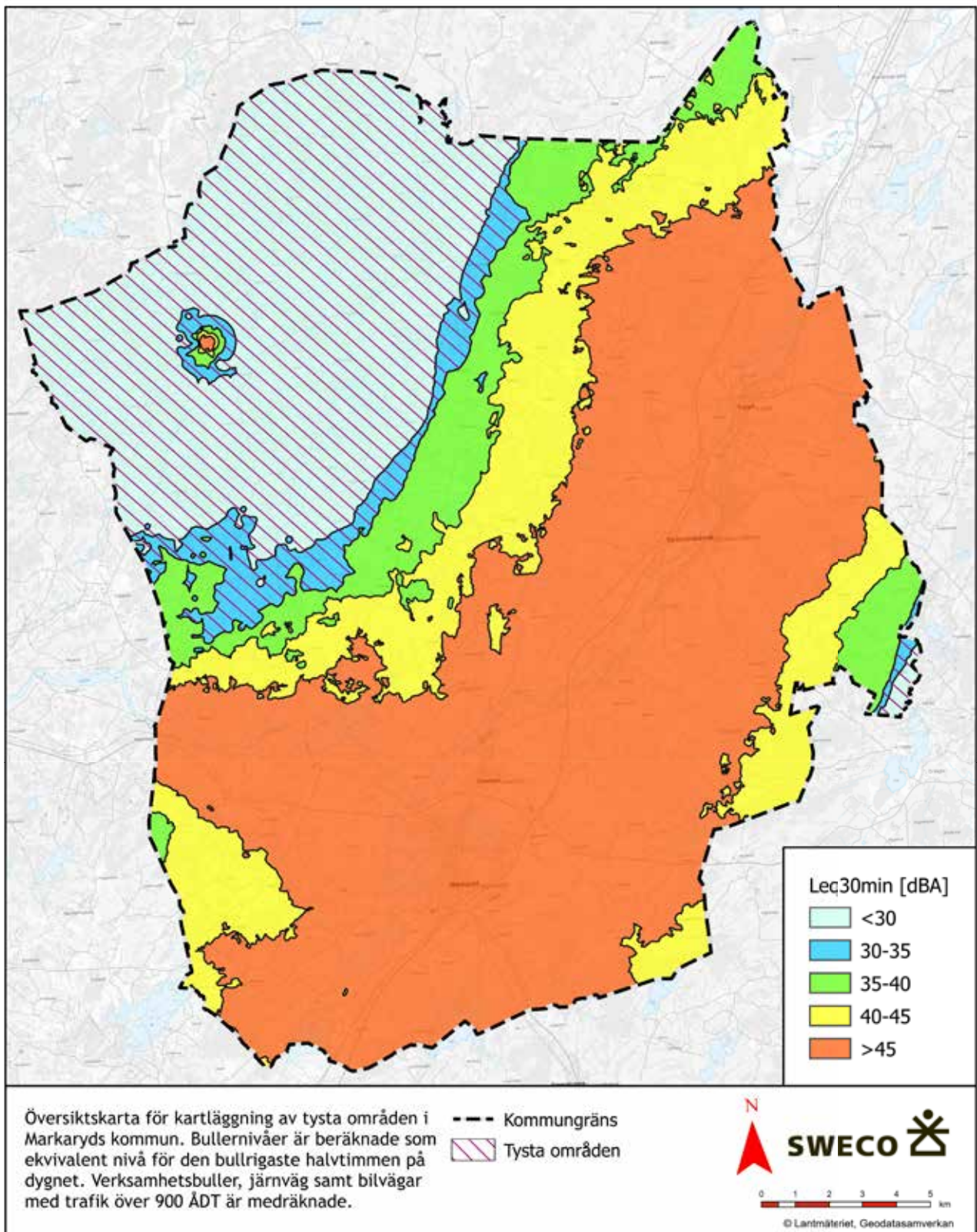

0 1 2 3 4 5 km

© Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Kartan redovisar friluftslivets anspråk genom vandringsleder, kanotled, badplatser och campingplatser. Även övrig natur med skogar och sjöar fyller en viktig roll för friluftslivet inom kommunen.

Kartan redovisar kartläggningen som gjorts över tysta områden. För mer information om kartläggningen, se kommunens utredning för tysta områden.

Bild på kanoter i Lagan.

Tillgänglig upplevelse av landskapet

För människor med funktionshinder är naturen ofta svår att nå. Skogsmark innebär ofta oöverstigliga hinder med exempelvis rötter som slingrar sig fram över smala, gropiga stigar. Runt om i landet finns exempel där naturupplevelser tillgängliggörs.

Det finns krav och vilja för att samhället ska bli mer tillgängligt för alla. Det gäller även skyddade natur- och kulturmiljöer. Både staten och kommunerna har ett särskilt ansvar för att det blir så. Skyddade områden ska kunna besökas av fler. Ökad tillgänglighet kan bidra till måluppfyllelse inom både folkhälso-, friluft-, funktionshinderns, integrations- och kulturpolitiken. När fler får tillgång till information om och kan uppleva skyddade områden finns det också goda chanser att förståelsen, kunskapen och respekten för vårt gemensamma natur- och kulturarv ökar.

Enligt Folkhälsoinstitutet har var femte invånare en bestående funktionsnedsättning. Tillgänglighetsåtgärder kan vara oundgängliga för den enskilda individen, men gynnar i praktiken många fler. En tumregel är att det som är nödvändigt för 10 procent är underlättande för 40 procent och bekvämt för 100 procent. Regeringen skriver att natur- och kulturmiljöer är till för alla. Så många skyddade områden som möjligt bör därför uppnå en grundläggande nivå av tillgänglighet. Alla skyddade natur- och kulturmiljöer kan och ska inte göras tillgängliga för alla besökare, men ett område kan alltid göras tillgängligt för fler besökare.

Ekosystemtjänster

Ett ekosystem kan bidra med olika typer av ekosystemtjänster, så kallad mångfunktionalitet. Grönområden, grönska och vatten i en stad tillhandahåller ekosystemtjänster som kan ge bättre luftkvalitet, bättre lokalklimat, bullerdämpning och möjlighet till närodlat mat och naturupplevelser. En skog kan bidra med vattenreglering, kolbindning, pollinering, natur för upplevelser och produktion av livsmedel, träråvara och bioenergi.

Ekosystemtjänsterna är ofta beroende av varandra. Genom att skapa fungerande grön infrastruktur förbättras förutsättningarna för leverans av ekosystemtjänster. Detta är lika relevant i bebyggd miljö som i landskapet i stort. Grön infrastruktur är nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer och spridningsvägar för växter och djur samt som rekreativ stråk för människor.

Stor variationsrikedom i form av landskap med många olika typer av ekosystem, livsmiljöer och arter, samt stor genetisk variation inom arterna ger ekosystem som är robusta och resilienta. Det innebär att de är motståndskraftiga och har förmåga att anpassa sig och vidareutvecklas trots olika störningar, vilket har betydelse för fortsatt leverans av ekosystemtjänster.

Slår vi ut ekosystemens förmåga att leverera ekosystemtjänster får det konsekvenser för oss människor. Vi behöver förstå processerna i ekosystemen, hur mänskliga aktiviteter och beslut påverkar dem och vad vi kan göra för att bibehålla, återställa eller förbättra deras funktion.

Kommunikationer

Infrastruktur

Kommunikation sker ofta genom en infrastruktur som kräver stora investeringar, och som används dagligen av samhället. Framför allt avses i detta avsnitt olika system för transport av varor, personer och information.

Närhet till en station eller hållplats för tåg eller buss har betydelse för det hållbara resandet. Stationsnära handlar både om fysiskt avstånd och upplevelsen av vad som är stationsnära. Upplevelsen av vad som är attraktiv kollektivtrafik är också olika - det handlar om restid, turtäthet, komfort och bytesmöjligheter. En attraktiv kollektivtrafik är avgörande för företagen i Markaryds kommun.

Flygtrafik

Markaryds kommun har fyra flygplatser inom en timmes resväg; Halmstad, Ängelholm, Kristianstad och Växjö. Dessutom nås den internationella flygplatsen Kastrup i Köpenhamn på mindre än två timmar.

Järnvägar

Markarydsbanan sträcker sig mellan Hässleholm och Halmstad. I nuläget trafikeras sträckan Hässleholm-Markaryd med persontrafik (sedan 2013) och tar cirka 25 minuter.

Enligt en medborgarenkät som kommunen gjorde under 2020 finns det önskemål om tåg även till Halmstad. Banan mellan Markaryd och Halmstad planeras öppna för persontrafik år 2027 med ett tåg varje timme, med nya stationer i Veinge och Knäred (Laholms kommun). Åtgärdsvalsstudie och avsiktsförklaring har tagits fram. Denna koppling är betydelsefull både ur ett lokalt perspektiv för Markaryds kommun och i ett regionalt perspektiv för resor Skåne - Kronoberg - Halland. Hela sträckan Hässleholm - Halmstad trafikeras idag med godstrafik.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken inom kommunen bedrivs av Länstrafiken Kronoberg och Skånetrafiken. Cirka 85 procent av befolkningen i kommunen bor inom en kilometer fågelvägen från en hållplats som trafikeras någon gång under dygnet.

Pågatåg trafikeras dagligen mellan Markaryd och Hässleholm och går ungefär varannan timme.

Busslinjer som går utomläns och trafikeras dagligen finns mellan Markaryd och Örkelljunga (linje 521) med timmestrafik (drygt 30 minuters restid). Sträckan Markaryd och Hässleholm (linje 532) trafikeras med fem avgångar per dag (cirka 45 minuters restid). Mellan Markaryd och Halmstad (linje 325) finns en till två avgångar per vardag och sträckan har en restid på drygt en timme.

Inom länet finns busslinjer som dagligen trafikerar sträckan mellan Markaryd och Ljungby (linje 150/850). Linje 850 är en snabblinje mellan orterna som går tre gånger per dag och tar 45 minuter jämfört med cirka en timme för linje 150 som stannar på fler hållplatser och orter längs vägen. Det finns även en linje mellan Traryd och Älmhult som räknas som skoltrafik och trafikeras två gånger per dag på vardagar och inte på skolloven. Till och från Osby saknas kollektivtrafik.

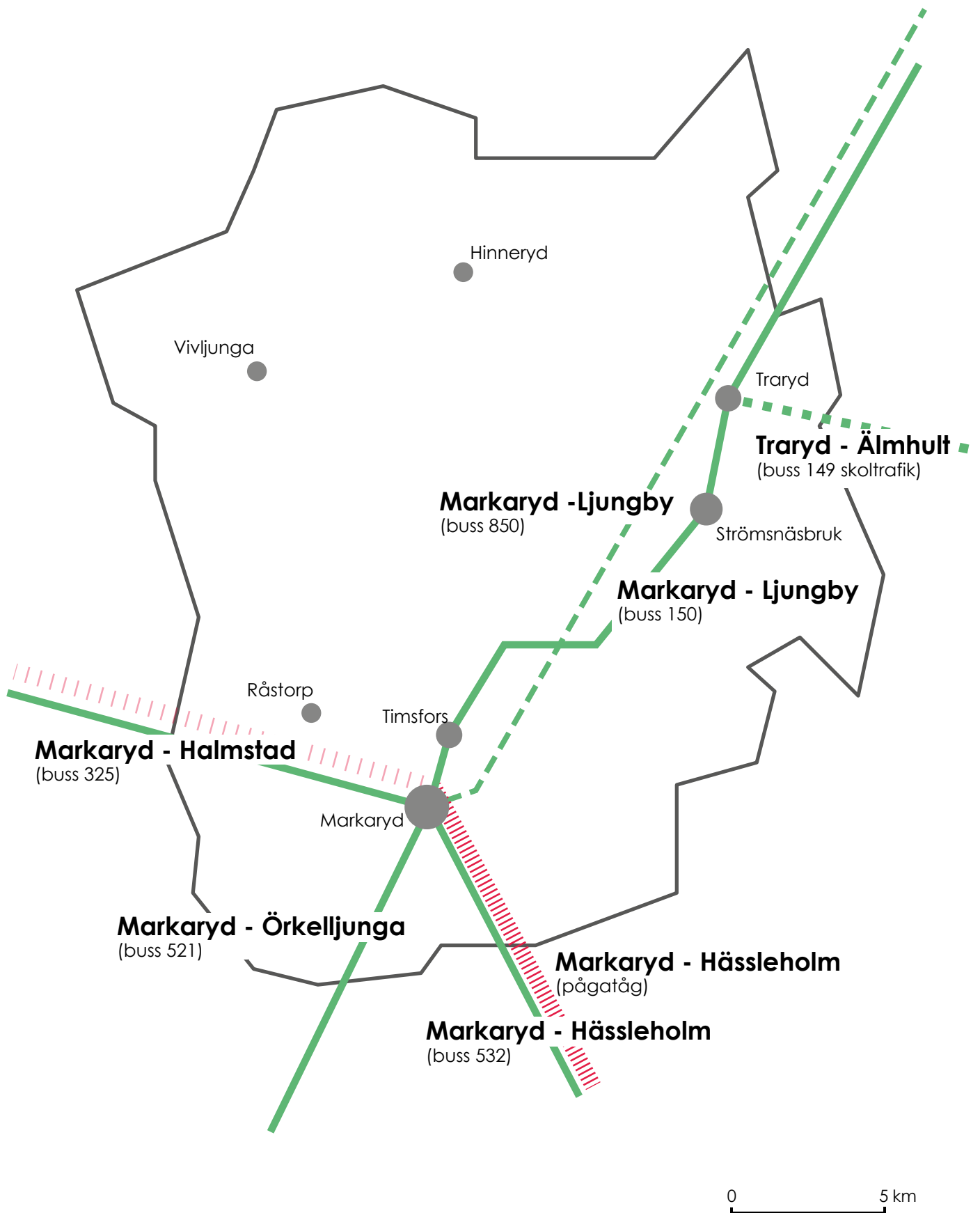
Gång- och cykelvägar

Markerade cykelvägar och cykelfält finns mellan Markaryd och Timsfors samt mellan Strömsnäsbruk och Traryd. Inom tätorterna Markaryd, Timsfors, Strömsnäsbruk och Traryd finns utbyggt gång- och cykelvägnät.

Region Kronoberg har pekat ut ett cykelstråk i kommunen med utvecklingspotential, stråket Markaryd - Timsfors -

Bild på Pågatåg i Markaryd. Persontrafik på järnvägen är viktig för arbetspendling och studier.

Kartan visar en översikt över kollektivtrafikens kopplingar till angränsande kommuner.

Strömsnäsbruk - Traryd. Här ser även Markaryds kommun ett behov av ett sammanhängande cykelstråk, men i en lite annan dragnings än vad Region Kronoberg föredrar. Markaryds kommun önskar dra denna längs gamla Riksettan, väg E4:s föregångare.

Vägar

De viktigaste regionala stråken för Markaryds kommun är E4 (Helsingborg - Torneå, Finland), riksväg 15 (Karlshamn - Halmstad), väg 120 (Traryd - Örsjö, i Nybro kommun) samt riksväg 117 (Markaryd - Hässleholm). Trafikverket är huvudman för dessa vägar samt vägar mellan tätorter, genomfarter genom orterna och några mindre vägar i kommunen. Kommunen är huvudman för vägnätet inom Markaryds tätort, Timfors, Råstorp, Strömsnäsbruk och Traryd. Övriga småvägar är enskilda vägar.

Enligt Trafikverkets klassificering *"Funktionellt prioriterat vägnät"* är E4:an en *nationellt och internationellt viktig väg*. Väg 15 är en *regionalt viktig väg*. Väg 502 (strax söder om Köphult, mot Örkelljunga - upp till Markaryd), väg 520 (Hässleholmsvägen/Drottninggatan genom Markaryd och vidare upp till Traryd - gamla riksettan) och väg 120 (Traryd, avfart vid E4 och mot Älmhult) utgör alla *kompletterande regionalt viktiga vägar*.

E4:an har motorvägsstandard genom hela kommunen. E4:an är en av Sveriges mest trafikerade vägar och är klassad som riksintresse. Den ingår även i det transeuropeiska nätverket för transporter, så kallat TEN-T-vägnät. Dessa utgör viktiga länkar för flöden av personer och gods i Europa.

Rekommenderad led för farligt gods är E4, väg 15 från Markaryd mot Halmstad (inte mot Osby), väg 117 och väg 120.

Våren 2017 beslutade riksdagen att införa en ny bärighetsklass för tunga fordon på det vägnät som är öppet för de tyngsta transporterna. Vägar med bärighetsklass 4 tillåter fordonskombinationer med upp till 74 tons bruttovikt på ett utpekad vägnät.

Resvanor

Markaryds kommun är relativt glest befolkat och med relativt långa avstånd mellan orterna inom kommunen och till omkringliggande städer. Den senaste resvaneundersökningen att tillgå för Småland-Blekinge gjordes 2012 och bedöms svår att relatera till med hänsyn till aktualiteten. Däremot visar statistik från Statistiska centralbyrån från 2020 att den genomsnittliga körsträckan för fordon i Kronobergs län är 10 355 kilometer, för Markaryd är siffran 12 629 kilometer.

Inpendlingen är större än utpendlingen i Markaryds kommun och ökar. Störst inpendling år 2017 var från Hässleholms kommun, följt av Laholm, Örkelljunga och Ljungby. Störst utpendling var till Ljungby, följt av Älmhult, Hässleholm och Laholm. Ungefär 25% av invånarna i Markaryd arbetar i en annan kommun (*Region Kronoberg, 2019e*). Den stora inpendlingen till kommunen indikerar att Markaryd har ett väl utvecklat näringsliv.

Laddinfrastruktur för elbilar

Markaryds kommun har uppfört 10 laddstolpar varav sex stolpar är avsedda för kommunens egna bilar. De publika stolparna finns vid busstationen i Strömsnäsbruk, kommunhuset i Markaryd samt vid järnvägsstationen i Markaryd. Det finns även privata företag som erbjuder laddmöjligheter i Markaryd.

En genomförd enkät med invånare 2020 gav indikation på att det i dagsläget inte finns stor efterfrågan på laddstolpar. Med en ökad försäljning av elbilar kommer dock efterfrågan öka, framförallt längs med de större vägarna.

Parallellt med laddinfrastruktur arbetar Markaryds kommun för att möjliggöra för andra alternativa bränslen, såsom vätgas och biogas.

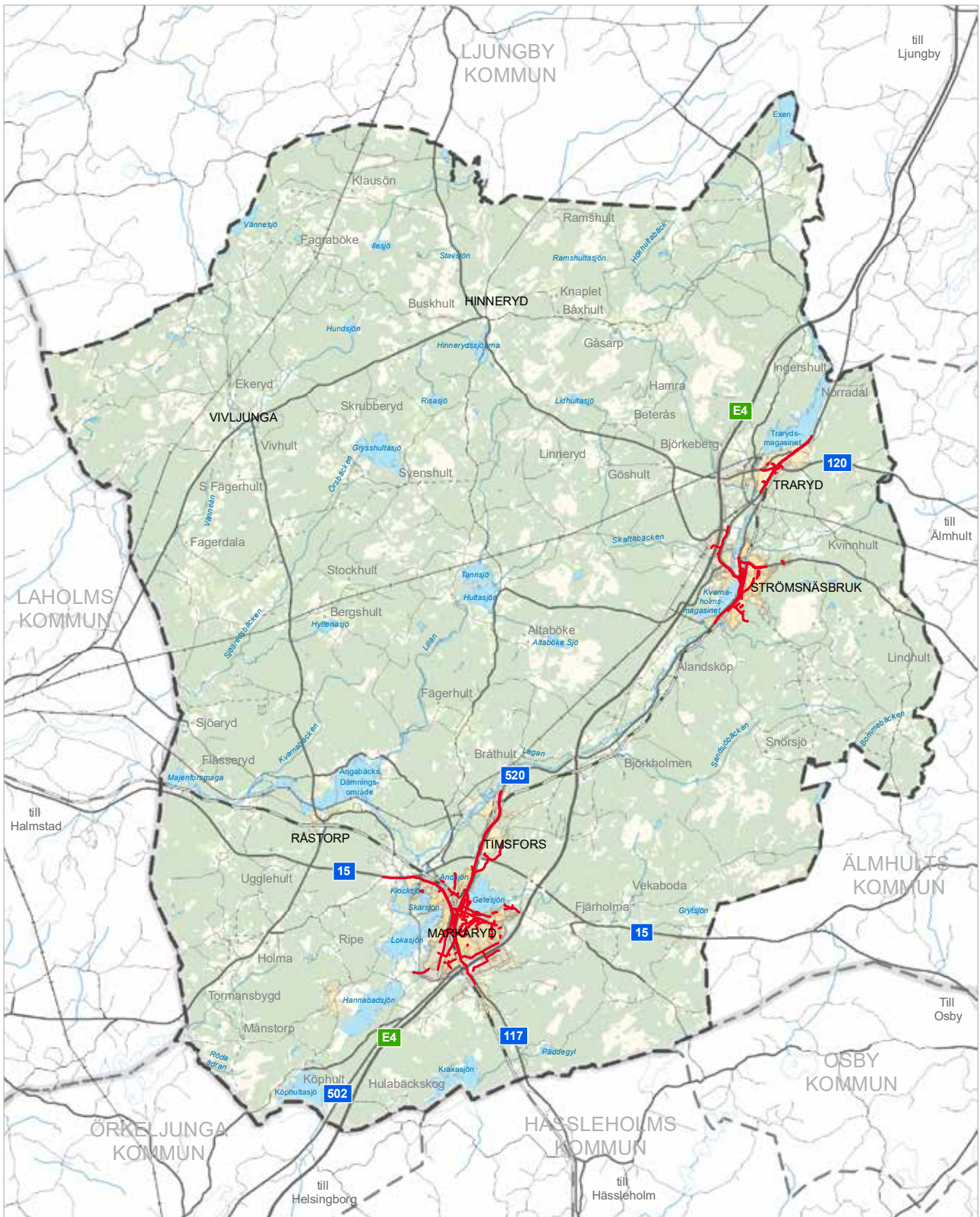
Elektronisk kommunikation

Tillgång till en säker och kapacitetsstark internetuppkoppling blir allt viktigare för allt fler medborgare och för näringslivsutveckling. Det kan gälla allt ifrån att ta del av information till att kunna arbeta och studera på distans. Markaryds kommun har en bredbandsstrategi från 2016 som innehåller övergripande målsättningar och ställningstaganden för hur digitala tjänster ska bli tillgängliga och komma till användning i Markaryds kommun. I strategin anges målsättningen att fibernätet ska vara utbyggt så att det når 98 procent av invånarna år 2020. (*Bredbandsstrategi, 2016*)

Post och telestyrelsen (PTS) genomför årligen kartläggning av bredbandsinfrastrukturen i Sverige. Enligt Post och telestyrelsen (PTS) har 86 procent av invånarna i Markaryds kommun *"tillgång till, inklusive absolut närhet till bredband"*.

I Markaryds kommun är det Telia och två fiberföreningar (Hannabad och Västra Skogsbyrnet) som är nätägare (2021). Markaryds kommun arbetar framförallt med marknaden för att hitta en lösning för det norra området i kommunen som idag inte är anslutna till bredbandsnät med hög överföringshastighet (så kallat NGA-nät). Det rör sig om strax under 200 hushåll med permanent boende, som nu utreds för att erbjudas en lösning med annan teknik.

Kartan redovisar gång- och cykelvägar samt övriga vägnätet inom kommunen.

Teknisk försörjning

Vatten och avlopp

Markaryds kommun ansvarar för drift och underhåll av kommunens vatten- och avloppsanläggningar (VA-anläggningar), samt Trafikverkets pumpstationer längs E4:an genom kommunen. Närmre 7500 invånare är anslutna till de kommunala anläggningarna och övriga har enskilda dricks-vattenbrunnar och avloppsanläggningar.

Kommunal VA-planering

Markaryds kommun har ingen framtagen VA-plan. Under 2022 kommer en VA-plan att tas fram. Det har tidigare gjorts en kapacitetsutredning för fyra områden inom Markaryds tätort. Det finns en god kunskap om kapacitet och behov i anläggningarna.

Lagen om allmänna vattentjänster

Lagens uppgift är att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Enligt vattentjänstlagen är det kommunerna som är skyldiga att ordna vattentjänster. Vattentjänstlagen reglerar förhållandet mellan kommunen och brukaren. Det finns rättigheter och skyldigheter för alla parter.

De regler som gäller för användandet av Markaryds kommuns vatten- och avloppsanläggning finns i de styrande dokumenten *"Information till fastighetsägare om allmänna vatten och avloppstjänster"* samt ABVA, *Allmänna bestämmelser för brukande av den allmänna vatten och avloppsanläggningen i kommuner i Kronobergs län*".

Verksamhetsområden för VA

Ett verksamhetsområde för kommunalt vatten och avlopp är ett avgränsat område inom vilket vatten- och avloppsförsörjningen ska ske genom kommunala VA-anläggningar.

Kommunfullmäktige fastställer verksamhetsområdets gränser och det ska tydligt framgå vilka fastigheter som ingår. Kommunen är skyldig att förse samtliga fastigheter inom ett verksamhetsområde med vatten- och avloppsförsörjning om fastigheten har behov av detta. Fastigheter för bostadsändamål anses till exempel alltid ha behov av vatten och avlopp.

Nytablering av enskilda VA-anläggningar godkänns inte inom verksamhetsområdet. Försörjningen ska ske via den

kommunala VA-anläggningen. Endast i undantagsfall kan befintliga enskilda VA-anläggningar godkännas.

Utanför ett verksamhetsområde för VA har kommunen ingen skyldighet att förse fastigheter med vatten och avlopp. Det innebär att fastigheter utanför ett verksamhetsområde för VA måste anlägga enskilda (egna) VA-anläggningar för vatten- och avloppsförsörjning enligt gällande lagstiftning.

VA-ledningsnät

Enheten VA/Gata Park ansvarar för vattenförsörjning med leverans av friskt dricksvatten och rening av avloppsvatten för abonnenter anslutna till den kommunala VA-anläggningen. Den kommunala VA-anläggningen omfattar sammanlagt tre vattenverk, tre avloppsreningsverk, 21 större pumpstationer och cirka 33 mil ledningsnät. VA-ledningsnätet är i delar relativt föråldrat och behöver både förbättras och förnyas.

Dricksvatten

Vattenförsörjning

Vattenförsörjning är en av våra allra viktigaste naturresurser. Det ställer höga krav på varsamt och långsiktigt hållbart nyttjande samt skydd mot verksamheter och åtgärder som kan påverka vattnets kvalitet och kvantitet negativt. Vattenbrist riskerar att bli en samhällsutmaning framöver. Vattenförekomster utgör en angörande men sårbar del av vattenförsörjningen. Se vidare i kapitel *Miljö- och riskfaktorer* för mer information om vattenförekomsterna i kommunen. Det finns interna arbetsmaterial kring vattenförsörjningen, men inget politiskt beslutat underlag. En ny regional vattenförsörjningsplan håller på att tas fram av Länsstyrelsen i Kronobergs län, tillsammans med kommunerna.

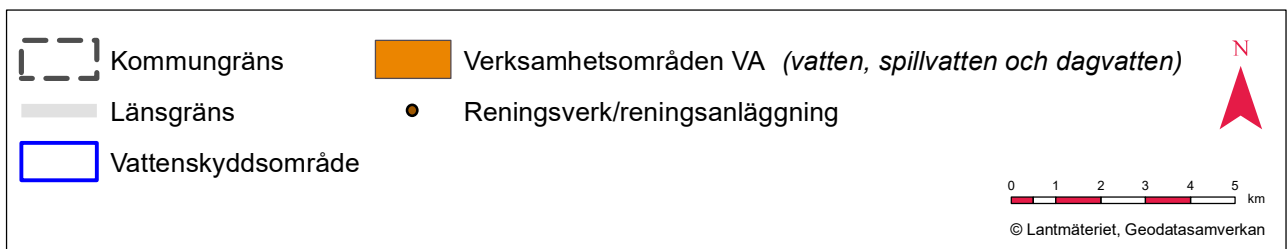
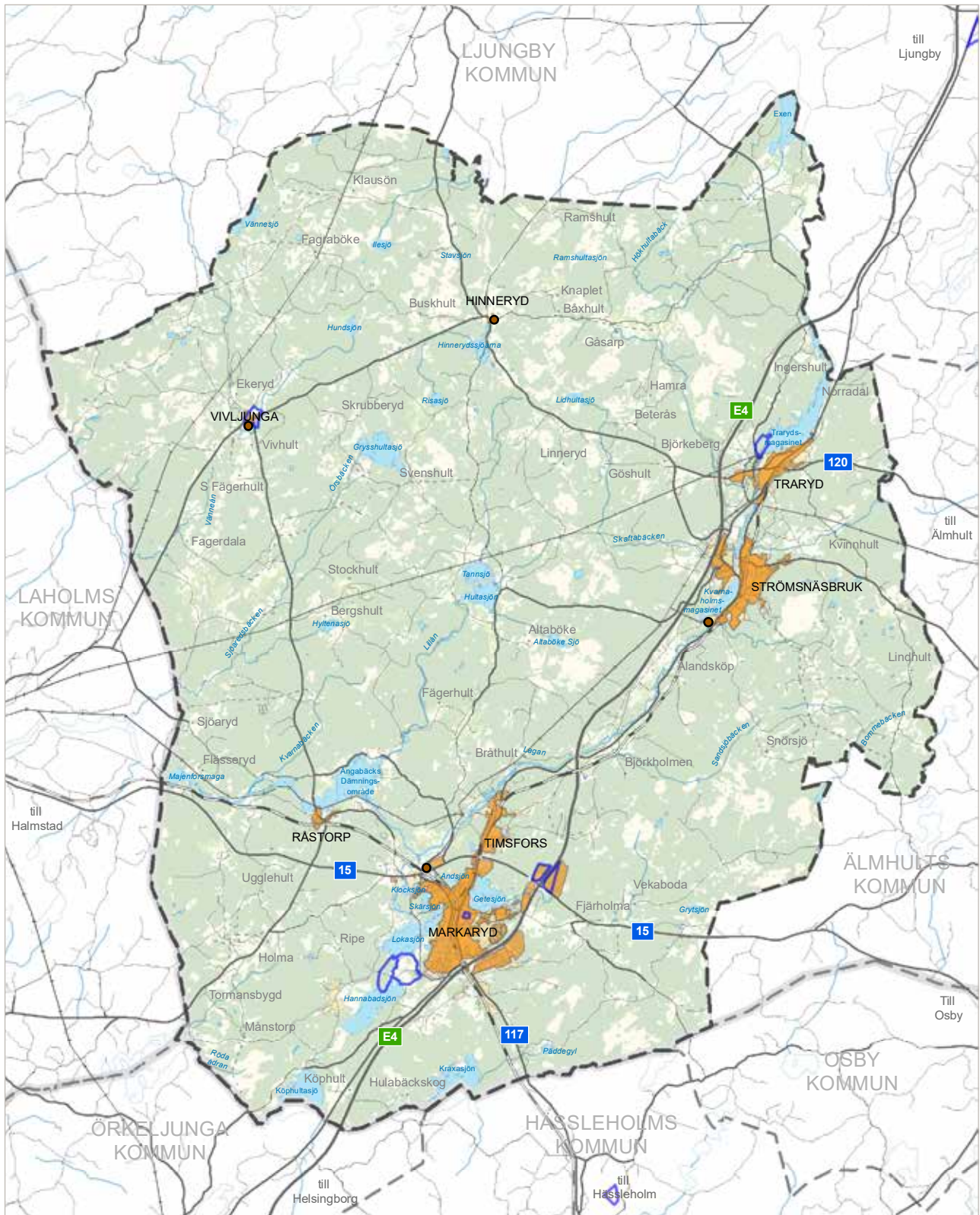
Egna dricksvattenbrunnar kan analyseras till reducerat pris för invånare. Livsmedelsverket rekommenderar att detta görs regelbundet, minst vart tredje år. Yngre barn är särskilt känsliga för vissa ämnen.

Vattenverk

Det finns fyra vattenverk i Markaryds kommun, två i Markaryd (Hylte vattenverk och Östergatan), ett i Traryd och ett i Vivljunga. Dessa förser knappt 7500 invånare med dricksvatten. Övriga invånare och fritidsboende hämtar sitt vatten ur enskilda brunnar.

Hylte vattenverk tar vatten både från Hannabadsjön (ytvattentillgång) och Ljungbyåsen Hannabad, där vattnet hämtas ur fyra grusbrunnar, som finns parvis på varsin sida av Hannabadsjön. Det finns god tillgång på vatten av hög kvalitet

Kartan redovisar en översikt över kommunens fastställda verksamhetsområden för vatten, avlopp och dagvatten. På kartan redovisas även vattenskyddsområden samt kommunens avloppsreningsverk och vattenverk.

och det finns utrymme att koppla på fler bostäder och verksamheter. Vattenverket på Östergatan drivs och förvaltas av en förening. Vattenverket i Traryd (Grönö vattenverk) tar vatten från Lagan. Vattenverket har låg kapacitet. I Vivljunga finns ett litet vattenverk där kapaciteten bedöms tillräcklig.

Vattentäkter

En vattentäkt är en ytvattentäkt eller grundvattentäkt som används för vattenförsörjning.

Det finns tre allmänna vattentäkter i Markaryds kommun - Markaryd (grundvatten i jord), Vivljunga (grundvatten i jord) och Strömsnäsbruk (ytvatten/grundvatten i jord). I Markaryd finns också en vattentäkt som drivs och förvaltas av en förening (Östergatan). Grönö är en vattentäkt i berg som förses med vatten från Trarydsmagasinet.

Bolmentunneln, som går från sjön Bolmen till Ringsjöverket i Skåne, går rakt genom kommunen i nord-sydlig riktning. Av sekretesskäl redovisas inte sträckningen på kartan.

Vattenskyddsområden

Vattenskyddsområden är geografiskt avgränsade områden till skydd för en vattenförekomst med betydelse för vattentäkt (existerande eller framtida vattentäkt). Inom vattenskyddsområdet finns föreskrifter för vattnet så att det kan användas som vattentäkt. Vattenskyddsområden bildas för att skydda grund- och ytvatten. Det kan finnas vattenskyddsområden för vattentäkterna, som är beslutade av Länsstyrelsen och kommunen. Den myndighet som beslutat om vattenskyddsområdet ansvarar för tillsynen.

Det finns sju vattenskyddsområden av olika storlek inom Markaryds kommun. Se karta på sida 42.

Vattenkvalitet

Dricksvatten klassificeras som livsmedel och vattenverken drivs som en livsmedelsindustri. Vattenkvaliteten i Markaryds vattenverk Hylte är av god kvalitet, medan vattnet från vattenverket i Traryd behöver behandlas innan det distribueras till konsumenterna.

Grundvattnet som pumpats upp ur brunnarna har ofta en bra kvalitet men kan ändå behöva behandlas innan det används som dricksvatten.

Vattenhårdhet

Vattnet i Markaryds kommun har överlag en hårdhet på 2-3 °dH (Grad deutscher Härte) vilket innebär att det är mjukt.

Potentiellt förorenade områden inom grundvattenmagasin

Inom ett par områden (Vivljunga och Norra Misterhult) finns det inom vattenskyddsområdet potentiellt förorenade områden som är registrerade i EBH-stödet (=efterbehandlingsstödet, en nationell databas där förorenade områden i hela landet registreras). Inget av områdena är riskklassade. I Vivljunga är de potentiellt förorenade områdena före detta bensinstationer, bilvårdsanläggning/bilverkstad/åkeri, avfallsdeponi, avloppsreningsverk. Inom Norra Misterhult är det mobila olje/grus-/asfaltverk.

Spillvatten

Reningsverk

I Markaryd finns två större avloppsreningsverk, Ribersdal och Kvarnaholm, samt två mindre reningsanläggningar.

Bild på Lagan. Vatten är en resurs på många sätt i kommunen och behöver skyddas från både övergödning, föroreningar och skadliga intrång.

Ribersdals avloppsverk renar avloppsvatten från Markaryd, Timsfors och Råstorp. Reningsverket har viss reservkapacitet.

Kvarnaholms reningsverk i Strömsnäsbruk renar avloppsvatten från orterna Strömsnäsbruk och Traryd. Det är nyligen utbyggt och har god kapacitet.

I Vivlunga och i Hinneryd har kommunen små reningsanläggningar med begränsad kapacitet. Avloppsanläggningen i Hinneryd utgörs av markbäddar och bedöms ha tillräcklig kapacitet. Anläggningen i Vivlunga har tillräcklig kapacitet och slammet tas om hand av vassbäddar.

Avloppsslammet

Avloppsslammet från Markaryds kommun återanvänds. Det omhändertas och efter hygienisering, rötning och lagring bildas biomull som sedan återanvänds inom jordbruket.

Slam från enskilda avlopp hämnas och lämnas i en container för rening för att sedan vidare transporteras till Markaryds reningsverk.

Dagvatten

Dagvatten är regn- och smältvatten som rinner från hårdgjorda ytor (tak, gator, parkeringar, gårdar) och för med sig föroreningar från hustak, tomtmark, vägar och gator.

Vid en marköversvämmning som sker inom ett förorenat område finns det en risk att föroreningar frigörs och transporteras till recipienten eller infiltrerar i marken till grundvattnet.

Enskilt VA

Alla hushåll i kommunen är inte anslutna till det allmänna vatten- och avloppsledningsnätet. Dessa hushåll får istället enskilt eller i en samfällighet lösa både vattenförsörjning och avloppshantering.

Egen brunn

På landsbygden är många hushåll beroende av egen brunn för sin dricksvattenförsörjning. Vatten är vårt vanligaste livsmedel och en stor del av vårt dricksvatten kommer från grundvattnet. Grundvatten är ofta så rent att det kan drickas direkt utan behandling men en liten mängd förorening kan förstöra grundvattnet i ett stort område.

Brunnsägaren ansvarar för att vattnet har bra kvalitet men Miljö- och byggenheten i Markaryds kommun kan ge enskilda brunnsägare råd om brunnen och dricksvattnet. Kommunen erbjuder även privatpersoner analys av sitt brunnsvatten till reducerat pris. Det är en viktig del av kommunens folkhälsoarbete samtidigt som miljö- och byggenheten får en aktuell bild av grundvattenkvaliteten runt om i kommunen.

De vanligaste problemen i enskilda brunnar är förekomst av nitrat och bakterier, samt naturligt höga halter av järn eller kalk.

Enskilda avloppsanläggningar

När det inte är möjligt att ansluta till det kommunala ledningsnätet kan en fastighetsägare istället ansöka om att få göra ett enskilt avlopp. Det finns 2200 enskilda avlopp i Markaryds kommun. Fastighetsägaren ansvarar för att kontrollera och sköta avloppsanläggningen och se till att den fungerar. Med fungerande avlopp menas att avloppsvattnet inte bara rinner undan utan också renas tillräckligt. Enskilda avloppsanläggningar räknas som miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken. Ifall inte avloppsvattnet renas rätt riskerar det påverka dricksvatten och vattendrag negativt. Med hjälp av guiden "*Är ditt avlopp grönt, gult eller rött?*" kan fastighetsägaren lättare avgöra när det är dags att åtgärda avloppsanläggningen.

Under år 2019 har tillsynsarbete påbörjats av enskilda avlopp för att kontrollera att de klarar dagens krav. Detta görs med stöd från LOVA (Lokala vattenvårdsprojekt) fram till och med år 2024. Det finns riktlinjer framtagna kring hur enskilda avlopp ska vara konstruerade (antaget av Miljö- och byggnadsnämnden den 8 april 2019).

Miljökrav och tillstånd

Enligt miljöbalken krävs tillstånd eller en anmälan för att installera en ny avloppsanläggning, eller ändra på en befintlig anläggning. Tillstånd eller anmälan görs till miljö- och byggnadsnämnden.

Avfall

Med avfall menas alla föremål, ämnen eller substanser som innehavaren önskar göra sig av med - eller är skyldig att göra sig av med.

Avfallshantering

Markaryds kommun har tillsammans med Lessebo, Tingsryd, Växjö och Älmhults kommuner bildat Södra Smålands avfall och miljö, SSAM. Bolaget ansvarar för att samla in, transportera och omhänderta hushållsavfall samt sköta återvinningscentraler.

I kommunen finns sju återvinningsstationer där hushållen kan lämna förpackningar, tidningar och batterier. Återvinningsstationerna sköts och töms av Förpacknings- och Tidningsinsamlingen, FTI. I Markaryds kommun finns återvinningscentralen Alandsköp där hushåll kan lämna grovavfall som till exempel metallskrot, plast, gips, deponi, fallfrukt, motorolja, asbest och vitvaror.

Samtliga villor och fritidshus har tillgång till fastighetsnära insamling av restavfall, matavfall och förpackningar genom ett fyrfackssystem. Alla flerbostadshus i kommunen erbjuds insamling av matavfall och förpackningar. Ett arbete pågår inom SSAM för att erbjuda insamling av matavfall från livsmedelsbutiker, företag och verksamheter i Markaryd.

Avfallet från kommunens hushåll transporteras till Äskya avfallsanläggning i Älmhults kommun för mellanlagring och transporteras sedan vidare för återvinning eller förbränning.

Energi

God tillgång till energi är en förutsättning för långsiktig utveckling. Vi är beroende av energin för bland annat uppvärmning, transporter och produktion.

Energi- och klimatplan

Enligt lag om kommunal energiplanering ska det finnas en aktuell energiplan i varje kommun. Kommunen antog i december 2020 en ny energiplan: *Energi- och klimatplan 2021–2030 för Markaryds kommun*. Markaryds kommun ser en stark koppling mellan energianvändning och utsläpp av växthusgaser, därav kombineras energiplanen med en klimatplan. Energi- och klimatplanens övergripande mål är att minska utsläppen av växthusgaser.

Kommunorganisationen har en betydande roll i samhället att gå före och inspirera andra till god energihushållning och minskade utsläpp av växthusgaser. För att nå det övergripande målet för Markaryds kommun som geografiskt område krävs ett aktivt arbete tillsammans med näringslivet och kommuninvånarna.

Elförsörjning

Markaryds kommun hör till elområde 4. I Markaryds kommun är E.ON Energidistribution AB ägare av distributionsnätet. Stamnätet ägs av staten och förvaltas av Svenska Kraftnät. Genom kommunen går SydVästlänken, som ska ge säkrare elförsörjning i södra Sverige. Den är i drift sedan sommaren 2021.

Elproduktion

I kommunen produceras el vid flera vattenkraftverk.

Kraffledningar och regionnätledning

Kraffledningar förser samhället med elektricitet från kraftverken. Förutom ett lokalt distributionsnät genomkorsas kommunen även av stam- och regionnätledning. E.ON strävar efter att behålla befintlig infrastruktur i nuvarande och ianspråktaget läge. Utrymmet

kring regionnätledning och anläggningar som står för elförsörjningen i orterna är av stor betydelse. Förskolor och skolor bör inte planeras i närheten av ledningarna med hänsyn till elektromagnetiska fält.

Laddstolpar för elbilar

Markaryds kommun har med hjälp av Naturvårdsverkets investeringsstöd *Klimatklivet* uppfört 10 laddstolpar med sammanlagt 20 laddplatser.

Sex av laddstolparna är avsedda för kommunens egna bilar, främst hemtjänstens, medan övriga laddstolpar är publika. De publika laddstolparna är till för att ladda bilen under en kort tid medan du gör dina ärenden, och är placerade vid:

- Busstationen (vid järnvägs kiosken) i Strömsnäsbruk, 2 platser
- Kommunhuset i Markaryd, 2 platser
- Järnvägsstationen i Markaryd, 4 platser

Förutom kommunens egna laddstolpar erbjuder även privata företag möjlighet till laddning i Markaryd.

Förnyelsebar energi

Fjärrvärmeproduktionen tillsammans med elproduktionen från vattenkraft innebär att omkring 211 GWh (gigawatt-timme) av energiproduktionen i kommunen kom från förnybar energi (2018). Detta motsvarar cirka 50 procent av energianvändningen, vilket innebär att EU:s mål att minst 32 procent av den totala energianvändningen ska komma från förnybara energikällor redan är uppnått inom Markaryd kommuns geografiska område.

Fjärrvärme

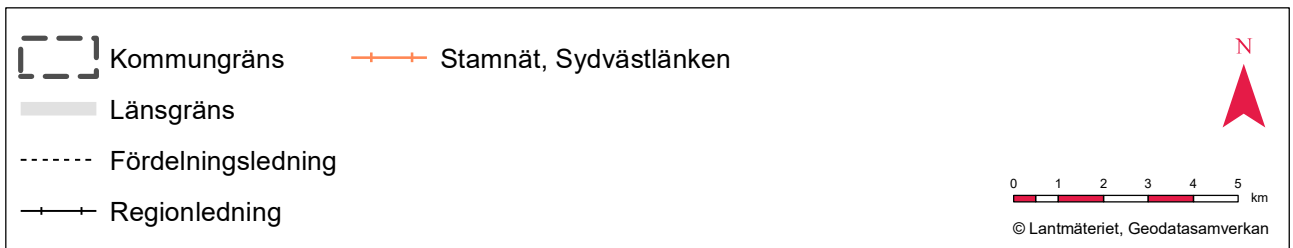
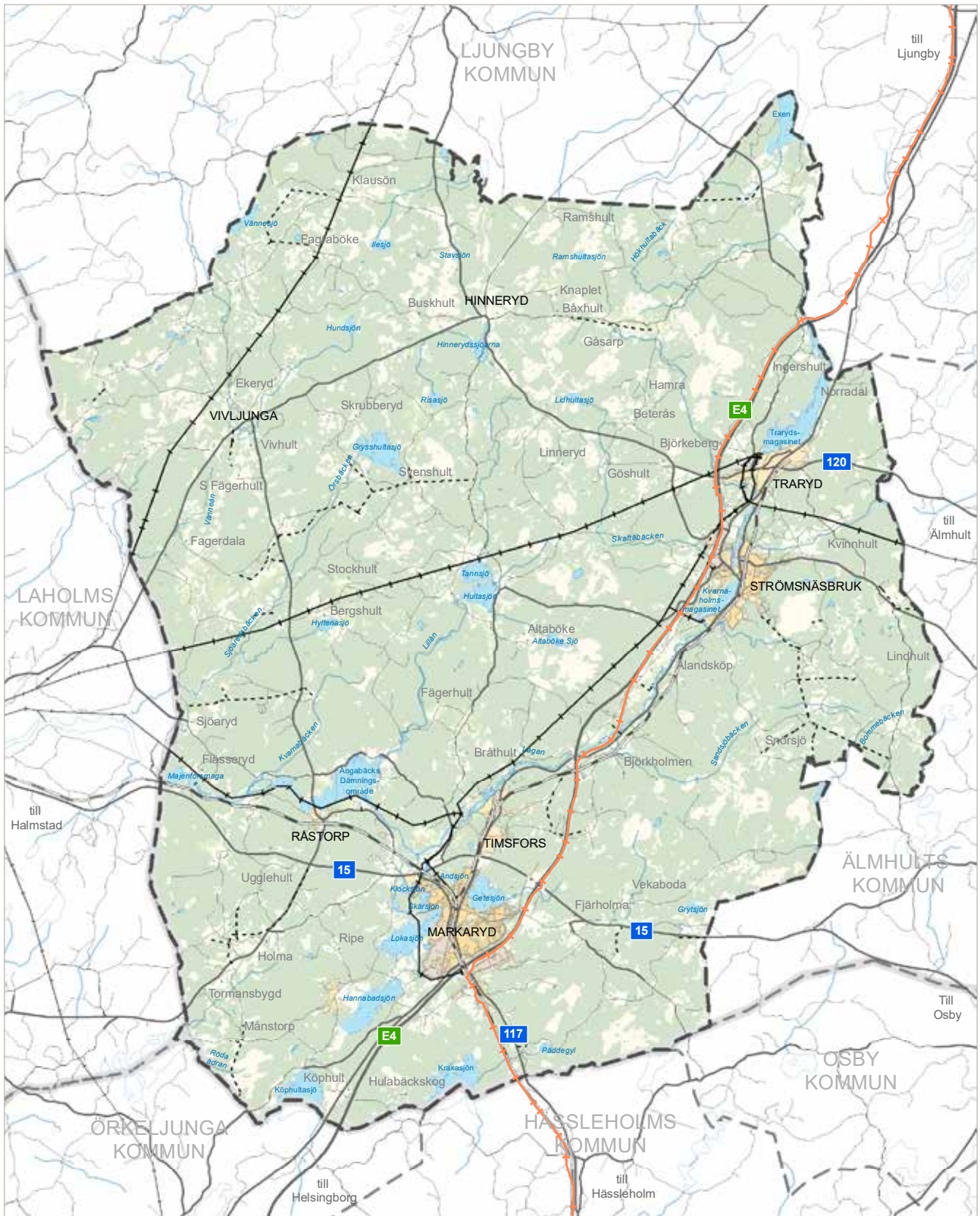
I Markaryd äger och driver Solör Bioenergi Fjärrvärme AB produktionsanläggningen som förser ortens fjärrvärmekunder med värme. Produktionsanläggningen består av två biobränslepannor med effekt om 4,5 MW (megawatt) respektive 3,5 MW. Här finns även en gasolpanna och en oljepanna för spets och reservkapacitet. Biobränslet kommer från lokala aktörer och består i huvudsak av torra material som briketter och stamvedsflis.

Bioenergi

Användningen av fasta biobränslen uppgår till omkring 65 GWh i kommunen (2018). En stor del av dessa används i fjärrvärmeproduktionen. De används även i stor utsträckning direkt av hushållen för uppvärmning genom ved- och pellets pannor.

Flytande biodrivmedel uppgår till omkring 37 GWh. Merparten används av transportsektorn.

Kartan redovisar en översikt över kommunens olika kraftledningar.

Vattenkraft

Produktionen av el från vattenkraft överstiger ofta den totala slutanvändningen av el inom kommunens geografiska område. Sammantaget är all elproduktion i kommunen förnybar och det nationella målet om 100 % förnybar elproduktion är uppnått inom Markaryds kommuns geografiska område.

Luft- eller geoenergi

Många hushåll och verksamheter har idag någon form av värmepump. En värmepump kan utvinna energi från luft, vatten, jord eller berg. För att installera en värmepump som tar tillvara värme från berg, jord, grund- eller ytvatten krävs att en anmälan görs till miljö- och byggnadsnämnden. För den som bor inom ett vattenskyddsområde krävs det nästan alltid ett tillstånd.

Vindkraft

I dagsläget har inga vindkraftverk uppförts i kommunen. Markaryds kommun har en vindkraftspolicy som är antagen av kommunfullmäktige 2009. Policyn är i behov av att aktualiseras.

Solenergi

Produktionen av el från solcellsanläggningar i Markaryds kommun är marginell, men antalet solcellsanläggningar och installerad effekt har ökat. Detta visar på att intresset för solenergi ökar.

Energirådgivning

Markaryds kommun erbjuder privatpersoner samt mindre företag och organisationer möjlighet att få hjälp och tips av en energi- och klimatrådgivare.

Energirådgivningen kan ge hjälp med frågor rörande energieffektivisering, klimatpåverkan, energikostnader, transporter, statliga bidrag på energiområdet med mera. Rådgivningen går ut på att hjälpa den som vill minska sin energianvändning på de punkter där det är möjligt men även ge förslag på tillämpning av miljövänligare tekniker.

Bild på Timsfors vattenkraftverk, som producerar omkring 13 GWh årligen.

Regionala och mellankommunala frågor

Markaryd i regionen

Markaryd är del av Region Kronoberg men har starka kopplingar till både Skåne och Halland. Genom mellankommunala och regionala samarbeten skapas en konkurrenskraftig region för boende, arbete, kultur, fritid och besöksnäring. Inom en radie av mindre än femton mil bor cirka fem miljoner människor.

Utgångsläge

Kommunen omfattar en yta av 51 719 hektar och är belägen i den sydvästra delen av Kronoberg.

Markaryds kommun angränsar till sex kommuner (Laholm, Ljungby, Älmhult, Hässleholm, Osby och Örkelljunga) och delar sammanhängande naturmiljöer och infrastruktur med dessa kommuner. Exploatering och handels- och serviceetableringar i detta gränsland kan få effekter in över kommungränser.

I kommunens omland och inom en timmes avstånd, finns även viktiga regionala centra som på olika sätt kan ha en inverkan på Markaryds arbetsmarknad, handel och näringsliv:

- Halmstad - avstånd cirka 50 kilometer
- Hässleholm - avstånd cirka 35 kilometer
- Ljungby - avstånd cirka 45 kilometer
- Kristianstad - avstånd cirka 60 kilometer
- Helsingborg - avstånd cirka 70 kilometer

Regiontillhörighet

Markaryds kommun tillhör Kronobergs län men regiontillhörigheten är inte bara bestämd av länsgränsen. Kommunen ingår även i en geografiskt naturlig region med norra Skåne och Halland som binds samman av större vägar och järnväg.

Enligt Tillväxtverket ingår Markaryd och Ljungby kommun i samma funktionella analysregion (FA-region). FA-regioner används vid nationella och regionala analyser i olika sammanhang. Indelningen skapades för att kunna beskriva aktuella och framtida samband för hur befolkning, arbetsmarknad och ekonomi fungerar och kan komma att utvecklas. Indelningen är främst baserad på arbetspendling över kommungränser.

Konkurrenssituation

I regionen finns viss konkurrens mellan närliggande kommuner och orter. Inte minst gäller detta handeln. Störst konkurrens är det från större köpcentra i Halmstad och Helsingborg. På senare år har även e-handeln blivit en stor konkurrent till de lokala handlarna.

Regional och mellankommunal samverkan

För att kunna förverkliga idéer och projekt måste Markaryd som liten kommun ibland sträcka sig utanför kommungränsen och samverka med andra. Det finns även samordningsvinster som kan uppnås genom samverkan kring olika praktiska frågor.

Länstrafiken Kronoberg

Kollektivtrafiken är samordnad för hela Kronoberg genom Region Kronoberg och Länstrafiken Kronoberg. Kommunen är med i denna planering och bevakar kommunens och regiondelens intressen. Inom Markaryds kommun trafikerar även Skånetrafiken.

Vattenförvaltning och samverkan

Kommunen ingår i Lagans Vattenråd som har till ändamål att verka för en uthållig förvaltning av vattenresurserna i Lagans avrinningsområde och främja medlemmarnas intressen. Detta sker bland annat genom samarbete med vattenmyndighet och beredningssekretariat vid utförandet och utformningen av avrinningsområdet enligt vattendirektivet.

SSAM - Södra Smålands avfall och miljö

Lessebo, Markaryd, Tingsryd, Växjö och Älmhults kommuner har bildat Södra Smålands avfall och miljö som på ägarnas uppdrag svarar för det kommunala ansvaret att samla in, transportera och omhänderta hushållsavfall.

Äldrehälsa Kronoberg

Äldrehälsa Kronoberg ska utveckla vården och omsorgen för personer 65 år eller äldre som har behov av både hemtjänst och hemsjukvård. Satsningen genomförs gemensamt av Region Kronoberg och kommunerna Ljungby, Markaryd och Älmhult.

EU - Leader Linné Småland

Leader är ett metodutvecklingsprogram för landsbygden inom EU. Leader Linné Småland är en ideell förening med verksamhet i åtta kommuner: Alvesta, Ljungby, Markaryd, Sävsjö, Vetlanda, Värnamo, Växjö och Älmhult.

Projektet har tre övergripande områden:

- *Spännande miljöer där människor och idéer kan växa* - mötesplatser, fysiska eller virtuella, där människor med olika bakgrund, erfarenhet och kompetens kan mötas. Det viktiga är interaktionen mellan människor.
- *Öppenhet för det okända* - uppmanar till innovationer, nya affärsidéer och samarbetsformer. Våga testa nytt!
- *Entreprenörskap och självförsörjning* - fokus på entreprenörskap, företagande och tillväxt men också på kompetensutveckling och integration på arbetsmarknaden.

Föreningar, företag, organisationer och myndigheter kan söka projektstöd för att främja utvecklingen i leaderområdet fram till år 2023.

Business Region Kronoberg

Business Region Kronoberg är ett samarbete mellan Region Kronoberg och länets åtta kommuner. Samarbetet samordnas av Region Kronoberg och syftar till att driva regionen framåt och öka attraktionskraften i regionen genom att stödja nya företag, utveckling, etableringar och investeringar.

Kommunikationer

Markaryds kommun har goda förbindelser till grannkommunerna via vägnätet med bland annat E4 och vägarna 15, 117 och 120 som primära förbindelselänkar.

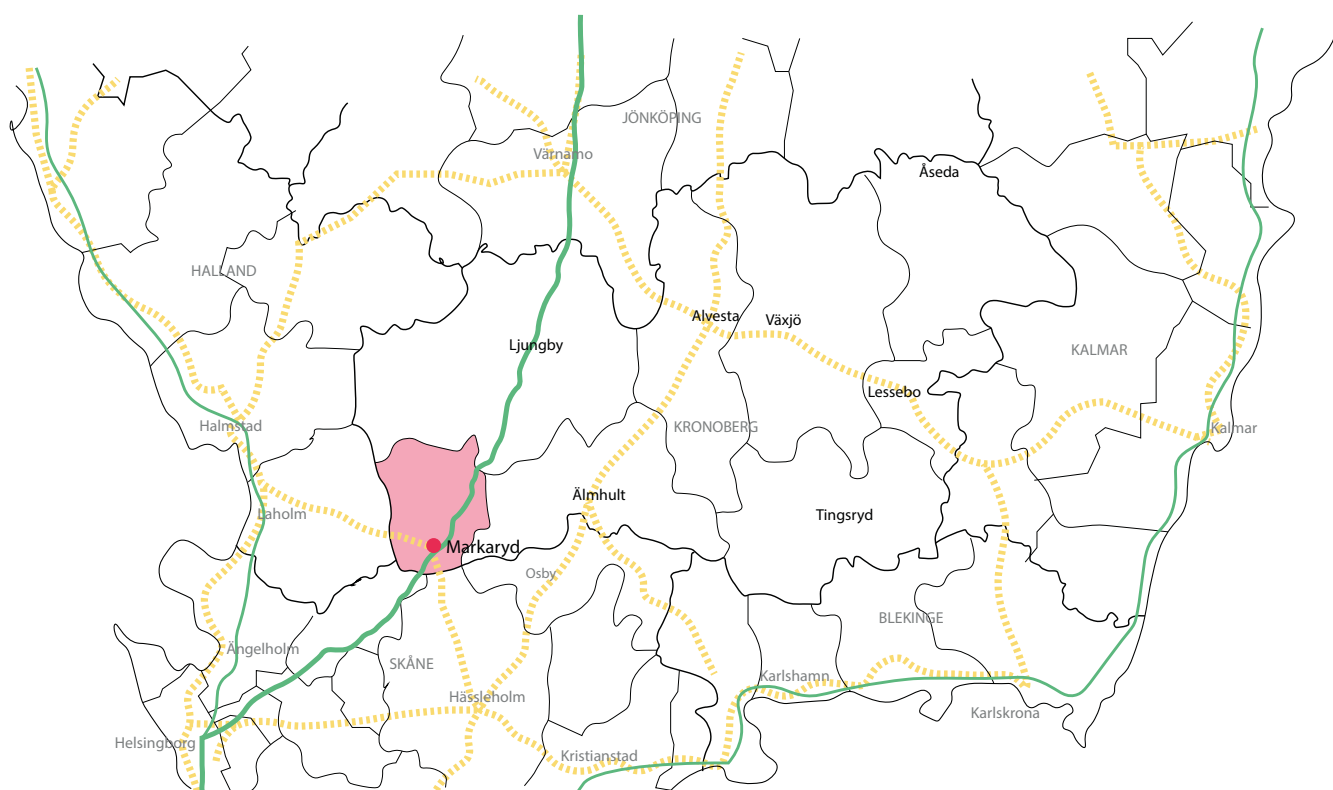
Järnvägen utgör en värdefull koppling mot Hässleholm och Halmstad. Den välutbyggda infrastrukturen medför att Markaryd har ett bra läge ur logistiksynpunkt.

Järnväg

Markarydsbanan mot Hässleholm kopplar samman Markaryd med Skåne samt stambanan norrut mot Stockholm. Persontrafik mot Halmstad skulle innebära en utökad arbetsmarknad och studiemöjligheter för både Halland, Skåne och Kronoberg. Markarydsbanan fungerar även som en viktig länk för godstransporter samt som omledningsbana för Västkustbanan.

En ny stambana för höghastighetståg mellan Hässleholm och Jönköping kan komma att passera genom Markaryds kommun. Sträckningen mellan Hässleholm och Jönköping är inte geografiskt angiven.

Region Kronoberg har i Länstransportplan för Kronoberg pekat på en oro för att bygget av stambana enbart utformats som ett projekt att stärka kopplingen mellan tre storstäder. Region Kronoberg vill att en stationsort pekas ut i Kronoberg. Likaså har regionen i december 2020 besvarat remissen *"Regeringsuppdrag angående nya stambanor för höghastighetståg"* med att de tre presenterade utredningsalternativen inte gynnar regional utveckling och att en ny stambana behöver knyta samman Sverige på ett tydligare sätt. Vidare påtalas att storstadsregionerna knyts samman, men att orterna däremellan nedprioriteras och att sydöstra Sverige och Region Kronoberg riskerar att hamna efter i utveckling.

Kartan visar Markaryds läge i Kronobergs län, i förhållande till Skåne och Hallands län samt med de större infrastrukturkopplingarna med järnvägen (Markarydsbanan) och väg E4.

Väg

Markaryds kommun har en stor mängd transittrafik både för bil och lastbil. De viktigaste vägarna för detta är E4:an (Helsingborg - Torneå, Finland), väg 15 (Karlshamn-Halmstad), väg 117 (Markaryd-Hässleholm) och väg 120 (Traryd-Nybro).

Flyg

Markaryds kommun har fyra flygplatser inom en dryg timmes resväg; Halmstad, Ängelholm, Kristianstad och Växjö. Dessutom nås den internationella flygplatsen Kastrup i Köpenhamn på mindre än två timmar.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken i Markaryd utgörs framförallt av busstrafik mot Halmstad, Örkelljunga och Ljungby samt Pågatåg/regionbuss till Hässleholm. Det är dock relativt stor skillnad i restid med kollektivtrafik och bil vilket påverkar resmönstren.

Arbetspendling

Region Kronoberg har ett stort pendlingsutbyte med Skåne och Jönköpings län. Pendlingsintensiteten är lägre än i Skåne län, vilket delvis beror på att Kronoberg har en glesare struktur och till ytan generellt större kommuner och därmed längre mellan dom. Arbetsmarknaderna är regionala och i Markaryds kommun är det ungefär 25 procent som har arbete i en annan kommun. (*Region Kronoberg 2015b*)

Inpendlingen är större än utpendlingen i Markaryds kommun. En stor del av inpendlingen sker från Skåne och Halland. Pendlingen har ökat på senare år. Den stora inpendlingen till kommunen indikerar att Markaryd har ett väl utvecklat näringsliv.

Handel

Markaryds kommun har inga större köpcentra eller stort omland som åker till Markaryd ur handelsyfte. Däremot har invånarna i Markaryd behov av att åka till andra orter för att tillgodose sina behov av dagligvaror och sällanköpsvaror.

Turism och besöksnäring

Riksettan

Riksettan (R1) är den gamla riksvägen från Örkelljunga till Vaggeryd. Den är idag ett samverkansprojekt mellan Markaryds, Ljungby, Värnamo, Vaggeryds, Jönköpings och Örkelljunga kommun. Projektet syftar till att lyfta fram Riksettan som en alternativ väg till motorvägen för turister, så att de kan njuta av det vackra natur- och kulturlandskapet. Vägen lämpar sig för såväl bil, motorcykel som cykel. Turistvägen sträcker sig från Vaggeryd i norr genom Värnamo, Ljungby och Markaryd till Örkelljunga i söder. Vägen går i Riksettans ursprungliga sträckning, parallellt med E4:an och Lagan.

Flygbild över Markaryd nordost ifrån. I Markaryd är det nära till skogar, sjöar och vattendrag.

Lagaleden

Kanotleden Lagaleden, är ett samarbete mellan kanotuthyrare och kommunerna Hylte, Ljungby, Markaryd och Laholm. Lagaleden sträcker sig 150 kilometer från sjön Bolmen i Småland ut till havet i Laholmsbukten. Utmed Lagaleden finns ett 30-tal lägerplatser. På dessa finns sopställ, toalett, ved och på en del även övernattningsskydd.

Grönstruktur och rekreation

Örkelljunga kommun redovisar i sin översiktsplan ett upplevelsestråk som ska knyta samman orten Skånes Fagerhult med bland annat Markaryds kommun. De nämner även den gamla banvallen som går mellan Skåne och Småland som stråk för gående och cyklister.

Vindkraft

Utbyggnad av vindkraft nära kommungränsen kan påverka boendekvaliteten och naturområden i Markaryds kommun och vice versa. Det innebär att en mellankommunal dialog i samband med etablering av vindkraft nära kommungränser är viktig.

I Laholms kommuns översiktsplan från 2014 finns ett område utpekade som område lämpligt för vindkraftsetablering som gränsar till Markaryds kommun.

Gränsöverskridande riksintresseområden

Områden av riksintresse och geografiska områden som sträcker sig över kommungränsen är:

- Riksintresse för naturvård (Hinnerydsåsen och Rönnöområdet)
- Natura 2000-område (Rönnö)
- Riksintresse för vattenförsörjning (Bolmentunneln)
- Riksintresse för väg och järnväg (E4, väg 15, väg 117 och Markarydsbanan)
- Riksintresse för Ängelholms, Halmstads och Kristianstads flygplats, vars MSA-yta påverkar Markaryds kommun

Vattenförsörjning

Vattenförsörjning är ofta ett mellankommunalt intresse. Dricksvattenförsörjningen behöver säkras på lång sikt. Kommunens vattenförekomster påverkas av markanvändningen såväl inom som utanför kommunen. På samma sätt påverkar även markanvändningen i kommunen vattenförekomster i andra kommuner.

En ny regional vattenförsörjningsplan är under framtagande. Syftet är att säkra tillgången på vatten på lång sikt, både för dricksvatten och andra behov. Befintlig regional vattenförsörjningsplan är från 2012.

Bolmentunneln

Bolmentunneln går från sjön Bolmen i Ljungby kommun genom Markaryds kommun ner till Äktaboden i Klippans kommun, i Skåne. Tunneln används för råvatten som efter behandling förser sydvästra Skåne med dricksvatten.

Bolmentunneln blev år 2010 klassad som riksintresse vilket innebär att hänsyn måste tas till den vid kommunal fysisk planering samt vid prövning av miljöfarlig verksamhet. Området för riksintresset begränsas till en yta på 15 meter åt vardera håll från tunnelns centrum. Riksintresset innebär inga restriktioner eller andra begränsningar för det skogsbruk och jordbruk som bedrivs i tunnelns närhet.

Huvudmannen Sydsvatten har skyldighet att skydda vattnet, riksintresset gäller tunneln. Ansvarsförhållandena är klargjorda i vattendomar och mark- och miljödomstolen.

Miljö- och riskfaktorer

Risker för hälsa och miljö

Miljö- och riskfaktorers redovisning är obligatorisk i översiktsplanen. Dessa omfattar miljöproblem eller risker som behöver beaktas i planeringen, exempelvis bullerstörda områden eller anläggningar och verksamheter som innebär särskilda risker för omgivningen.

Handlingsprogram för skydd mot olyckor

Lagen om skydd mot olyckor innebär bland annat att kommunens mål och planerade åtgärder till skydd mot olyckor ska preciseras i ett handlingsprogram som ska antas varje ny mandatperiod. Räddningstjänsten i Markaryd har tagit fram en handlingsplan för kommunens säkerhetsarbete som syftar till att skapa säkerhet och trygghet för alla som bor, verkar eller vistas i kommunen. (Markaryds kommun, 2016c)

Handlingsprogrammet kan liknas vid en långtidsplanering som i sin tur styr hur den årliga och lokala planeringen sker inom verksamheten men även samarbetet med andra aktörer. Handlingsprogrammet har flera syften, framför allt att kommuninvånarna ska få en inblick i kommunens räddningstjänst, både det olycksförebyggande arbetet och den uttryckande verksamheten.

Handlingsprogrammet utgör även ett politiskt styrdokument för ställningstaganden avseende skydd mot olyckor samt hur räddningstjänsten ska arbeta genom de verksamhetsmål som ska uppnås under den innevarande mandatperiod som handlingsprogrammet gäller. (Markaryds kommun, 2016c)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap driver just nu projektet ”Enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst” för att utveckla den kommunala räddningstjänstens förmåga i större och mer komplexa räddningsinsatser. Markaryds kommun deltar i detta projekt.

Miljöfarlig och störande verksamhet

Med begreppet miljöfarlig verksamhet avses användning av mark, byggnader eller anläggningar som på något sätt innebär utsläpp till mark, luft eller vatten men även de

som skapar störningar i form av buller, vibrationer, ljus och strålning.

Miljöfarliga verksamheter delas in i A-, B-, C- och U-verksamheter beroende på storlek och typ av verksamhet. A- och B-verksamheter kräver tillstånd och C-verksamheter är anmälningspliktiga. U-verksamheter är undantagna tillstånds- och anmälningsplikt.

I Markaryds kommun finns ingen A-anläggning. Här finns 18 B-klassade anläggningar som kräver tillstånd. Det rör sig om bland annat om täkter för torv, jord eller berg, avloppsanläggningar, deponier eller industriverksamheter.

Vid placeringen av nya verksamheter och vid planläggning av nya industriområden ska tillräckliga skyddsavstånd hållas till bostäder och annan störningskänslig bebyggelse, som exempelvis skolor. Detsamma gäller vid planering av nya områden för bostadsbebyggelse, då tillräckliga skyddsavstånd ska hållas till verksamheter. Även transporter till och från verksamheter ska vägas in i bedömningen. Ibland kan det behövas utredningar såsom bullerberäkningar.

Förorenad mark

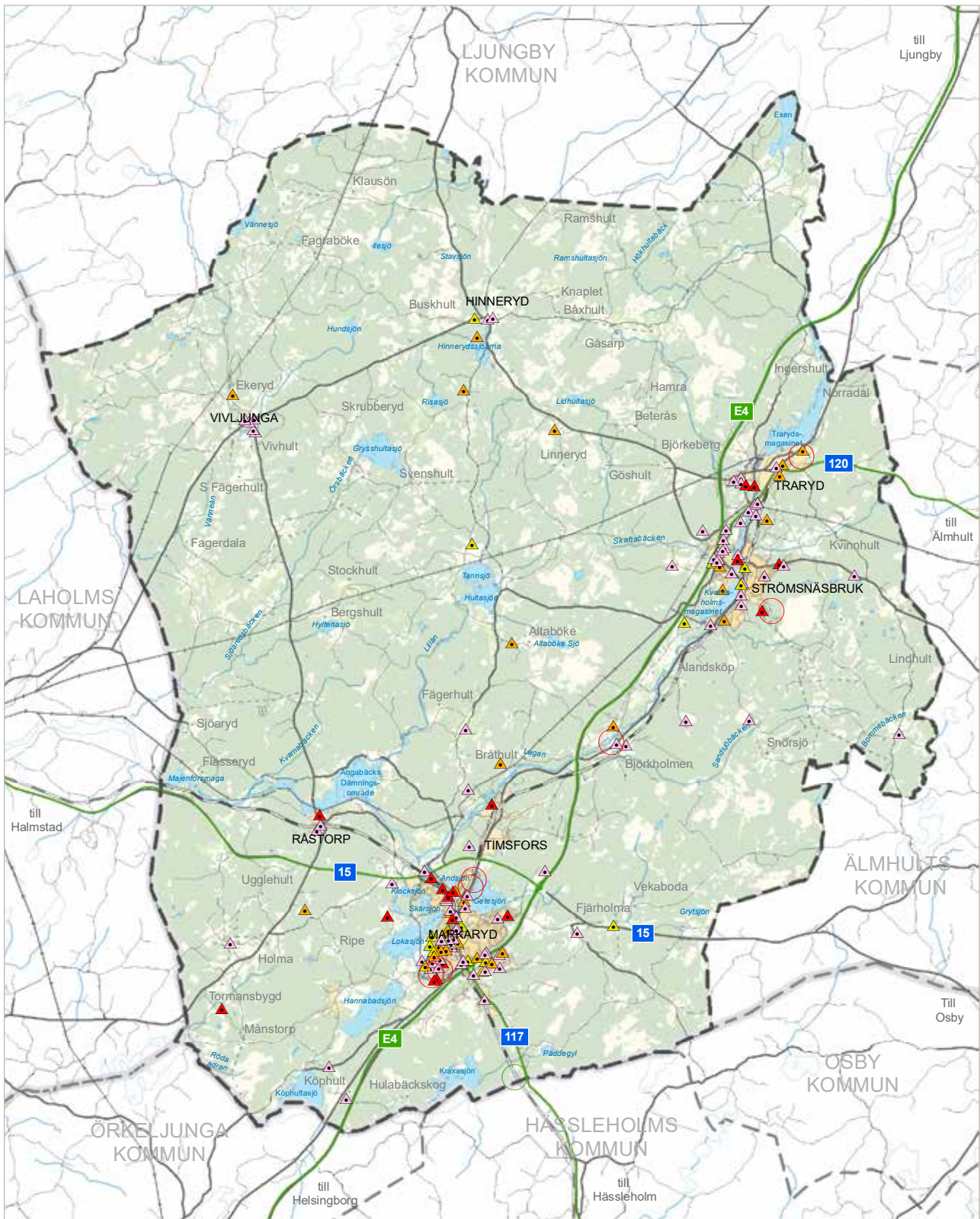
Inom kommunen finns flera potentiellt förorenade områden i form av nedlagda och pågående verksamheter och deponier.

Identifiering och i vissa fall inventering enligt MIFO (Metodik för Inventering av Förorenade Områden) har genomförts. På MIFO-listan finns omkring 160 objekt. Inget objekt har klassats i riskklass 1 (mycket hög risk). I kommunen finns dock 18 objekt i riskklass 2 (hög risk).

Objekt som klassats som riskklass 2 (hög risk) omfattar skjutbanor, sågverk med dopping, massa-/pappersindustrier eller industrier med halogenerade lösningsmedel eller elektrolytiska/kemiska processer, gjutier, bilvårdsanläggning, kemtvätt, skrothandel och plantskolor.

Inom kommunen finns ett 30-tal objekt klassade i riskklass 3 (måttlig risk), 16 objekt i riskklass 4 (liten risk) och ett 80-tal objekt som inte är riskklassade.

Vid planering och i samband med bygglovsprövning ska risken för att ett område kan vara förorenat beaktas på ett tidigt stadium. I vissa fall kan det krävas undersökningar och efterbehandlingsåtgärder.

Kommungräns		Riskklass	Preciserad status efter åtgärd		
	Kommungräns		Stor risk		Mindre Känslig Markanvändning
	Länsgräns		Måttlig risk		Känslig Markanvändning
	Rekommenderad väg för transport av farligt gods		Liten risk		
			Ej riskklassad		

0 1 2 3 4 5 km

© Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Kartan visar rekommenderade vägar för farligt gods, kända, förorenade områden samt klassning av dessa. På kartan redovisas även status för tillåten markanvändning inom åtgärdade föroreningsområden.

Transport av farligt gods

Farligt gods är en benämning på ämnen och produkter som har sådana farliga egenskaper att de kan skada människor, djur, miljö, egendom och annat gods, om de inte hanteras rätt under transport.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har det övergripande ansvaret för att ge ut föreskrifter om landtransporter av farligt gods.

I Markaryds kommun är E4, väg 15 västerut från Markaryd, väg 117 från Markaryd i riktning mot Hässleholm och väg 120 från E4 nordväst om Strömsnäsbruk, via Traryd och vidare österut i riktning mot Älmhult rekommenderade vägar för farligt gods..

Enligt statistik från MSB transporteras uppskattningsvis 33 000-66 000 ton farligt gods på E4 och mellan 10-33 000 ton på väg 15 per månad.

Farligt gods transporteras även i viss utsträckning på Markarydsbanan. Sedan Hallandsåstunneln blev klar år 2016 har godstågstrafiken på Markarydsbanan minskat. I genomsnitt passerar sex godståg Markaryd varje dygn, tre i vardera riktningen. Andelen transporter med farligt gods är dock oklar.

Den största olycksorsaken vid farligt gods-transporter är att något sker under färd, exempelvis kollision med annat fordon, avkörning eller urspårning, men även momenten lastning och lossning utgör en stor risk för olyckor.

Det är viktigt att beakta transporter av farligt gods när ny bebyggelse planeras intill transportanläggningar, när ny transportinfrastruktur planeras och när markens användning ska förändras på annat sätt.

Strålning

Strålning kan vara naturligt förekommande bakgrundsstrålning, men även från elektromagnetiska fält som uppkommer kring till exempel kraftledningar och transformatorer.

Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter anger regler för minsta avstånd mellan byggnader och kraftledningar.

Den som uppför, utökar eller ändrar en byggnad, eller ger tillstånd till en sådan åtgärd, ska känna till och ta hänsyn till avståndsreglerna så att inte någon del av byggnaden kommer för nära en befintlig kraftledning.

Radon

Radon från marken är den vanligaste källan till radon i byggnader. Det finns alltid tillräckligt med radon i marken för att gällande gräns- och riktvärden för radon ska kunna överskridas i en byggnad, om konstruktionen är otät mot marken. Detta gäller även i så kallade lågriskområden.

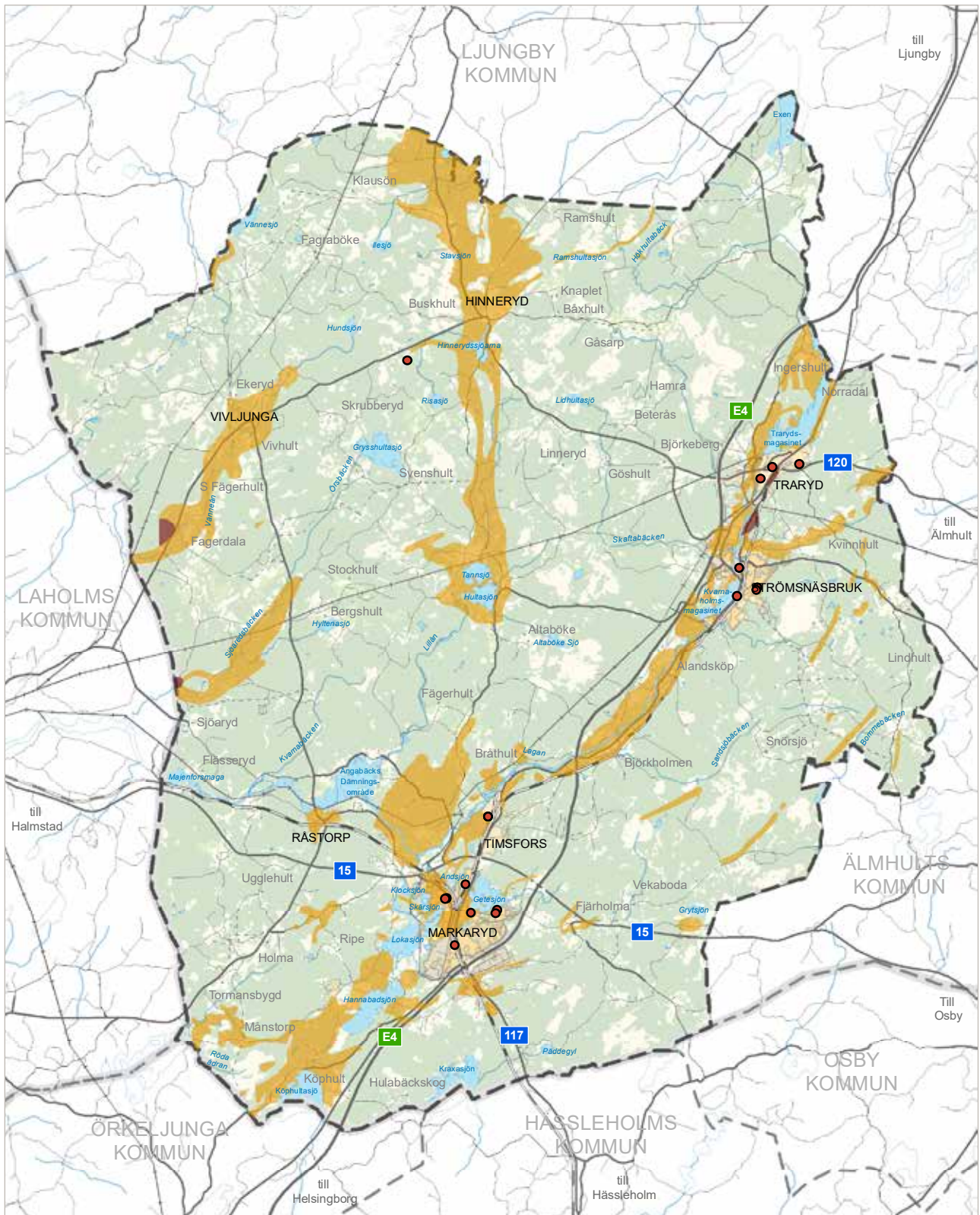
För att begränsa hälsoriskerna med radon är det viktigt att känna till markförhållandena och markens innehåll av radongas liksom egenskaperna hos det täktmaterial som används till byggnader eller som fyllnadsmassor. För att uppskatta i vilka områden markradonrisken är förhöjd har kommunen tagit fram en översikt av förekomsten av radon.

Radon i inomhusluften är den näst vanligaste orsaken till lungcancer (efter tobaksrökning). Strålsäkerhetsmyndigheten har uppskattat att radon i inomhusluft orsakar cirka 500 lungcancerfall per år i Sverige. Risken att drabbas av lungcancer är proportionell mot radonhalten i den luft man andas in och exponeringstiden. De flesta av de som drabbas av lungcancer från radon är rökare eftersom exponering för både radon och rökning ökar risken för lungcancer. Det är radonets sönderfallsprodukter som främst orsakar skador på lungorna.

Radonhalten bör inte överstiga 200 Bq/m³ (becquerel) i bostäder, skolor och allmänna lokaler (referensnivå enligt Strålskyddsförordningen). Risken med radon betraktas som linjär, vilket innebär att en radonhalt på 400 Bq/m³ är dubbelt så farlig som 200 Bq/m³. Alla radonhus bör spåras, men viktigast är att spåra hus med höga radonhalter.

Hur mycket radon som kommer in i huset beror på markens genomsläpplighet och hur tät husgrunden är. Även vissa byggmaterial kan medföra höga radonhalter i en byggnad. Rådande radonförekomster på platsen utgör grunden för hänsynstagande vid uppförande av byggnader.

 Kommungräns	 Byggnader med uppmätta värden över 200 Bq/m ³	
 Länsgräns		
 Hög risk för markradon		
 Normal risk för markradon		

 0 1 2 3 4 5 km
 © Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Kartan redovisar översiktliga markradonförhållanden i kommunen.

Buller och vibrationer

Buller och vibrationer kan ge upphov till störningar och obehag och påverka hälsa och livskvalitet.

Buller anses idag vara ett av de mest utbredda miljöproblemen och är den störning som berör flest människor i Sverige. Buller definieras oftast som oönskat ljud, vilket innebär att huruvida ett ljud upplevs som buller eller inte varierar från person till person. Buller och höga ljudnivåer kan komma från bland annat trafik, industrier och grannar.

Faktorer som kan påverka hur ett ljud upplevs är exempelvis tidpunkt på dygnet, i vilket sammanhang det är och vilken attityd man har till ljudet. Fysiska faktorer som ljudstyrkenivå, karaktär och frekvenssammansättning spelar också en stor roll.

Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Det påverkar människor olika beroende på vilken typ av buller det är, vilken styrka det har, vilka frekvenser det innehåller, och hur det varierar över tiden.

Regler om buller finns i såväl plan- och bygglagen som miljöbalken och förordningar. För olika kategorier av buller finns också riktvärden för bullernivåer vid bostadsbyggnader. Nya regler för buller trädde i kraft under 2015, 2016 och 2017.

Trafik på järnväg och väg, främst godståg, kan orsaka vibrationer för de som bor nära spåret eller vägen. Kännbara vibrationer kan spridas långt i lösa jordarter, exempelvis lera, och kan i värsta fall uppfattas ett par hundra meter från järnväg. Trafikverket utreder vibrationer i samband med ny- och ombyggnadsprojekt samt när boende inkommer med klagomål. Vibrationsutredningar kan även förekomma vid kartläggningar av järnvägssträckor med betydande godstrafik nattetid.

Om ny bostadsbebyggelse planeras i ett buller- och eller vibrationsutsatt läge, till exempel nära en järnväg eller väg, kan det krävas skyddsåtgärder eller särskild utformning av bebyggelsen för att den ska bli lämplig för sitt ändamål. Detta bör i så fall regleras i detaljplanen. Kommunen (eller exploatören) ska bedöma om platsen är lämplig för ändamålet med hänsyn till buller och vibrationer och om skyddsåtgärder behövs.

Vägtrafikbuller

Buller från vägtrafiken är dels beroende på mängden trafik, dels på trafikens hastighet. Bullret avtar med avståndet från bullerkällan.

Buller från järnväg

Uppkomsten av buller och vibrationer från spårburen trafik är beroende av tågtyp, hastighet, tåglängd och antalet tåg. Men nivåerna på buller och vibrationer beror även på faktorer som bankroppens uppbyggnad, olika typer av spårkomponenter, spårets underhåll och tillstånd, terräng- och markförhållanden i omgivningen och intilliggande byggnaders konstruktion.

Buller från verksamheter

Externt buller förekommer från de flesta industrier, dels från själva tillverkningsprocessen, dels från transporter och materialhantering. Buller finns också vid andra typer av miljöfarliga verksamheter, såsom skjutbanor.

Naturvårdsverket anger som riktlinjer för externt industribuller bland annat riktvärden som inte bör överskridas utomhus. Dessa värden avser frifältsvärden eller till frifältsförhållanden korrigerade värden. Om det finns en hörbar ton i ljudet bör man dessutom sänka riktvärdena 5 dBA.

Någon särskild utredning avseende bostäder som är störda av industribuller har inte genomförts. I kommunen finns flera industriområden som är lokaliserade centrumnära och i närheten av bostäder. Skyddsområden runt verksamheter kan säkerställa ett betryggande avstånd mellan störningskällan och omgivande miljöer.

Bild på Lagan. Lagan har översvämmats vid några tillfällen och längs ån finns partier med erosionskänsliga jordarter.

Klimat

Med klimat menas de genomsnittliga fysiska förhållandena i atmosfären, temperatur, luftfuktighet, lufttryck, vind, nederbörd, atmosfäriska partiklar och flera olika meteorologiska element på en given ort eller region över längre tidsperioder.

Lokalklimat

Småland ligger i norra halvklotets västvindsbälte och då landskapet saknar bergsbarriärer så för luftmassorna med sig fuktig luft från Atlanten. Närheten till havet i väster medför mildare vintrar, förstärkta av Golfströmmens varma vatten.

Längden på vegetationsperioden är i genomsnitt 220 dagar per år och årsmedelnederbörden är omkring 1 000 millimeter per år. I Markaryd överskrider nederbörden 10 millimeter, 30 dagar per år. Den maximala 7-dygnsnederbörden är cirka 75 millimeter. (SMHI, 2015)

Klimatet förändras

Effekterna av ett förändrat klimat börjar nu märkas på alla kontinenter i form av stigande havsnivå, minskade istäcken vid polerna och minskade glaciärer.

Koldioxidhalterna i atmosfären har stigit med 40 procent sedan förindustriell tid. Koncentrationerna i atmosfären är nu de högsta som någonsin har uppmätts och som historiskt har uppvisats från analyser av iskärnor som sträcker sig 800 000 år tillbaka i tiden.

Den globala medeltemperaturen har stigit med drygt 0,7°C sedan 1900-talets början, vilket är en anmärkningsvärt snabb och kraftig ökning jämfört med klimatets förändringar längre tillbaka i tiden. Enligt FN:s klimatpanels (IPCC) rapport från 2021 är läget för klimatet allvarligt och vi riskerar att passera 1,5-gradersmålet inom 10-20 år. Det konstaterades även att människans utsläpp av fossilgaser är huvudorsaken som driver på extremvädret samt att vi närmar oss så kallade tröskeffekter vilket innebär större risker och mer allvarliga och oåterkalleliga effekter. Det behövs därför enligt rapporten kraftiga och snabba utsläppsminskningar för att minimera temperaturökningen.

Sverige kan generellt sett räkna med mildare vintrar och längre somrar med eventuella värmeböljor som följd. Samtidigt ökar både den totala nederbörden över året och vi får fler häftiga regn.

Klimatet har alltid varierat och påverkats av naturliga faktorer som ger tillfälliga variationer. Men de förändringar som pågår nu är unika genom att de sker så snabbt, har stor omfattning och förväntas få långtgående effekter. I Sverige är det SMHI som modellerar hur framtidens klimat kan komma att se ut.

Klimatförändringarna kan komma att medföra effekter på följande sårbara områden, verksamheter och system:

- VA-systemen (ledningsnät för spill-, dag- och dricksvatten)
- Översvämning i bebyggd miljö längs vattendrag och vid sjöar
- Översvämning av samhällsviktiga funktioner som avloppsreningsverk
- Risk för brott på dammar
- Ökad mängd lakvatten från deponianläggningar
- Högre temperatur och fler värmeböljor kan ge ett ökat behov av kylning inomhus i äldreboende och förskolor.
- Enskilda brunnar kan sika vid minskad grundvattenbildning
- Ökad avdunstning och ökad bevattning vid höga temperaturer kan leda till vattenbrist
- Erosion längs vattendrag och sjö
- Ras och skred i finkorniga jordar

Scenario 2040

Länsstyrelsen har tagit fram ett klimatscenario för hela länet: *Klimatet i Kronoberg på 2040-talet* för att illustrera något av det vi kan ha att vänta framöver, kopplat till ett förändrat klimat;

”På 2040-talet har medeltemperaturen ökat med 2-3 grader jämfört med perioden 1961-1990. Den maximala dygnsmedeltemperaturen ligger kring 20-26 grader. Vintrarna är mildare, vi har färre dagar med snö på marken, och samtidigt har antalet dagar då temperaturen går under 0 grader blivit färre. Förekomsten av tjäle minskar också i takt med ökade vintertemperaturer.

Nederbörden har ökat, inte minst under vintern, då ökningen är uppemot 20 procent jämfört med slutet av 1900-talet. I vissa områden har somrarna ändå blivit torrare, då avdunstningen har ökat. Under vår och höst har torrperioderna minskat.

Vegetationsperioden mätt i temperatur pågår nu uppemot 300 dagar om året. Fram till år 2100 kommer den att vara i stort sett hela året.

De häftiga regn som kan ge översvämningar lokalt har blivit vanligare och kraftigare. Den största dygnsnederbörden har ökat med 20 millimeter. Den totala tillrinningen till våra stora vattendrag ökar något, men skillnaden är desto större vad gäller variationen i vattenföringen under året.

I Lagan har flödet ökat under vinterhalvåret, men minskat under sommaren. Flödestoppen under våren, den så kallade vårfloden, uteblir när nederbörden under vintern alltmer kommer som regn.

De extrema vattenflödena med 100 års återkomsttid har blivit kraftigare i den västra delen av länet. I nordöstra Kronoberg kan man se vissa tecken på att 100-årsflödena istället minskar på sikt”. (Länsstyrelsen 2011)

Yt- och grundvattennivåer

Temperaturhöjningen innebär att avdunstningen ökar och att grundvattenbildningen därmed minskar, främst under sommaren.

En beräkningsmodell som SMHI och Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) tagit fram visar att grundvattenbildningen kan komma att minska med upp till 20 procent fram till nästa sekelskifte. Detta kan bland annat leda till minskad tillgång till dricksvatten i brunnar och grundvattentäkter.

Ökade flöden i sjöar och vattendrag

Prognoser för det kommande århundradet pekar mot att nederbördsmängder och flöden i vattendrag och sjöar kommer att förändras. Nederbördsmängden beräknas öka med cirka 15-20 procent till år 2100 jämfört med slutet av 1900-talet och antalet skyfall beräknas öka med cirka 20 procent under samma tidsperiod. Resultatet av de ökade nederbördsmängderna är ökade flöden i vattendrag med en ökad risk för översvämning och markinstabilitet. Ökad nederbörd förväntas leda till ökade flöden och förhöjda nivåer i mark och vattendrag. Detta kan öka riskerna för ras, skred, erosion och översvämningar, vilket bör värderas vid bedömning av framtida markanvändning (*Länsstyrelsen 2011*)

Översvämningar kan medföra omfattande skador på byggnader och infrastruktur genom underminering av konstruktioner eller överströmning av broar och dammar.

Skred, ras och erosion

Med ökande flöden i vattendrag ökar även risken för skred, ras och erosion. En viktig riskfaktor är de geologiska förutsättningar på en viss plats. Vissa jordarter är mer känsliga för skred, ras och erosion än andra.

Markaryds kommun består i huvudsak av morän och isälvs-sediment med inslag av torvområden eller områden med organiskt material. I samband med planläggning och bygglov-givning undersöks de geotekniska förhållandena ytterligare.

Sveriges Geologiska Undersökning har karterat områden som utifrån geologiska förhållanden har förutsättningar för stranderosion. I Markaryds kommun utgörs stränderna utmed Lagan av jordarter som har potential för erosion. Om det i praktiken föreligger någon risk för erosion beror på faktorer som bland annat vågexponering, vattenhastighet, strömmar, marklutning, vegetation och tidigare genomförda förändringar av strandzonen.

Kartan på nästa sida visar både beräknat högsta flöde i Lagan och eroderbara jordarter längs Lagan - det vill säga jordarter som är känsliga för erosion.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer är ett juridiskt bindande styrmedel som infördes med miljöbalken 1999. De beskrivs närmare i miljöbalkens femte kapitel. Miljö kvalitetsnormerna infördes för att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk.

Miljö kvalitetsnormer för utomhusluft

Miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft gäller i hela landet. Med utomhusluft avses enligt förordningen utomhusluften med undantag för arbetsplatser samt vägtunnlar och tunnlar för spår bunden trafik. Det finns miljö kvalitetsnormer för kvävedioxid/kväveoxider, partiklar (PM10/PM2,5), marknära ozon, bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, nickel och bens(a)pyren.

De flesta normerna är så kallade gränsvärdesnormer som ska följas, medan några är så kallade målsättningsnormer som ska eftersträvas. Normerna baseras huvudsakligen på krav i EU-direktiv.

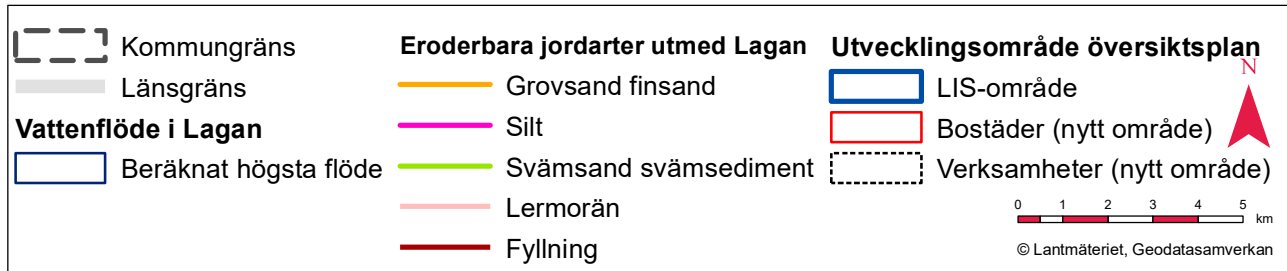
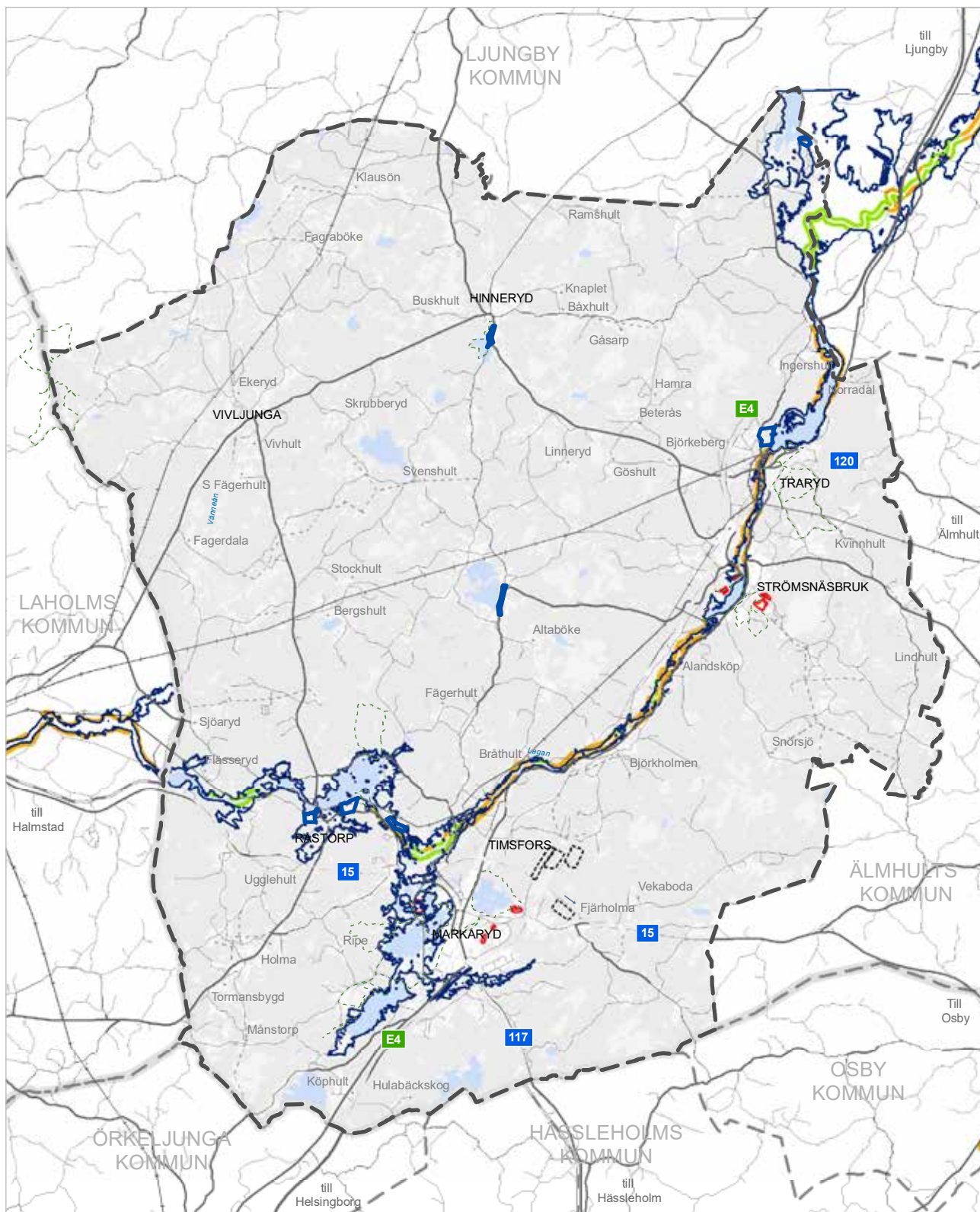
Merparten av bakgrunds nivån för partikelhalterna i Markaryds gatumiljöer har för höga tröskel värden. (*Kronobergs luftvårdsförbund, 2018*)

Miljö kvalitetsnormer för vattenförekomster

Miljö kvalitetsnormer för vatten omfattar *ytvatten* (sjöar, vattendrag och kustvatten) och *grundvatten*. För ytvatten finns miljö kvalitetsnormer och statusklassningar för kemisk och ekologisk status, medan det för grundvatten finns miljö kvalitetsnormer och statusklassningar för kemisk och kvantitativ status. En miljö kvalitetsnorm för vatten beskriver den kvalitet en vattenförekomst ska ha nått vid en viss tidpunkt. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå det som inom vattenförvaltning kallas god status.

En norm anger en lägstanivå. Vattenförekomsten får alltså inte påverkas av en verksamhet på så sätt att kvaliteten blir sämre än den status som anges i normen.

Information om vattenförekomsternas normer finns i databasen VISS. Kommunen är skyldig att säkerställa att normerna uppfylls och att de följs vid planläggning och prövning. I Markaryds kommun finns totalt 33 vattenförekomster, varav åtta är grundvattenförekomster och resten ytvatten.

Kartan redovisar beräknat högsta flöde i Lagan och eroderbara jordarter utmed Lagan.

Vattenmyndigheterna har tagit fram ett åtgärdsprogram med uppdrag att genomföra de myndighetsåtgärder som miljö kvalitetsnormerna för vatten kräver. Åtgärdsprogrammen gäller de vatten som har problem eller riskerar försämring. Målet för åtgärderna är god status i vattenförekomsterna. Åtgärderna ska genomföras enligt åtgärdsprogrammet. (*Vattenmyndigheterna i samverkan, 2018*)

Grundvattenförekomster

Samtliga grundvattenförekomster når god kemisk och kvantitativ status.

Ytvattenförekomst - sjö

Sex av kommunens sjöar är klassade som ytvattenförekomster. En av dessa (Exen) uppnår god ekologisk status och resterande fem uppnår måttlig status.

När det gäller den kemiska statusen i sjöarna i kommunen är det ingen sjö som uppnår god kemisk status. Orsaken är att det är hög nivå av näringsämnen i fyra av sjöarna (två sjöar saknar klassning).

När det gäller försurning uppnår en sjö måttlig status (Köphultasjö) och en sjö hög status (Kraxasjön). Övriga sjöar saknar klassning.

Två sjöar uppnår god status avseende förorenande ämnen (resterande sjöar saknar data).

Ytvattenförekomst - vattendrag

Nitton av kommunens vattendrag är klassade som ytvattenförekomster. Tre uppnår god ekologisk status, fjorton måttlig status, en otillfredsställande potential och en har dålig ekologisk status. Alla utom en är naturliga sjöar.

Inget vattendrag uppnår god kemisk status.

När det gäller nivån av näringsämnen uppnår tre vattendrag god status, fem har hög status (resterande saknar data).

När det gäller försurning uppnår två vattendrag god status och sex vattendrag måttlig status (resterande saknar data).

I kategorin särskilt förorenande ämnen uppnår fyra vattendrag god status (resterande saknar data).

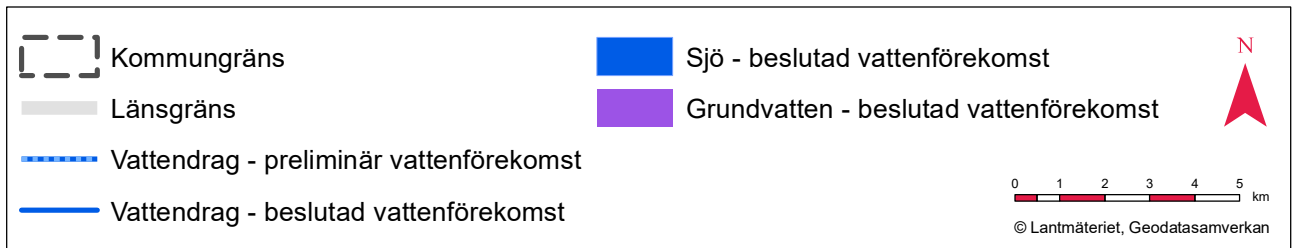
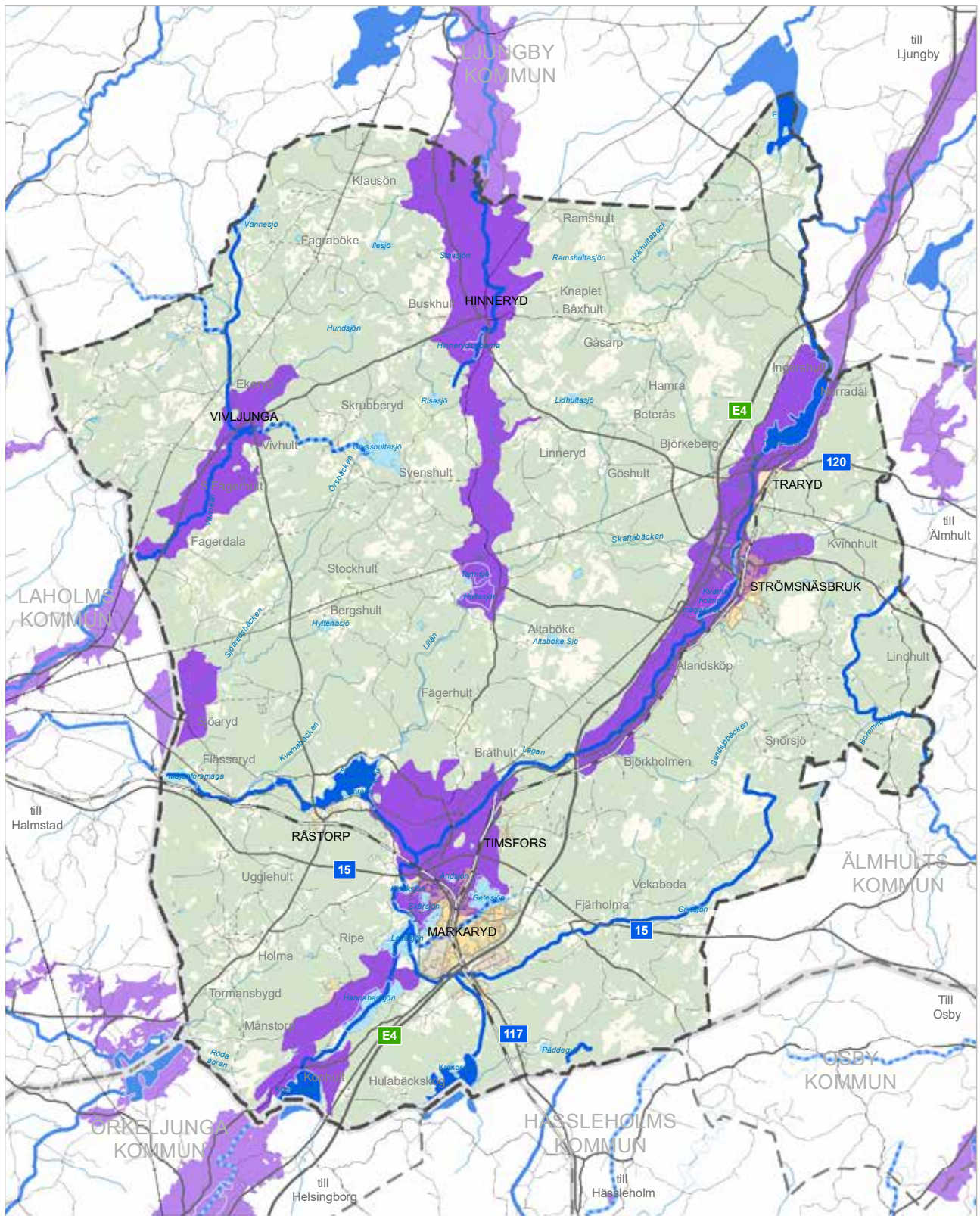
De främsta orsakerna till att god kemisk och ekologisk status i ytvatten inte uppnås är övergödning, utsläpp av miljögifter och åtgärder i vattenmiljön såsom dämning eller muddring.

Övriga miljö kvalitetsnormer

I Markaryds kommun finns inga vattenförekomster som omfattas av miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten.

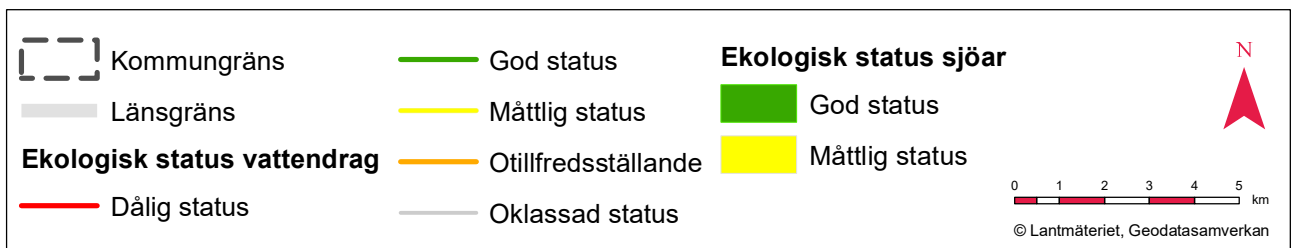
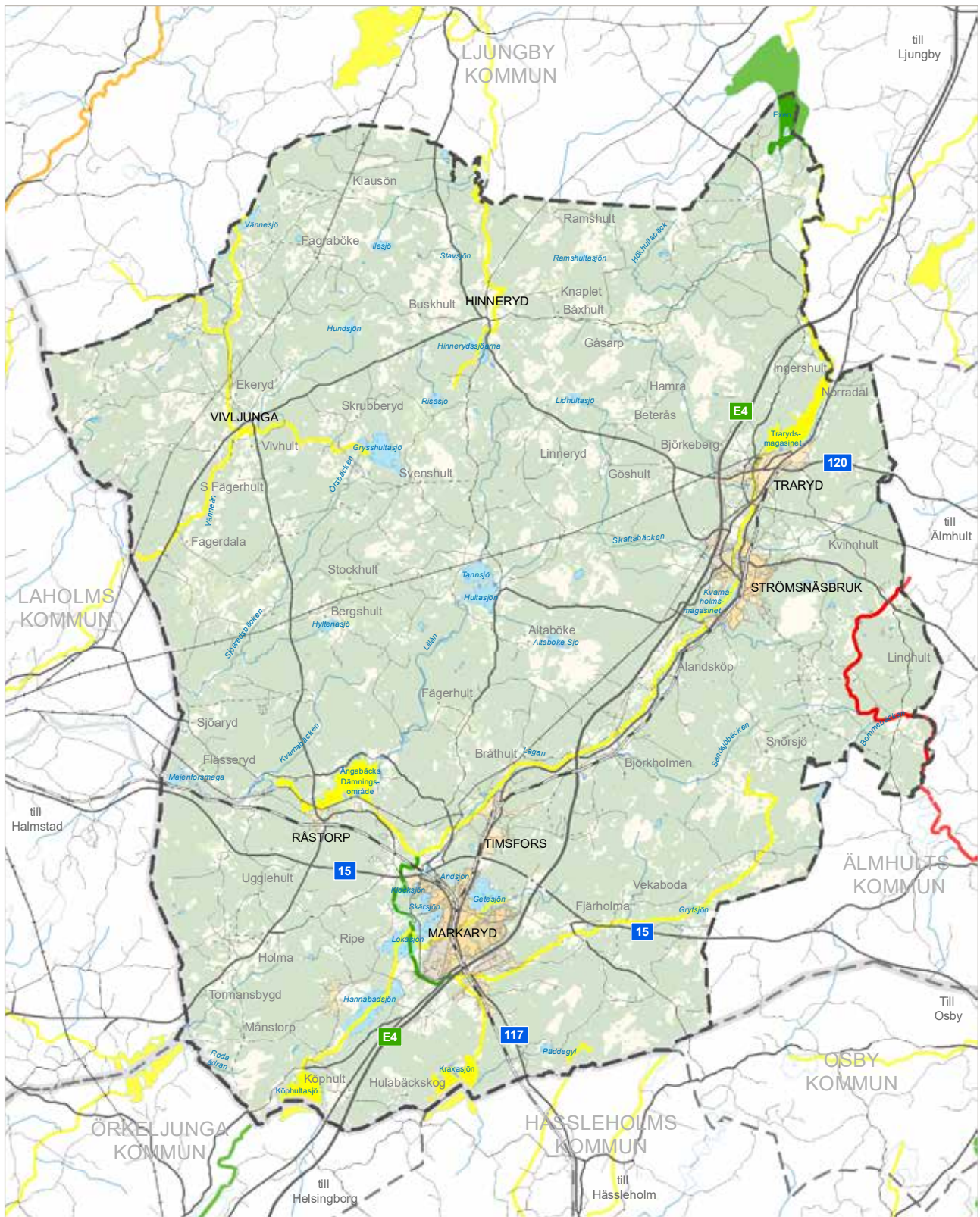
Markaryds kommun omfattas inte heller av miljö kvalitetsnormen för omgivningsbuller. Detta eftersom invånarantalet understiger 100 000 invånare, samt att andelen väg, tåg och flygtrafik understiger den nivå som krävs för kartläggning av omgivningsbuller.

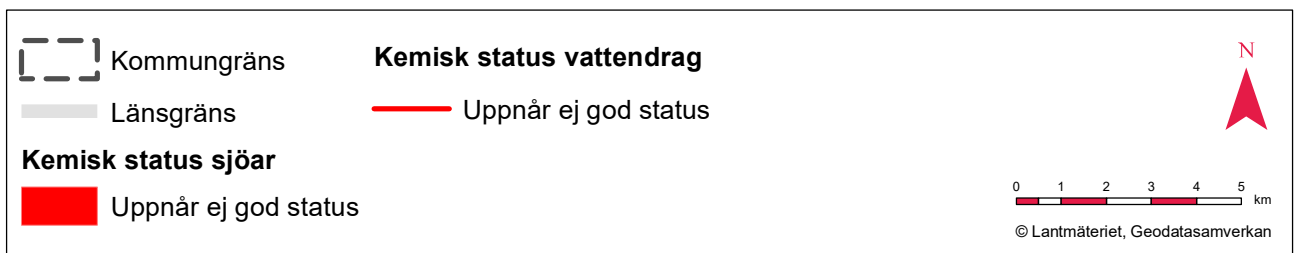
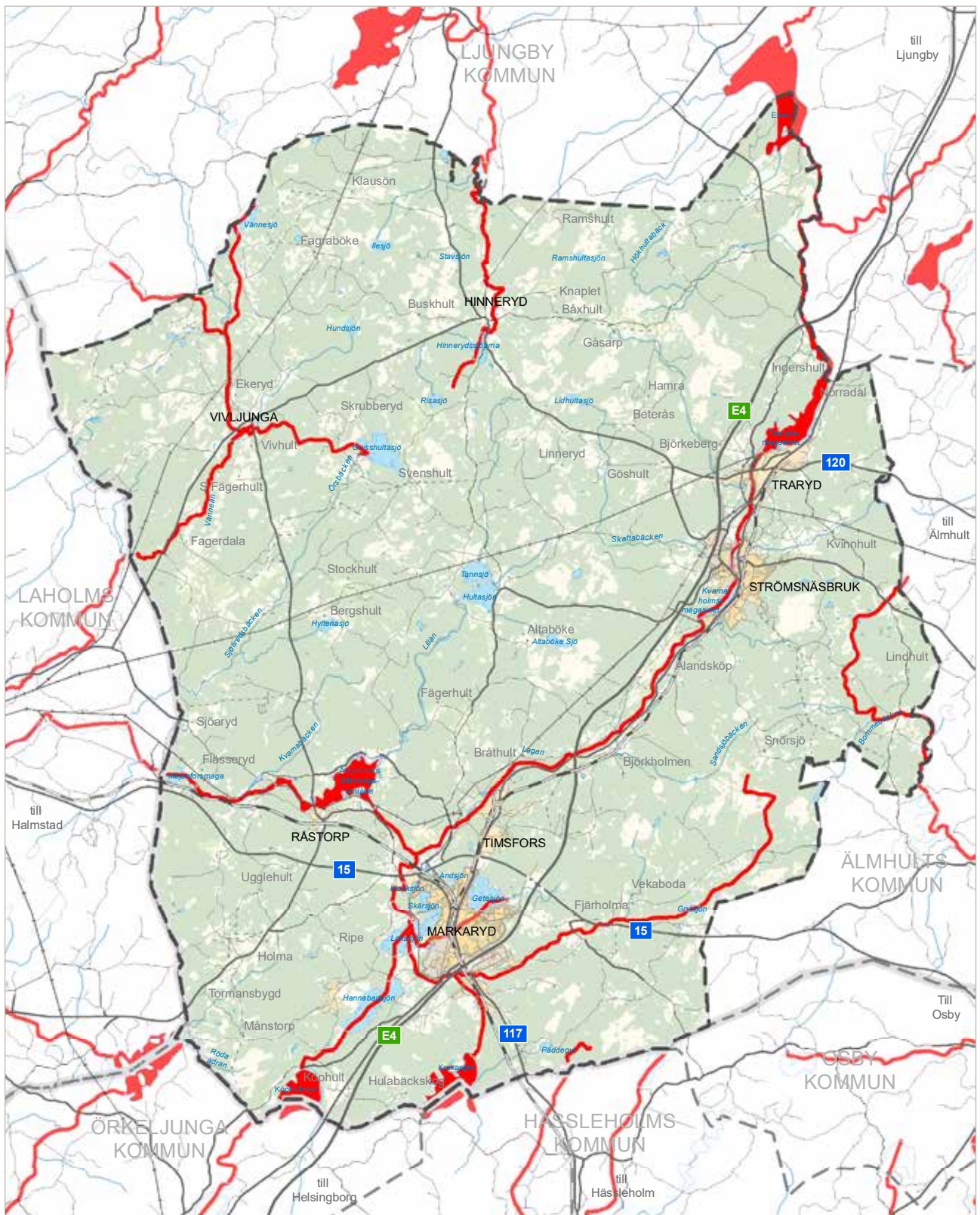
Kartan visar grund- och ytvattenförekomster.

Kartan visar ekologisk status för MKN-rattens.

Kartan visar kemisk status för MKN-vatten.

Regleringar: riksintressen

Riksintressen

Begreppet riksintresse används om två olika typer av områden. Dels större områden som riksdagen beslutat om i 4 kap. miljöbalken, dels områden som är riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken och där den ansvariga nationella myndigheten har ett ansvar för att ange anspråk.

Lagstiftning

Enligt förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden som är knuten till miljöbalken (MB) har de centrala myndighetsverken till uppgift att redovisa vad de bedömer vara områden av riksintresse. Det är sedan kommunens uppgift att i sin översiktsplanering, efter samråd med länsstyrelsen, ta ställning till avgränsningarna och i sin planläggning se till att områdenas värden blir beaktade i tillräcklig utsträckning.

Bestämmelserna i 3-4 kapitlet i miljöbalken anger ett antal allmänna intressen som ska beaktas vid planering och beslut enligt plan- och bygglagen (PBL). Vissa av bestämmelserna i miljöbalken gäller områden av riksintresse.

I kommunens översiktsplan ska det framgå hur kommunen avser att tillgodose riksintressen (PBL 4 kap 1 §). I detta kapitel redovisas samtliga riksintressen som berör Markaryds kommun. För respektive riksintresseområde ges en kortfattad beskrivning. I översiktsplanens *Del 1* redovisas kommunens ställningstagande för hantering av de olika riksintressena i kommunen.

Riksintresse för naturvärden

Områden som är av riksintresse för naturvärden regleras i 3 kapitlet 6 § miljöbalken. Ett område kan vara av riksintresse för naturvärden om det särskilt väl belyser viktiga skeden av natur- och kulturlandskapets utveckling eller är ostört och inrymmer en stor mångfald av naturtyper. Det kan vara särskilt stort intresse också därför att det hyser unika och hotade eller sårbara naturtyper eller arter, till exempel ett rikt fågelliv, en ovanlig flora eller en kombination av egenskaper som gör området värdefullt för förståelsen av naturen.

I kommunen finns fyra områden utpekade som riksintresse för naturvärden. Naturvårdsverket gjorde en översyn av dessa riksintressen år 2000. För respektive riksintresseområde finns det registerblad som beskriver värden och förutsättningar för bevarande av dessa värden.

Nedan presenteras värdeomdömen hämtade ur dessa registerblad.

Inom Markaryds kommuns gränser finns fyra områden av riksintresse för naturvård. Deras lägen redovisas på karta på sida 66 efter beskrivningen av de olika områdena.

Hannabadsområdet (NRO07001)

Området är 612 hektar stort och består av ett mångformigt ås- och sjölandskap av karaktären kamelandskap med välutbildade åsrygggar, kullar, deltaplatåer och åssänkor av olika storlek och form. Sjön, vattendragen, våtmarker och odlingslandskapet vid Hannabad bidrar till en värdefull landskapsbild. Området har mycket stora geovetenskapliga och landskapsmässiga värden.

Kring sjöarna sydväst om Markaryd ligger ett åslandskap med välutbildade åsrygggar, deltaplatåer, åsnät och sänkor (så kallade kames). Väster om maderna vid Strömmabäcken ligger ett område med kullar och åsgropar. Vattendrag, åkär och övriga våtmarksområden utgör tilltalande inslag. Området i sin helhet har en mycket värdefull landskapsbild. Fornlämningen Hylte

Bild från Hannabadsåsen (Bild: Länsstyrelsen i Kronobergs län)

skans är rester av en befästningsanläggning som ligger på sydvästkanten av en deltaplatå.

Hannabadssjön intar botten av en stor dödissänka omgiven av mäktiga smältvattenavlagringar. Sjön har grus- och sandstränder och rent vatten med kortskottvegetation (notblomster, strandpryl, braxengräs). Sluttningarna på sjöns östsida är branta och iskontaktbetingade. Avenbok och bok förekommer rikligt, däribland ett större och rent bokbestånd sydväst om Berg.

Hannabads by ligger i ett vackert odlingslandskap med bland annat vällagda odlingsrösen.

Väster om Hannabadssjön bildar Hannabadsåsen stora, intressanta ryggformer och kullar. Åsen sydväst om byvägen är vackert bokbevuxen. Den är delvis naturreservat. Nordost om byvägen är åsen uppdelad i två parallella ryggar med undulerande, distinkt krön.

Värderna kan skadas av exempelvis grustäkt, vägbyggen, olämpligt lokaliserad bebyggelse och avverkning av ädellövskog.

Hinnerydsåsen (NRO07002)

Området är 1179 hektar, men bara omkring en tredjedel av området ligger inom Markaryds kommun. Åsstråket

mellan Torpa och Hinneryd omfattar välutbildade åsryggar som omges av ett ovanligt mångformigt kamelandskap med höjder och sänkor av varierande form. Området är särskilt geovetenskapligt intressant och sannolikt den mest kompletta israndbildningen i södra Småland. Kärr i dödissänkor och längs Hinnån har stora biologiska värden.

Åsstråket Sunnertorpa-Kvarnadal omfattar mycket mångformiga, vackra åsbildningar. Rukesjön och Vitasjön omges av två välutbildade åsryggar, som stupar brant ned i vattnet. Genom åsstråket går en central rygg som vid sidan av stora åsgravar omges av kames med en mängd kullar av varierande form.

I dödissänkor förekommer små gölar, kärr och ställvis gungflybildningar. Små källkärr framträder i sluttningarna. I den våta myren kring Systersjöarna finns två slukhål.

Åsstråket på båda sidor om Hinnån söder om Kvarnadal innefattar markerade, ibland parallella åsar på båda sidor om Kvarnadalsdammen och Hinnån. Här finns även platåer med välutbildade iskontakter och mera oregelbundna kullar. Genom översvämningsskärren söder om Kvarnadalsdammen har Hinnån ett slingrande, naturligt lopp. Dråg med myrlilja och klockljung ansluter till ån.

Bild från Sjöarundan, Hinneryd.

Värdena kan skadas av exempelvis grustäkt, vägbyggen, olämpligt lokaliserad bebyggelse, markavvattning, markberedning.

Porssjömyren (NRO07058)

Området är 563 hektar stort och utgör ett representativt myrkomplex av topogena kärr med blöta kärrdråg, svagt välvda mossar, sluttande mossar och en koncentrisk mosse.

Porssjömyren utgörs av en koncentrisk mosse, sluttande mossar och en svagt välvd mosse som avgränsas av kärrstråk och bäckar.

I mossornas höljor växer vitag, kallgräs och flytvitmossa. Flera dråg går över och mellan mosseplanen. Svarta ådra är det största och mest vattenrika av dem. I dråget växer bland annat vattenklöver, dystarr, kallgräs, vitag, myrlilja och ängsull. Öppna och trädbärande kärr ingår i komplexet. Ett antal fastmarksholmar varav några är be vuxna med orörd tallskog finns i myren.

Porssjön ligger centralt i området och omges av smala gungflyn. De ingrepp som finns utgörs av diken i laggarna och avverkningar på fastmarksholmar.

Bevarande av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot bland annat markavvattning, skyddsdikning, vattenreglering, torvtäkt. Värdena i sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan bevaras om de skyddas mot bland annat avverkning, gödsling och kalkning.

Rönnöområdet (NRO07060)

Området är 617 hektar stort, varav omkring hälften ligger inom Markaryds kommun. Området utgör en mycket värdefull mosaik av orörda våtmarker av olika typer och naturskogsartade sump- och fastmarksskogar av både löv och barr.

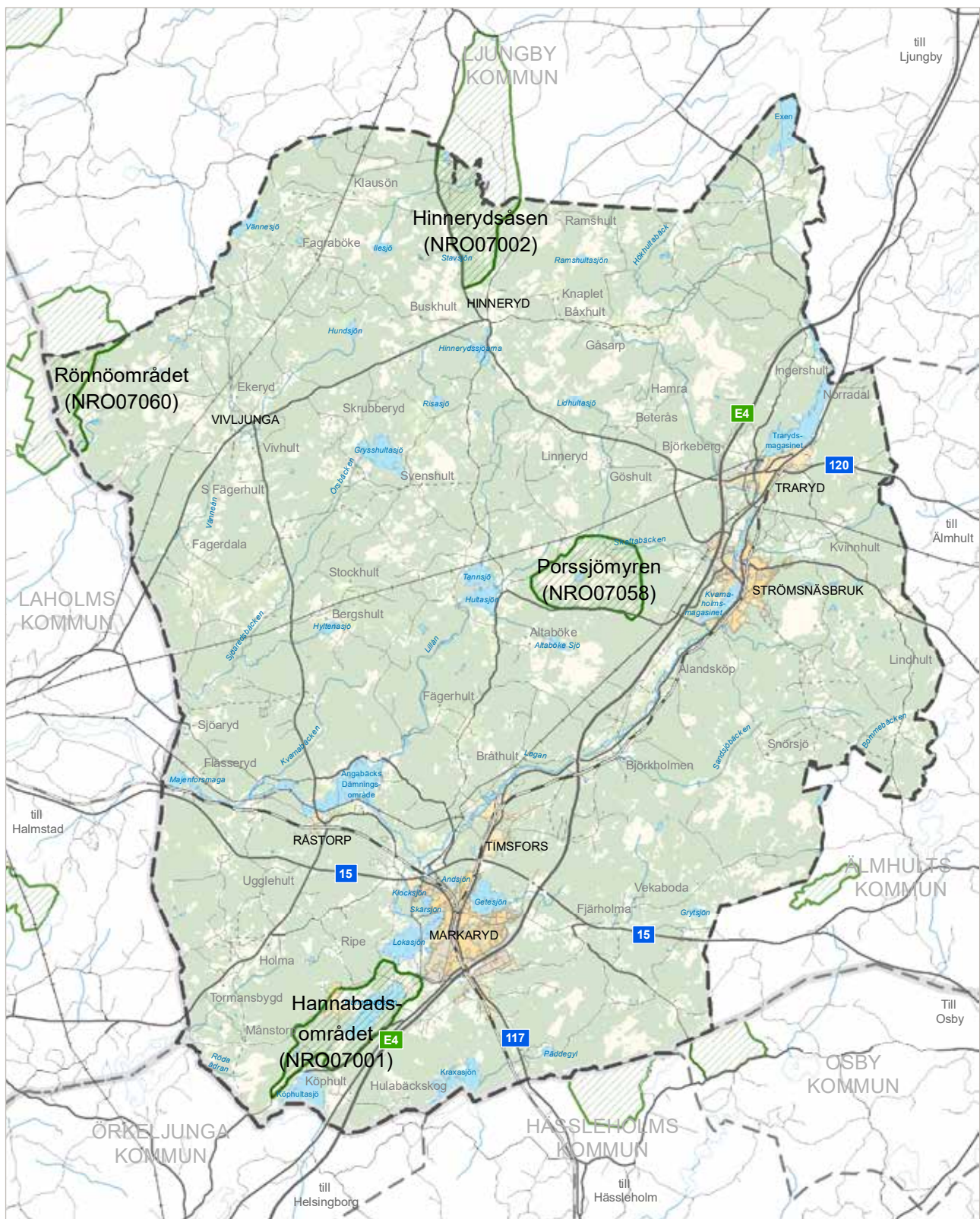
Rönnöområdet är ett mosaikartat landskap med små smala kärrstråk, svagt välvda mossar, mader längs rinnande vatten, sumpskogar och fastmarksskogar med stora naturvärden. I kärren växer blåtåtel, myrlilja och pors. Hedsäv, en underart till tuvsäv, och kambräken växer också i området. I höljorna på de öppna myrarna finns alla tre arterna av silesår. Trana, tjäder, orre och lungpipare förekommer. Stora delar av skogen består av lövskog, lövrik skog eller talldominerad skog, exempelvis bokskog, björk-tallskog eller blandskog med tall, bok, björk, rönn, ek och gran. Flera rödlistade arter av mossor och lavar finns på gamla bokar och ekar inom området. Inom området finns flera områden med riklig förekomst av död ved. Stora delar av området utgörs av väglöst land och ingreppen är få. Några kärr har dock drabbats av dikning och uppodling.

Bevarande av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot bland annat markavvattning, skyddsdikning, vattenreglering, torvtäkt. Värdena i de naturskogsartade sump- och fastmarksskogarna kan bevaras om de skyddas mot bland annat avverkning, gödsling och kalkning. Planterad gran bör på sikt ersättas med lövskog eller lövrik tallblandskog.

Bild på stengärde i Rönnöområdet (Bild: Länsstyrelsen i Kronobergs län)

Kartan redovisar områden av riksintresse för naturvården i kommunen.

Natura 2000

Natura 2000-områden klassas som riksintressen enligt miljöbalkens 4 kap. 1§, och är ett nätverk med skyddsvärd natur i EU. Målet är att främja den biologiska mångfalden. Områdena är en viktig grund i att bevara ett representativt urval av naturmiljöer i Sverige. De har tillkommit med stöd av EU:s habitat- och fågeldirektiv. En stor del av Natura 2000-områden i Sverige är ofta även skyddade som nationalpark, naturreservat eller biotopskyddsområden. Då gäller båda lagstiftningarna.

Till de utpekade Natura 2000-områdena finns bevarandeplaner. Det krävs särskilt tillstånd för att bedriva verksamheter inom eller i anslutning till dessa områden enligt 7 kap. 28a§.

Det finns två Natura 2000-områden enligt habitat- och fågeldirektivet inom Markaryds kommun, Ulvsbäck och Rönnö (östra).

Ulvsbäck

Området innehåller två naturtyper som ska bevaras - *trädklädd betesmark* med en unik samling av gamla ekar, samt ett fuktigt parti (*fuktäng*) intill ån Lagan.

Bevarandevärdena är knutna till kulturlandskapet med trädklädda betesmarker som brukas så att områdets biologiska mångfald kan bibehållas och utvecklas. Det främsta syftet är att bibehålla hävden på betesmarkerna samt bibehålla gamla grova ekar och gynna yngre ekar till förmån för vedlevande arter. Det finns nyckelbiotoper i delar av området.

Övriga skydd/regleringar i området:

Nyckelbiotoper, objekt med naturvärde.

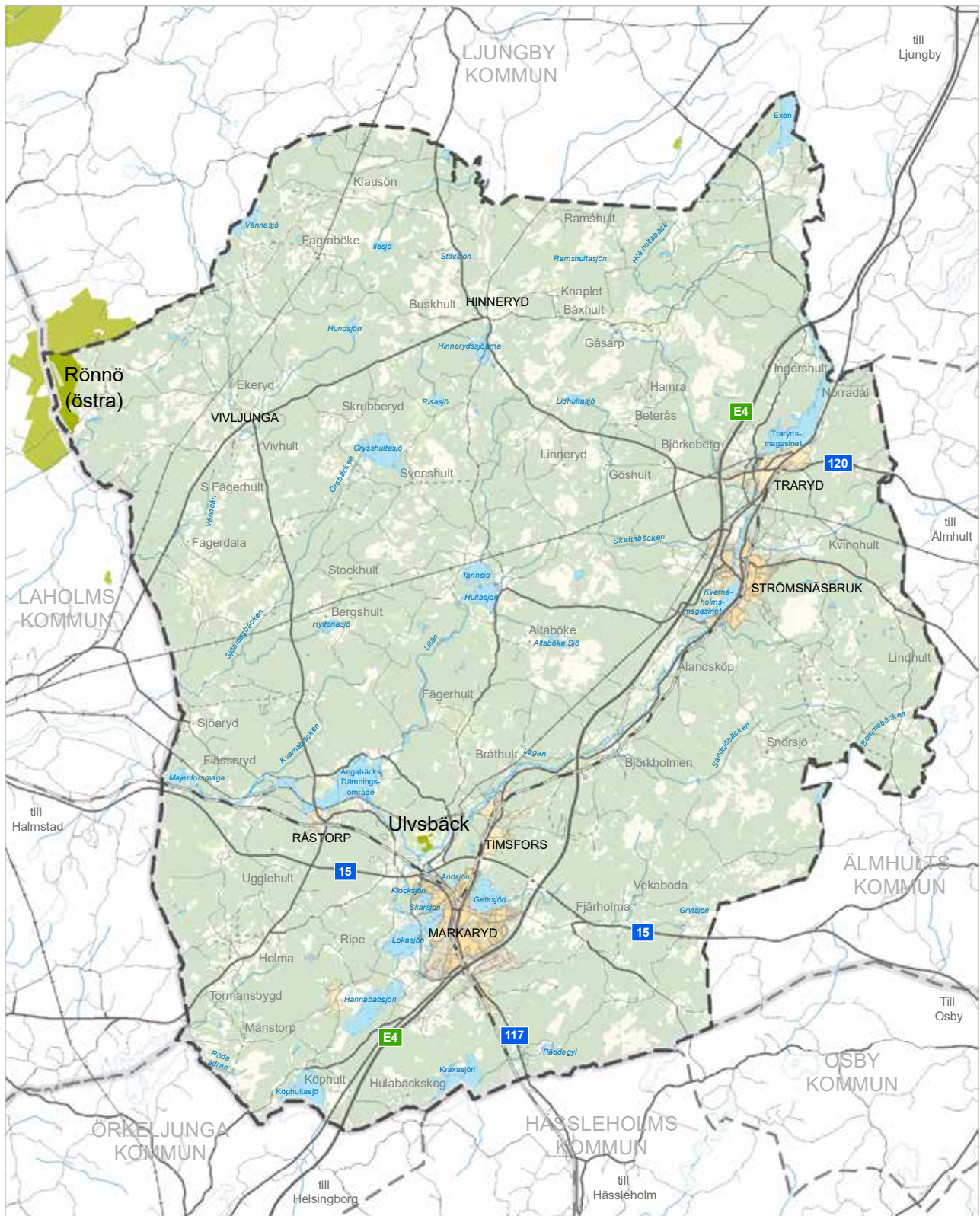
Rönnö (östra)

Rönnö är en mosaik av våtmarker och skog. Området innehåller sju naturtyper och sju arter som ska bevaras. Bevarandevärdena är knutna till myrområdena och dess omgivningar. Det främsta syftet med området är att bibehålla och utveckla områdets naturliga hydrologi samt att bevara och utveckla den omgivande skogens naturskogskaraktär. Det finns rödlistade arter i området.

Övriga skydd/regleringar i området:

Riksintresse naturvård, naturreservat (statligt), nyckelbiotoper, skogligt biotopskyddsområde, objekt med naturvärde, myrskyddsplan.

Kommungräns
 Länsgräns
 Natura 2000-område (Miljöbalken, kapitel 4, § 1)

N

 0 1 2 3 4 5 km
 © Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Kartan redovisar natura 2000-områden i kommunen.

Riksintresse för kommunikationer

Riksintresse för kommunikationer inom Markaryds kommun innefattar vägar, järnvägar och luftfart. Riksintresset regleras i miljöbalkens 3 kapitel 8 §. Enligt vad som anges där ska mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Vägar

Väg E4 är av riksintresse och ingår i det av EU utpekade Trans European Transport Network (TEN-T). Vägarna som ingår i TEN-T är av särskild internationell betydelse. Väg E4 sträcker sig genom hela Sverige, från Helsingborg till Torneå i Finland. Den är en viktig väg för långväga transporter av såväl gods som personer.

Väg 15 sträcker sig mellan Halmstad och Karlshamn och är ett utpekade riksintresse för kommunikationer och rekommenderad väg för farligt gods. Vägen ingår i ”Markarydsstråket” tillsammans med Markarydsbanan. Vägen bildar en tvärled mellan Halland och Blekinge och en viktig förbindelse i öst-västlig riktning. Tvärleden är av särskild betydelse för regional och interregional trafik eftersom leden förbinder västra Blekinge med norra Skåne, sydvästra Småland och Västkusten. Riksvägens funktion ska beaktas för föreslagna verksamhetsområden längs väg 15, öster om E4.

Väg 117 som sträcker sig mellan Hässleholm och Markaryd är av riksintresse. Vägen är av särskild betydelse för regional eller interregional trafik och en viktig länk från E4 till de östra delarna av Skåne.

Järnvägar

Markarydsbanan är en elektrifierad enkelspårig bana som sträcker sig mellan Eldsberga och Hässleholm. Den är en viktig förbindelse för godståg mellan Västkustbanan och Södra stambanan samt även en viktig omledningsbana för persontåg. (Trafikverket 2018)

Luffart

Markaryds kommun berörs av den MSA-påverkade (Minimum Sector Altitude) ytan vid Ängelholms, Halmstads samt Kristianstads flygplatser. Detta innebär att flygplatser i egenskaper av sakägare ska ges möjlighet att yttra sig över ärenden som berör höga byggnadsverk inom kommunen i det fall dessa ligger inom en radie

av 55 km från civila flygplatser och 46 kilometer från militär flygplats. Som högt objekt räknas föremål som är 20 meter eller högre. Begränsningen avser fasta objekt som byggnader, master, vindkraftverk men även tillfällig uppställda objekt som exempelvis byggnadskranar.

Höga objekt kan påverka flygsäkerhet och tillgänglighet kring flygplatser men de kan även påverka navigationsanläggningar för luftfarten i områden långt från flygplatsen. Inom Markaryds kommun finns tre MSA-ytor, från Halmstad, Ängelholm och Kristianstads flygplatser.

Framtida riksintresse för ny infrastruktur utan geografisk sträckning

Järnväg

Markaryds kommun ligger inom det utpekade utredningsområdet för framtida höghastighetsjärnväg. Riksintresset saknar geografisk sträckning. För närvarande pågår ingen ytterligare utredning.

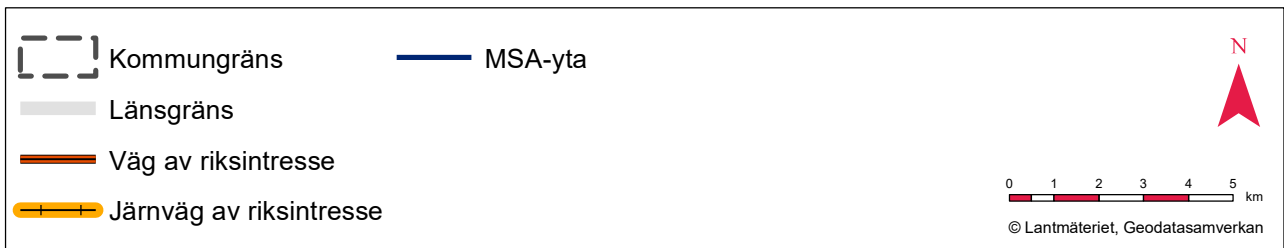
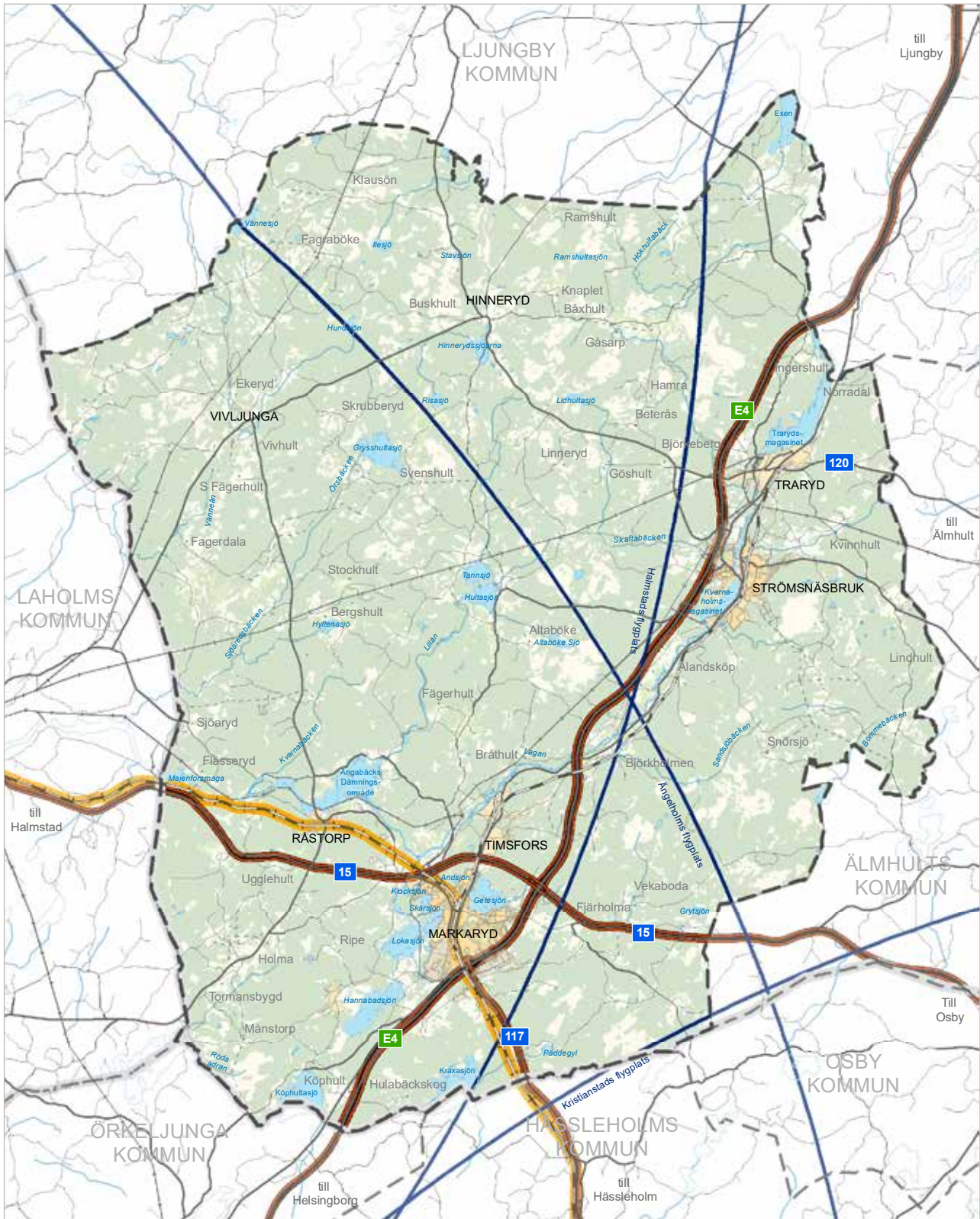
I *Åtgärdsvalsstudie Jönköping-Malmö* anges att en ny stambana för höghastighetståg kan komma att passera genom Markaryds kommun. Studien visar inom vilka områden järnvägen kan komma att sträcka sig. Två av tre delområden som redovisas i åtgärdsvalsstudien sträcker sig genom Markaryds kommun. För närvarande pågår ingen ytterligare utredning. (Trafikverket, 2018b)

Riksintresse för vattenförsörjning

Riksintresse för mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för vattenförsörjningen regleras i miljöbalkens 3 kapitel 8 §. Hav- och vattenmyndigheten är från och med myndighetens inrättande 1 juli 2011 ansvarig myndighet.

Bolmentunneln utgör sedan den 3 juni 2010 riksintresse för vattenförsörjning. Området för riksintresset avgränsas till en yta på marken på femton meter på vardera sidan av tunneln från tunnelns centrum (det vill säga totalt 30 meter). Avgränsningen gäller längs tunnelns hela sträckning på cirka åtta mil från sjön Bolmen i Skee i Ljungby kommun till Åktaboden i Klippans kommun. Huvudmannen Sydsvatten har skyldighet att skydda råvattnet i tunneln, riksintresset gäller tunneln som anläggning. Ansvarsförhållandena är klargjorda i vattendomar i Mark- och miljööverdomstolen.

Riksintresse för vattenförsörjning redovisas endast i text då intressets läge omfattas av sekretess.

Kartan redovisar vägar och järnvägar av riksintresse. Utredningsområde för ny järnväg redovisas också samt MSA-yta kring närliggande flygplatser.

Riksintresse för totalförsvarets militära del

Riksintresset för totalförsvarets militära del (3 kap 9 § miljöbalken) har i många fall företräde före andra riksintressen. En del områden kan i vissa fall redovisas öppet, exempelvis övnings- och skjutfält och flygflottiljer. Det finns också områden som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet, områden som har koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Utöver själva riksintresset kan det finnas påverkansområden utanför riksintresseavgränsningen, där Försvarmakten behöver kunna säkerställa att ny bebyggelse eller andra åtgärder inte innebär risk för påtaglig skada på riksintresset. (Försvarmakten, 2019)

De påverkansområden som finns inom kommunen är *område med särskilt behov av hinderfrihet* och *påverkansområde väderradar*. Påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet är ett definierat avgränsat område utanför riksintresseområdet där höga objekt kan påverka funktionen eller möjligheten att nyttja riksintresset. Det innebär att riksintresset kan påverkas av höga byggnadsobjekt som exempelvis byggnader, master och

vindkraftverk. Därför är hela landet så kallat samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför och högre än 45 meter innanför sammanhållenbebyggelse. Det betyder att alla ärenden inom kommunen som är högre än de angivelserna ska skickas på remiss till Försvarmakten. (Försvarmakten, 2019)

Område med särskilt behov av hinderfrihet

Markaryds kommun ligger inom område med särskilt behov av hinderfrihet kring Mästocka skjutfält. Området ligger i kommunens nordvästra del.

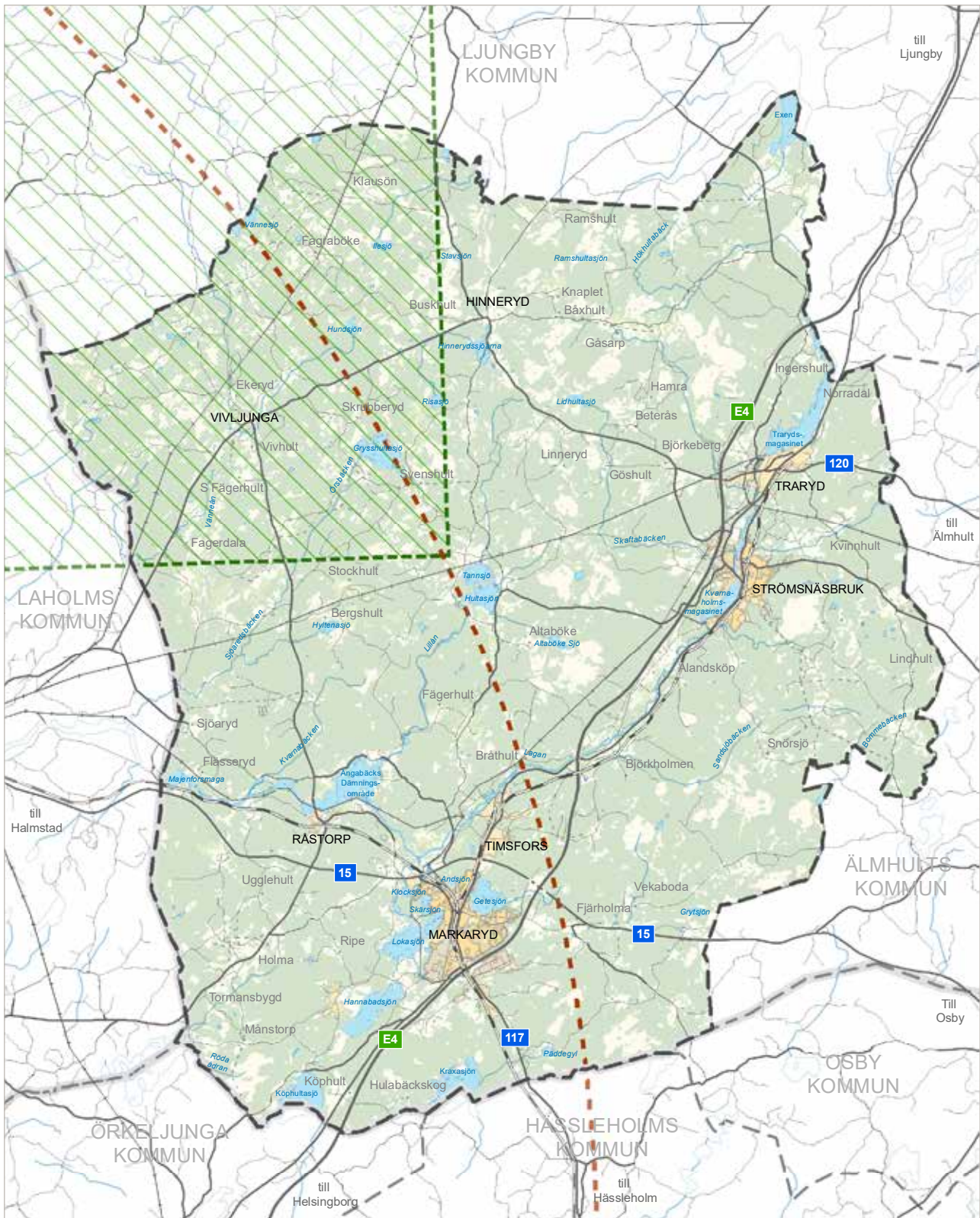
Påverkansområde väderradar

Markaryds kommun ligger inom påverkansområde stoppområde för vindkraftverk (Väderradar Bjäre), område av betydelse för väderradar. Det finns tretton väderradarsystem, varav ett ligger i nordvästra delen av Skåne. Påverkansområdet sträcker sig in i västra delen av Markaryds kommun och innebär att vindkraftsetableringar inom påverkansområdet generellt inte tillåts då det kan störa väderinformationen.

Bild på Traryds skans, som utgjorde en viktig försvarsanläggning i dåvarande gränslandet mellan Danmark och Sverige i mitten av 1600-talet. (Bild: Länsstyrelsen i Kronobergs län)

Kommungräns
 Länsgräns
 Område med särskilt behov av hinderfrihet
 Påverkansområde väderradar

N

0 1 2 3 4 5 km
 © Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Kartan redovisar totalförsvarets riksintressen i Markaryds kommun.

Riksintressen under utredning

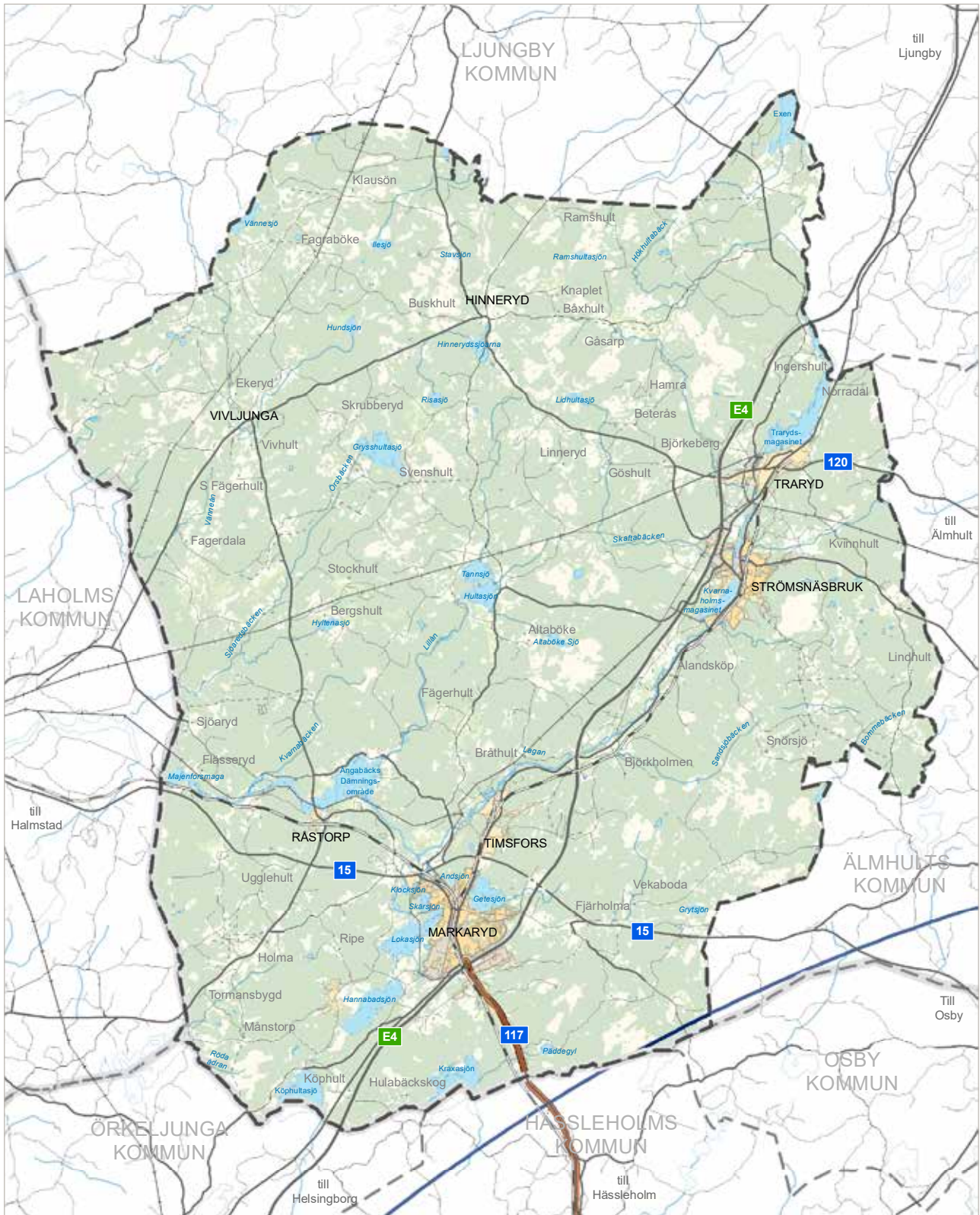
Samtidigt som denna översiktsplan arbetas fram pågår arbeten som rör flera riksintressen inom kommunen.

Regeringen gav i början av 2020 riksintressemyndigheterna (Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket) i uppdrag att tillsammans med Boverket se över sina respektive anspråk på områden av riksintresse. Översynen ska leda till minskning av såväl antalet riksintressen som utbredningen av desamma. Samtidigt pågår en riksintresseutredning för kulturmiljö, som hanteras i en separat process.

Förslag till ändrade riksintressen - kommunikationer

TVå riksintressen som berör Markaryds kommun är just nu på förslag att tas bort. Båda gäller riksintresse för kommunikationer - **väg 117 Markaryd - Hässleholm** och **Kristianstads flygplats**. Förslaget var på remiss under våren 2021 och beslut väntas tas under 2022. Beslutet gäller de nya kriterierna för riksintresseutpekandet och förväntas tas efter att regeringen antagit ny nationell transportinfrastrukturplan 2022-2033.

Kommungräns
 Länsgräns
 MSA-yta kring Kristianstads flygplats
 Väg 117

N

0 1 2 3 4 5 km

© Lantmäteriet, Geodatasamverkan

Kartan visar riksintressen som utreds för införande (områden av riksintresse för kulturmiljövården) respektive borttagande (väg 117 och Kristianstads flygplats som riksintressen för kommunikationer).

Regleringar: natur- och kulturmiljöer

Skydd av naturmiljöer

Förutom utpekade riksintresseområden skyddas naturvärden i kommunen även genom andra paragrafer i miljöbalken. Nedan listas förekommande skyddsformer och områden med särskilda restriktioner.

Naturresevat

I miljöbalken kapitel 7 finns även bestämmelser om olika former av områdesskydd för att skydda mark- eller vattenområden med höga naturvärden och värna om den biologiska mångfalden. Länsstyrelserna och kommunerna kan bilda naturresevat enligt 7 kapitel 4 § miljöbalken. Naturresevat kan bildas på mark som ägs av staten, kommuner, bolag, enskilda med flera. Markägarna ersätts för intrånget eller också köper staten eller kommunen marken innan resevatet bildas. Nedan redovisas naturresevat i Markaryds kommun.

Hannabadsåsen

Naturresevatet ligger utmed Hannabadsjön, på västra sidan och är en ås med bok- och blandskog. Med sin högsta punkt på 20 meters höjd är den en av de högsta åsarna i Kronobergs län. Åsen är delad i flera ryggar och är ett mycket fint exempel på en getryggsås – en rullstensås med smalt krön och branta sluttningar. Resevattet hyser flera olika arter av hackspettar som hittar föda i multnande ved och bohål i grova bokar. Även Grönsångare hittas här som trivs i bokskog.

Syftet med resevatet är att bevara biologisk mångfald och vårda värdefulla naturmiljöer. Det gäller barr-, löv- och ädelskogsmiljöer, våtmarksmiljöer samt geologi. Området ska även tillgodose behov av område för friluftsliv när det gäller öppna landskap och utsiktsplatser, naturlighet (tysthet, frånvaro av skogsbruk och exploatering mm) och naturpedagogik.

Ekön Domänresevat

Naturresevatet ligger i kommunens norra del, mellan Torpa och Hinneryd. Naturresevatet är en ganska liten ädellövskog med gamla bokar och är som en ö mitt i en barrskog. Träden är gamla och har goda förutsättningar för ett rikt djur- och växtliv. Inom området finns flera olika lavararter, bland annat bokvårtlav, bokkantlav, lunglav och rosa lundlav.

Syftet med resevatet är att bevara den biologiska mångfalden för forskning och som referensområde.

Resevattet ska också vårda och bevara värdefulla naturmiljöer bestående av skogsmiljöer, ädellövskog, och intern dynamik. Resevattet ska få utvecklas fritt och har stor betydelse för att växter och djur som trivs i gammal bokskog ska kunna överleva. Området ska också tillgodose behov av område för friluftsliv.

Lineberg Domänresevat

Naturresevatet ligger i kommunens norra del, sydväst om sjön Mäen vid kommungränsen mot Ljungby kommun. Området är en mosaik av myr och fastmark beväxten med mycket gammal tall. I området ingår också Linebergssjön.

Syftet med resevatet är att bevara den biologiska mångfalden och vårda och bevara de värdefulla naturmiljöerna i form av barrskog, naturvårdande avverkning, substratmiljöer (sand, block mm) och våtmarksmiljöer. Resevattet ska även tillgodose behov av område för friluftsliv gällande naturlighet och naturpedagogik.

Rönnö

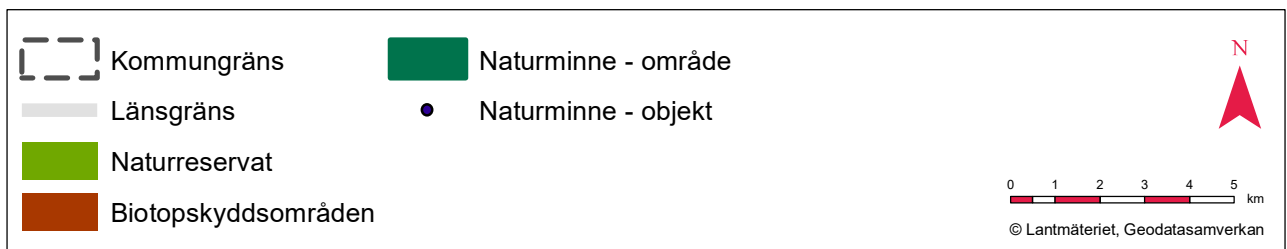
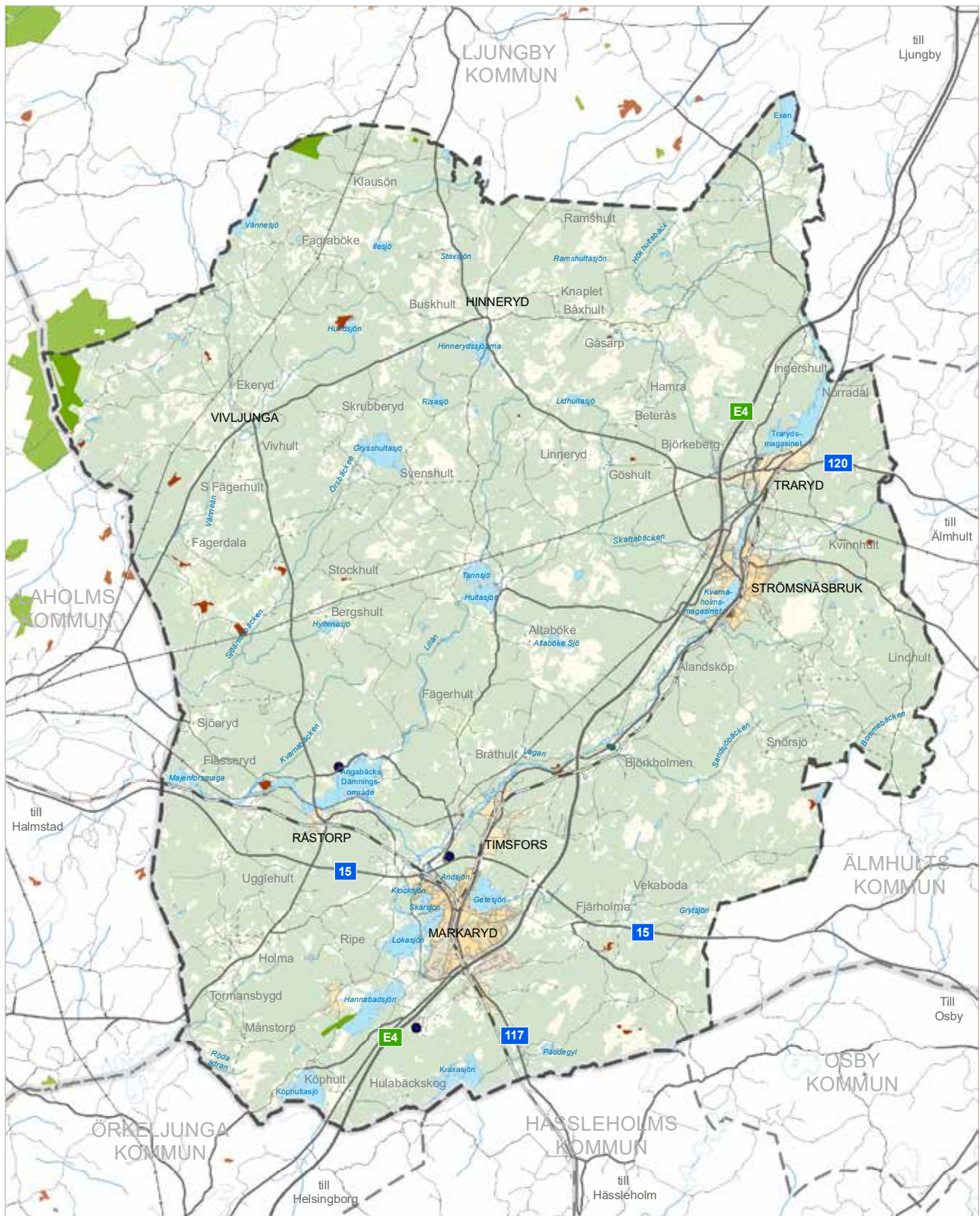
Rönnö naturresevat är ett skogs- och myrlandskap beläget på gränsen mellan Halland och Kronobergs län, i kommunens västra del. Resevattet består av ädellövskog, blandskog, barrskog, sumpskog och flera olika sorters myrar. En blandning som är ovanlig i den här delen av landet.

Rönnö har många syften som naturresevat. Området ska bevara den biologiska mångfalden avseende fågelfauna, lav- och mossflora, skalbaggsfauna och svampflora. Resevattet ska skydda, återställa och nyskapa värdefulla naturmiljöer av blandskog med naturvårdande avverkning och även vårda och bevara de värdefulla naturmiljöer som resevatet består av. Rönnö ska även tillgodose behovet av område för friluftsliv som besöksobjekt, naturlighet, naturpedagogik och som större sammanhängande område med höga upplevelsevärden.

Biotopskyddsområde

Bestämmelserna om biotopskyddsområden finns i 7 kapitlet 11 § miljöbalken och förordningen om områdesskydd (FOM) enligt miljöbalken. Förordningen utgör grunden för bestämmelserna om biotopskyddsområden.

Biotopskyddsområde är en form av områdesskydd som används för att skydda små mark- och vattenområden (biotoper) som på grund av sina särskilda egenskaper är

Kartan visar naturreseptat, biotopskyddsområden samt naturminnen i kommunen och dess omland.

värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter, eller som annars är särskilt skyddsvärda. Syftet med att skydda sådana biotoper är att långsiktigt bevara och utveckla naturmiljöer som har särskilt stora värden för djur- och växtarter.

Det finns två former av biotopskyddsområden. Den ena utgörs av biotoper som länsstyrelsen, kommunen eller Skogsstyrelsen i det enskilda fallet får besluta ska utgöra ett biotopskyddsområde. Den andra utgörs av biotoper som är generellt skyddade som biotopskyddsområden i hela landet. De generellt skyddade biotoperna finns inte registrerade eller markerade på någon karta utan behöver inventeras inför varje planläggning och exploatering i jordbruksmark. Se lista nedan.

I Markaryds kommun finns det 24 utpekade skogliga biotopskyddsområden. Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Om det finns särskilda skäl, får dispens från förbudet ges i det enskilda fallet.

Generellt biotopskydd gäller i hela landet för:

- Allé (enkel eller dubbel rad, minst fem träd)
- Källa med omgivande våtmark i jordbruksmark (högst en hektar)
- Odlingsröse i jordbruksmark
- Pilevall (hamlade pilar i rad)
- Småvatten och våtmark i jordbruksmark (högst ett hektar)
- Stenmur i jordbruksmark
- Åkerholme (högst en halv hektar, omgiven av betes- eller åkermark)

Naturminnen

Naturminnen är ett särpräglad naturföremål såsom flyttblock, jättegrytor eller gamla och storvuxna träd. Det kan även omfatta områden med intressanta naturföreteelser. Naturminnen skyddas efter beslut av kommuner och länsstyrelser. Ett naturminne är fridlyst enligt lag och ingen överkan får ske. Bestämmelser om naturminne finns i 7 kapitel 10 § miljöbalken. Därmed får det samma skyddsstatus som ett naturreservat.

I Markaryds kommun finns fem naturminnen utpekade. En stor ek i Brånhult, en stor gran i Prästtorp (som har blåst omkull), den gamla Gustav Adolfseken, en löväng i Sånna och två ekar och en lind i Kylhult.

Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtalet är ett civilrättsligt avtal som tecknas mellan Skogsstyrelsen, länsstyrelse eller kommun och markägare som är intresserade av naturvård. Syftet med

avtalet är att bevara och utveckla områden med höga naturvärden.

I Markaryds kommun har naturvårdsavtal upprättats för åtta områden. Se karta på sidan 78.

Nyckelbiotop

En nyckelbiotop är ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö idag, har en avgörande betydelse, en nyckelroll, för den hotade och sällsynta delen av skogens fauna och flora. Där finns eller kan förväntas finnas rödlistade och fridlysta arter, fredade enligt artskyddsförordningen SFS 2007:845.

Begreppet nyckelbiotop har ingen juridisk innebörd och det saknas därför lagligt skydd. Däremot råder det generell samrådspplikt med Skogsstyrelsen för åtgärder som påverkar området enligt miljöbalken 12 kapitlet 6 §.

I Markaryds kommun finns 128 områden med nyckelbiotoper utpekade av Skogsstyrelsen. Se karta på sidan 78.

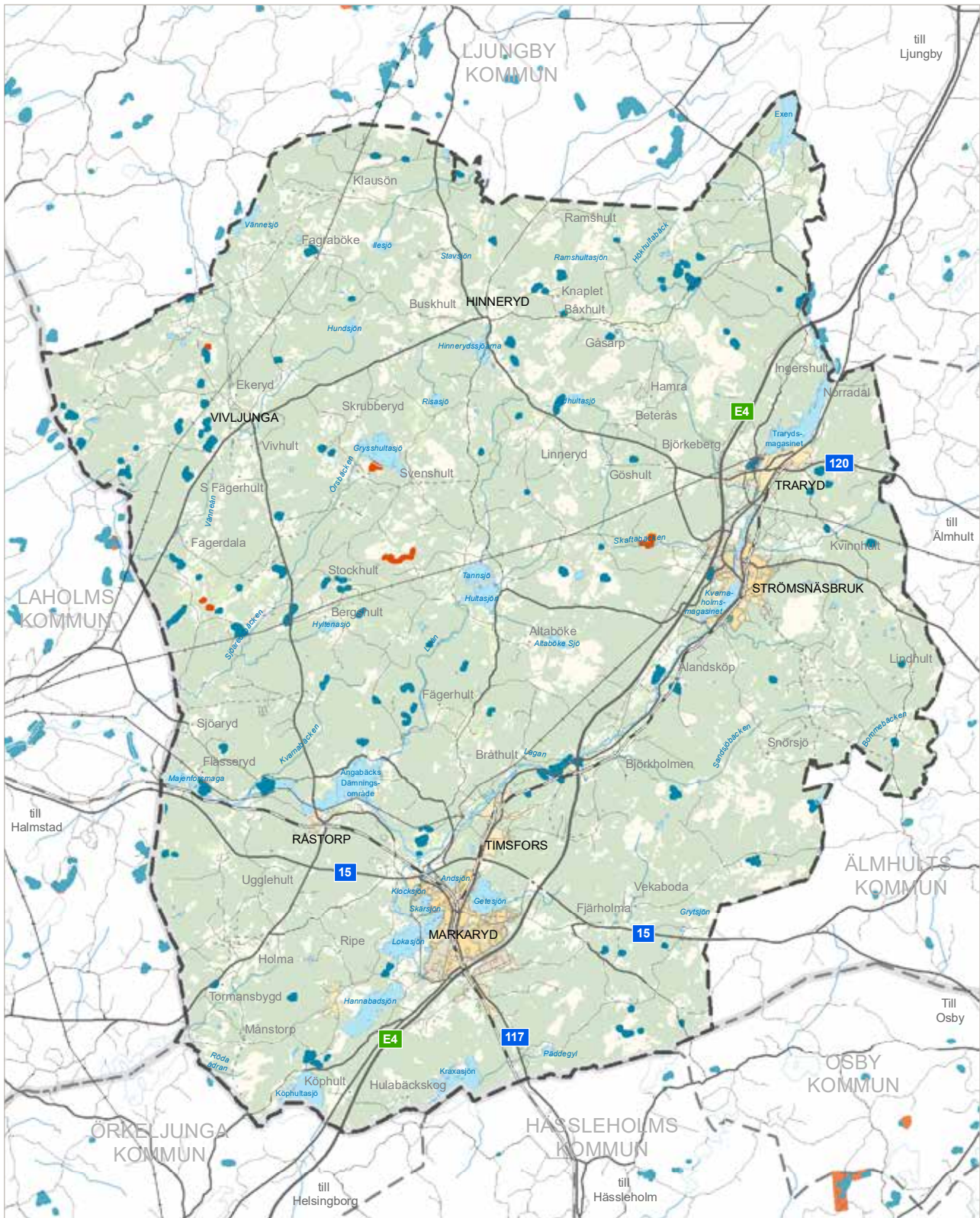
Strandskydd

Strandskyddet regleras främst i 7 kapitlet, 15 § miljöbalken. Strandskyddets syften är att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Strandzonen har även betydelse för rening av kväve och fosfor genom att dessa ämnen tas upp av växtlighet och avsätts i sedimentet. Därför ska det finnas ett område för att säkerställa fri passage mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna. Detta gäller dock inte om en användning av området närmast strandlinjen är omöjlig med hänsyn till de planerade byggnadernas eller anläggningarnas funktion.

Just nu pågår ett arbete med att se över strandskyddet (Tillgängliga stränder - ett mer differentierat strandskydd, SOU 2020:78). Den 1 juli 2022 avses nya lagändringar träda i kraft, som i korthet innebär lättnader för strandskyddet där bebyggelsestrycket är lågt och ett starkare strandskydd inom högexploaterade områden. Begreppet strandnära utvecklingsområde avses också ersätta systemet med landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden.

Det generella strandskyddet gäller 100 meter från strandkanten (vid normalt medelvattenstånd) på land och i vattenområdet, samt inkluderar undervattensmiljön. Strandskyddet kan utökas upp till högst 300 meter om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften. I Markaryds kommun finns en sjö (Hannabadssjön) med utökat strandskydd, 200 meter. Det senaste beslutet kring

Kartan visar nyckelbiotoper och naturvårdsavtal i kommunen och dess omland.

denna utökning fattades av Länsstyrelsen den 11 november 2014.

Strandskyddet gäller samtliga stränder i kommunen - vid insjöar och vattendrag oavsett storlek. Bestämmelserna gäller både i tätort och i glesbygd, oavsett om det finns gott om sjöar och vattendrag eller inte och oavsett vilka naturtyper eller arter som finns.

Inom den strandskyddade zonen är det förbjudet att uppföra nya byggnader, gräva, ändra användning på befintliga byggnader eller göra andra åtgärder som avhåller allmänheten från strandskyddsområdet. Åtgärder som kan skada växt- och djurliv är förbjudna. Det finns undantag för vad som inte får göras. Om det finns ekonomibyggnader och anordningar som måste ligga inom strandskyddat område för sin funktions skull och behövs för jordbruk, fiske, skogsbruk eller renskötsel får dessa finnas.

Undantag för kompletteringsåtgärder inom strandskyddsområde

Den 20 juni 2017 beslutade Länsstyrelsen i Kronobergs län att vissa kompletteringsåtgärder kan tillåtas inom strandskyddat område. Med kompletteringsåtgärder menas både komplementbyggnader och vissa andra åtgärder, främst mindre tillbyggnader. Åtgärderna ska vara underordnade huvudbebyggelsen på fastigheten.

Undantaget från strandskyddsförbuden gäller enbart kompletteringsåtgärder inom 15 meter från huvudbyggnaden men inte närmare strandlinjen än 25 meter. För exempelvis en komplementbyggnad gäller de nämnda begränsningarna hela byggnaden, inklusive verandor och balkonger.

Tillsyn, dispens och återinträde

Sedan den 1 juli 2009 är det i första hand kommunen som har det största ansvaret för de strandskyddade områdena, både avseende dispenshantering och tillsyn. Länsstyrelsen bevakar dock strandskyddets intressen och prövar kommunala beslut. I Markaryds kommun beslutar Miljö- och byggnadsnämnden om undantag från reglerna förutom i områden som omfattas av Natura 2000, statliga naturreservat och områden med landskapsbildskydd. I sådana områden ansvarar Länsstyrelsen för dispenser från strandskydd.

För att få dispens för strandskyddet, behöver det finnas så kallade särskilda skäl. Dessa finns i miljöbalken 7 kap. 18 c-d§. Även om dispens ges, gäller strandskyddet, dispensen gäller endast den utbyggnaden eller åtgärden som dispens getts för. Det ska fortsätta finnas en fri passage närmast stranden. Har område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen pekats ut, gäller lite andra regler för detta. Se efterföljande avsnitt om LIS - områden, landsbygdsutveckling i strandnära lägen.

Ett planlagt strandområde kan ibland vara undantaget från strandskydd. Den gällande strandskyddslagstiftningen innebär dock att strandskydd kan återinträda vid vissa situationer enligt miljöbalken 7 kap. 18 g§. Strandskyddet återinträder när ett område upphör att omfattas av en detaljplan eller områdesbestämmelse - eller - om detaljplanen eller områdesbestämmelserna ersätts med en ny detaljplan.

Sedan september 2014 får Länsstyrelsen även upphäva strandskydd vid mindre sjöar (mindre än ett hektar) eller små vattendrag (två meter eller smalare).

LIS-områden, landsbygdsutveckling i strandnära lägen

I en översiktsplan kan kommunen peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Redovisningen i översiktsplanen ska vara vägledande vid prövning av ansökningar om dispenser från strandskyddet och upphävande av strandskyddet i detaljplaner.

Ett LIS-område innebär inte per automatik att dispens ges utan är ett av särskilda skälen, som anges i miljöbalken, att pröva en dispens och upphävande av strandskyddet. Allmänheten ska fortsätta ha god tillgång till strandområdet samt att djur och växter ska ha goda livsvillkor. Kommunen ska kunna motivera varje enskilt fall. Om dispensen gäller enstaka en- och tvåbostadshus inom ett LIS-område krävs det dock att huset ska byggas i anslutning till befintliga bostadshus. I anslutning menas då att det bör ligga inom 200 meter från befintligt bostadshus.

Ett LIS-område syftar till att stimulera den lokala och regionala utvecklingen som har god tillgång till fria strandområden, att skapa arbetstillfällen, att locka människor att flytta till platsen eller bidra till att upprätthålla serviceunderlaget på landsbygden. Det ska ske på ett sådant sätt att det långsiktiga skyddet för stränderna upprätthålls. LIS-områden ska främst användas för områden som inte ligger i närheten av större tätorter.

Område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen anges i miljöbalkens 7 kap. 18e§. Nedan redovisas de punkter som är relevanta i Markaryds kommun.

1. Områdena är lämpliga för utvecklingen av landsbygden
2. Områdena är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt
3. Områdena har endast en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften
  - a) i eller i närheten av tätorter

Andra skyddsformer

Det finns skydd i lagstiftningen för andra aspekter med koppling till naturmiljöer eller användningen av mark- och vattenområden.

Stora opåverkade områden

Stora opåverkade områden ska enligt 3 kap 2§ miljöbalken skyddas mot åtgärd som kan påverka områdets karaktär. I miljöbalkens 3 kapitel om grundläggande bestämmelser för hushållning med mark – och vattenområden förordas i 2 § att ”Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär”.

Bestämmelserna syftar till att bevara större sammanhängande landsbygds- och vattenområden samt skydda dessa mot större strukturbildande exploateringsföretag, vilka påtagligt påverkar ett områdes karaktär genom buller, utsläpp eller störningar på landskapsbilden.

Inom kommunen har inga områden pekats som ”Stora opåverkade områden”. Dock finns i kommunen större sammanhängande områden väster om E4, liksom delar öster om E4 som är förhållandevis fria från bebyggelse och större infrastruktur.

Jord- och skogsbruk

Jord- och skogsbruket utgör basen för landsbygdens näringsliv och även för en omfattande förädlingsindustri. Jordbruksnäringen har dessutom stor betydelse som skapare av värdefulla kulturlandskap.

Enligt miljöbalken 3 kapitel 4 § är jord- och skogsbruk av nationell betydelse men anges inte som riksintresse. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska dock så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Enligt miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Ska sådan mark tas i anspråk bör ingreppen utformas på ett sätt som medför minsta möjliga inverkan på jordbruket.

Artskydd

Artskyddet regleras bland annat genom artskyddsförordningen. Syftet är att säkra den biologiska mångfalden genom att bevara naturliga livsmiljöer för de mest hotade

växt- och djurarterna. Alla vilda däggdjur och alla fåglar är fredade enligt jaktlagen, med undantag för att det under vissa tider på året råder jakttid för några arter. Fiskar, blötlevande kräftdjur och blötdjur, till exempel musslor och snäckor, omfattas av fiskelagstiftningen och kan fridlysas med stöd av den. Vissa landlevande djur och växter kan fridlysas med stöd av artskyddsförordningen. Alla Sveriges orkidéer är till exempel fridlysta.

Det är förbjudet att göra åtgärder som kan påverka eller avsiktligt störa fridlysta arter, eller deras fortplantningsmiljöer och viloplats. Men det går att söka dispens för att utföra åtgärder om det inte finns någon annan lösning och om artens möjlighet att finnas kvar inte försämras.

Exempel på åtgärder som kan skada fridlysta arter:

- Fånga eller samla in djur och djurens ägg, rom och larver.
- Gräva upp växter, att samla in växter eller deras frön.
- Renovera utrymmen där fladdermöss lever.
- Rensa diken där groddjur lever.
- Fälla träd där fridlysta arter lever.
- Täcka platser där djur och växter lever med jord, grus eller timmer

Hotade djur, växter och svampar kan skyddas i naturreservat eller genom fridlysnings. Vissa arter är så hotade att det skyddet inte räcker, för dessa arter finns speciella åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammen tas fram nationellt av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. I Markaryds kommun är det tio arter som omfattas av nationella åtgärdsprogram. Länsstyrelserna får årliga bidrag för att genomföra arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, antingen i egen regi eller genom uppdrag till entreprenörer eller markägare.

Rödlistade arter

Den svenska rödlistan är en bedömning och sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i Sverige och ger en överblick över arternas tillstånd.

Rödlistan innebär inte i sig en prioritering av vilka arter som ska beaktas inom naturvården, men utgör ett stöd för att göra dessa prioriteringar. Den kan vara till hjälp vid identifiering och prioritering av naturvårdssatsningar, och den kan bidra med kunskap för att nå uppsatta miljömål. Enligt Artportalen har det i Markaryds kommun rapporterats knappt 200 rödlistade arter i klasserna nära hotad till starkt hotad. Fynden har gjorts relativt jämnt fördelat över kommunen.

Tre arter i kommunen är listade som akut hotade är flodkräfta, otolansparv och skogsalm. I kommunen finns även

19 arter som klassats som *starkt hotade* och ett 50-tal som klassats som *sårbara*.

Invasiva arter

Sedan januari 2015 finns en EU-förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter (1143/2014). Syftet med förordningen är att så långt som möjligt hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här. Det finns totalt 66 arter som omfattas av förbuden i EU-förordningen, 30 djurarter och 36 växtarter. Den senaste uppdateringen gjordes den 25 juli 2019.

I Markaryds kommun förekommer de invasiva arterna jätteloka och jätdebalsamin vilka omfattas av förbuden i EU-förordningen.

Myndigheter, kommuner, privata aktörer, villaägare och andra privatpersoner har ansvar och skyldighet att följa reglerna och hindra spridning av invasiva främmande arter. Ansvaret regleras även i Miljöbalken och i den svenska förordningen om invasiva främmande arter.

Kommunen har en viktig roll och ansvar genom sitt ansvar för parker och allmänna ytor. Likaså har kommunen ansvar för avfallshanteringen och se till att avfallet från invasiva främmande arter hanteras på ett sätt så att de förstörs och inte sprids. (*Naturvårdsverket, 2021*)

Skydd av kulturvärden

Förutom utpekade riksintresseområden skyddas kulturvärden i kommunen även genom andra paragrafer i miljöbalken. Nedan listas förekommande skyddsformer och områden med särskilda restriktioner.

Fornminnen

Alla fornlämningar – såväl kända som okända – är skyddade genom kulturmiljölagen (KML). Fasta fornlämningar är lämningar efter människors verksamhet under forna tider, tillkomna genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna. Dessa lämningar till exempel runstenar, gravar, fornborgar med mera, är skyddade enligt kulturminneslagen. De återfinns både i stads-, skogs- och åkermiljöer. Till fasta fornlämningar räknas också skeppsvrak, liksom naturbildningar till vilka åldriga sägner och bruk är knutna.

Antalet kända fornlämningar i kommunen är drygt 320 stycken. Utöver dessa finns även omkring 500 ytterligare lämningar av annat slag. De kända fornlämningar som

redovisas på kartan utgör dock endast en mindre del av det totala fornlämningsantalet.

Kyrkliga kulturminnen

Kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser som tillkommit före år 1940 är skyddade enligt bestämmelserna i kulturmiljölagen 4 kapitel. Även vissa yngre, särskilt utvalda kyrkor och begravningsplatser, kan vara skyddade. En närmare beskrivning av kyrkobyggnaderna och deras kulturhistoriska värde återfinns i skriftserien Sveriges kyrkor utgiven av Vitterhetsakademien och distribueras genom Riksantikvarieämbetet.

I Markaryds kommun utgör Timsfors kapell, Markaryds kyrka, Hinneryds kyrka, Traryds kyrka, Sankt Andreas kyrka och Germunds kapell kyrkliga kulturminnen och skyddade enligt 4 kapitlet kulturmiljölagen. Markaryds, Hinneryds och Traryds kyrkor omfattas dessutom av tillståndsplikt enligt 4 kapitlet 3§ som innebär att kyrkorna inte väsentligt får ändras utan tillstånd av länsstyrelsen.

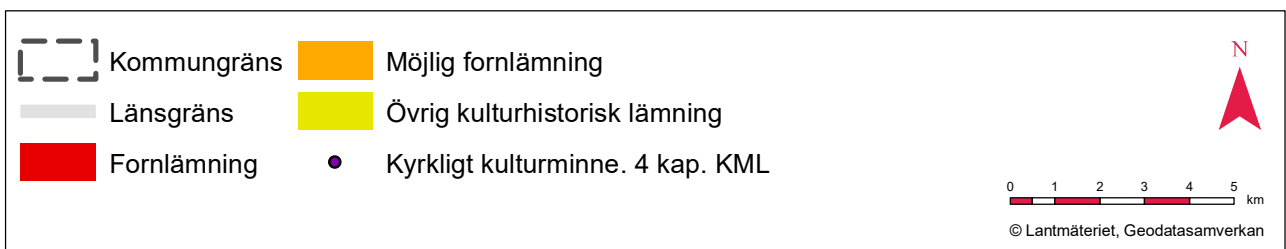
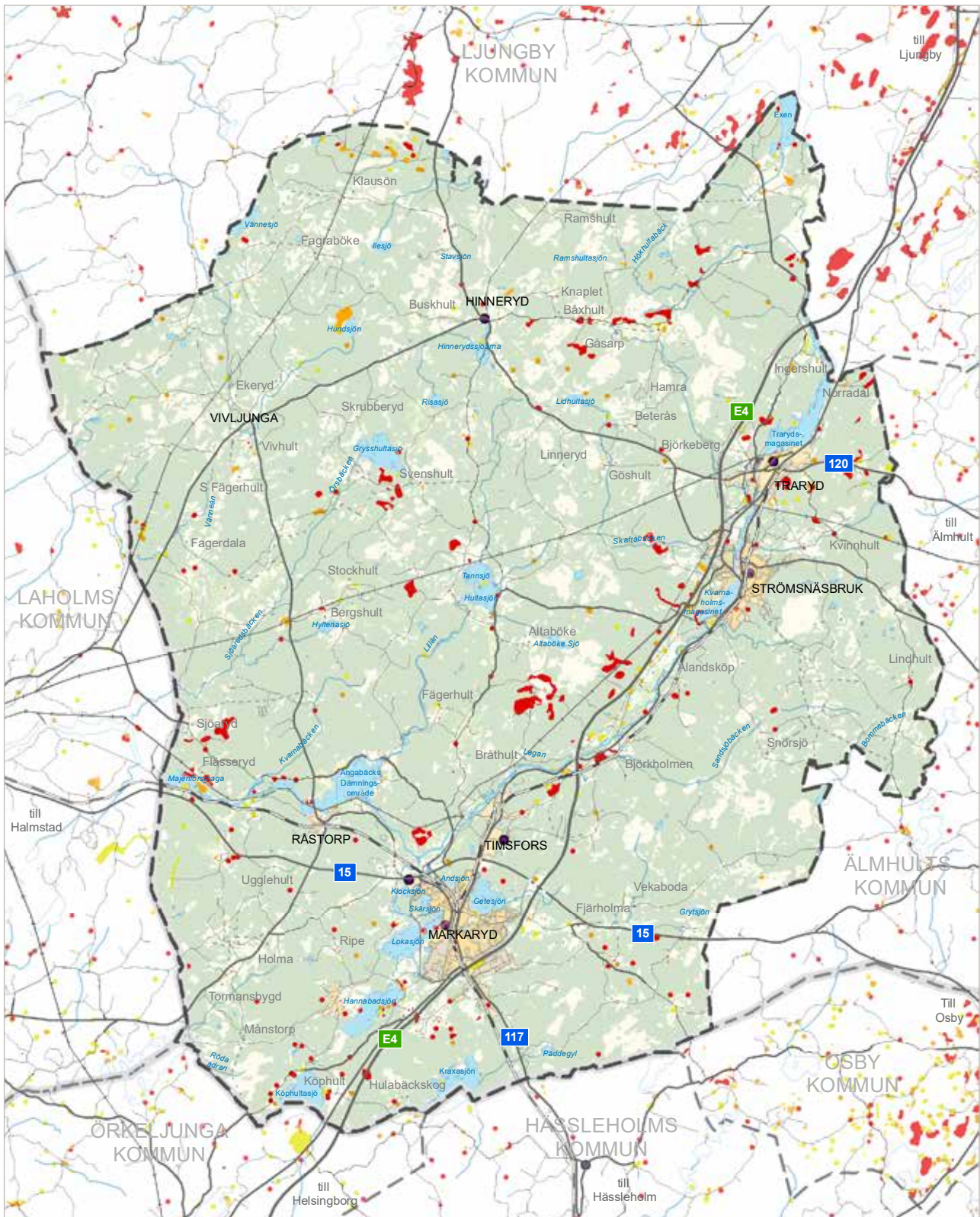
Värdefulla bebyggelsemiljöer

Enligt Plan- och bygglagen är det förbjudet att förvanska särskilt kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. För all bebyggelse gäller även varsamhetskravet som innebär att bebyggelsens *”särart”* och *”karaktersdrag”* ska tillvaratas vid ändring eller underhåll.

Kulturmiljölagen innehåller bland annat bestämmelser för skydd av värdefulla byggnader liksom fornlämningar, fornfynd, kyrkliga kulturminnen och vissa kulturföremål. Byggnadsminnen är byggnader eller anläggningar som, i enlighet med Kulturmiljölagens tredje kapitel, har ett *”synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde”*.

I kapitel *Natur, kultur och rekreation* beskrivs sju miljöer ur Länsstyrelsen kulturmiljöprogram. Miljöerna som kulturmiljöprogrammet särskilt lyfter fram i Markaryds kommun är samtliga landsbygdsmiljöer som kännetecknas av bland annat en särartad bebyggelse, med byggnadsinfluenser från Skåne och områdets historiska egenskap som gränsbygd och järnproduktionens betydelse för bebyggelsens tillkomst. Flera militärhistoriska miljöer i form av skansar ingår också i programområdena.

I en inventering av stationshus i regionen, pekas tio stationshus ut i Kronoberg som särskilt kulturhistoriskt intressanta. Dessa är; Näsbykulla, Klavrestrom, Varvshult, Åkerslund, Varendseke, Alvesta, Råppe, Gemla, Ålshult och Strömsnäsbruk.

Kartan redovisar kyrkliga kulturminnen, fornlämningar och övriga kultrubistoriska lämningar i kommunen och dess omland.

Källor för del 1 och del 2

- Barnombudsmannen, *Konventionstexten*. FN:s konvention om barnets rättigheter. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/konventionstexten/> [hämtad 2021-03-05]
- Boverket (2021a), *Planeringsstrategi - en del av den kontinuerliga översiktsplaneringen*, <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/planeringsstrategi/>, [hämtad 2021-03-16]
- Boverket (2021b), *ÖP-modell 2.1*, <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/op-modell/> [hämtad 2021-03-10]
- Ekonomifakta (2021). *Markaryd. Regional statistik. Din kommun i siffror*. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BO__BO0104__BO0104D/BO0104T04/table/tableViewLayout1/ [hämtad 2021-02-19]
- Företagarna (2018). *Företagandet i Markaryd*. <https://www.foretagarna.se/globalassets/media/rapporter/foretagare-i-kommun/2018-pdf/Markaryd.pdf> [hämtad 2021-02-12]
- Företagsklimat (2019). Statistik Arbetstillfällen efter näringsgren (2019). https://www.foretagsklimat.se/statistics?factor=jobs_per_business [hämtad 2021-03-02]
- Försvarsmakten (2019). *Rikssintressen för totalförsvarets militära del i Kronobergs län 2019*. FM2019-26734:1, bilaga 10
- Jordbruksverket (2021). Databasen TUVÅ. <https://etjanst.sjv.se/tuvaut/site/webapp/tuvaut.html> [hämtad 2021-03-11]
- Kolada (2021). *Jämföraren. Markaryds kommun*. https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?p=jamforelse&focus=16609&tab_id=145939 [hämtad 2021-03-10]
- Kronobergs Luftsvårdsförbund (2018). *Tätortsprogram i Kronobergs län*.
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2005) *Vår miljö i Kronobergs län*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2011) *Kronobergs län och klimatförändringarna 1.0 - En kartläggning av klimateffekter, bot och möjligheter*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2012) *Regionalt kulturmiljöprogram*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2012) *Regional vattenförsörjningsplan 2012*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2014) *Regionala miljömål i Kronobergs län 2013-2020*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2015) *Kulturmiljöstrategi 2016-2020 för Kronobergs län*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2016) *Regional handlingsplan för klimatanpassning, 2016*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2018) *Plan för skydd av värdefull natur i Kronobergs län under perioden 2018-2022*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2019) *Sammanfattande redogörelse för Kronobergs län 2019-05-14 reviderad version*,
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2019) *Vägen framåt - Åtgärdsprogram för miljömålen 2019-2025*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2020a) *Bostadsmarknadsanalys 2020, Kronobergs län*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2020b) *Brukningsvärd jordbruksmark - ett kunskapsunderlag för Kronobergs län 2020-12-03*
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2020c) *Rikssintressentredning Markaryds kommun, 2020-12-31*
- Markaryds kommun (2009), *Vindkraftpolicy*
- Markaryds kommun (2010), *Markaryds kommun Översiktsplan 2010*
- Markaryds kommun (2016a), *Bredbandsutbyggnad i Markaryds kommun*
- Markaryds kommun (2016b), *Integrationsstrategi*
- Markaryds kommun (2016c), *Handlingsprogram för skydd mot olyckor Markaryds Kommun 2017-2019*
- Markaryds kommun (2018), *Bostadsförsörjningsprogram 2018*
- Markaryds kommun (2019a), *Utvecklingsplan 2030*

Markaryds kommun (2019b), *Radonplan för Markaryds kommun*

Markaryds kommun (2020a), *2030- Tillsammans mot framtiden, summering av insamlat material hösten och vintern 2019/2020*

Markaryds kommun (2020b), *Agenda 2030, Markaryds kommuns plan för arbete med hållbarhetsfrågor 2020*

Markaryds kommun (2020c), *Energi- och klimatplan, 2021-2030*

Markaryds kommun (2020d), *Kapacitetsutredning VA Markaryd, 2020*

Markaryds kommun (2020e), *Riskutredning farligt gods*

Markaryds kommun (2020f), *Vision 2030*

Markaryds kommun (2021a), *Befolkningsprognos 2021-2030*

Markaryds kommun (2021b), *Årsredovisning 2020*

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2019) *Översvämningskartering utmed Lagan. Med detaljerad översvämningskartering för det identifierade området med betydande översvämningsrisk, Värnamo.*

Naturvårdsverket (2007). *Myrskyddsplan för Sverige. Objekt i Kronobergs län. Rapport 5670.*

Region Kronoberg (2015) *Trafikförsörjningsprogram 2016-2025*

Region Kronoberg (2015b) *Kommunbeskrivning 2014 Markaryds kommun*

Region Kronoberg (2016) *Länsgemensam folkhälsopolitik för Kronobergs län*

Region Kronoberg (2017) *Länstransportplan för Kronobergs län 2018-2025*

Region Kronoberg (2019a) *Befolkningsutvecklingen i Kronobergs län 2018 och befolkningsprognos för perioden 2019-2033*

Region Kronoberg (2019b) *Gröna Kronoberg - Regional utvecklingsstrategi för Kronobergs län 2019-2025*

Region Kronoberg (2019c) *Integrerad landskapskaraktärsanalys för Kronobergs län, 2019*

Region Kronoberg (2019d) *Stationssambället som regional resurs*

Region Kronoberg (2019e). Kulturgeografisk analys. https://geodata.kronoberg.se/portal/apps/MapJournal/index.html?ap_pid=09e8d4f2a7b84b1ab355ec29182413f1b [hämtad 2021-02-04]

Prop. 2019/20:52. *En utvecklad översiktsplanering, prop. 2019/20:52.* Finansdepartementet. <https://www.regeringen.se/4a4251/contentassets/cea3539b91be42369bc9983646115660/en-utvecklad-oversiktsplanering-prop-20192052> [hämtad 2021-03-02]

Skogsstyrelsen (2021) *Skogens pärlor.* <https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/> [hämtad 2021-03-16]

SMHI (2015) *Framtidsklimat i Kronobergs län - enligt RCP-scenarier.*

Statistiska centralbyrån, SCB (2018). *Hushållens boende 2017: Vanligast för barn att bo i småhus.* <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/hushallens-boende/pong/statistiknyhet/hushallens-boende/> [hämtad 2021-03-29]

Statistiska centralbyrån, SCB (2019). *Antal pendlare per län och kommun, 2019.* <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/pong/tabell-och-diagram/antal-pendlare-per-lan-och-kommun-2019/> [hämtad 2021-02-03]

Statistiska centralbyrån, SCB (2021). *Färdigställda lägenheter i nybyggda hus efter region, hustyp och ägarkategori. År 1991-2020.* https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BO__BO0101__BO0101A/LghReHtypAkAr/table/tableViewLayout1/# [hämtad 2021-02-03]

Statens Geotekniska Institut (2021). *Kartvisare.* <https://apps.sgu.se/kartvisare/> [hämtad 2021-03-17]

Sveriges kommuner och regioner (2016) *Kommungruppsindelning 2017. Omarbetning av Sveriges kommuner och landstings kommungruppsindelning.*

Trafikverket (2018a). *Nationell transportplan 2018-2029*

Trafikverket (2018b). *Åtgärdsvalsstudie Höghastighetsjärnväg Jönköping - Malmö*

Vattenmyndigheterna i samverkan (2018a). *Åtgärdsprogram 2018-2021 för nya prioriterade ämnen i ytvatten och PFAS i grundvatten för Västerhavets vattendistrikt - Åtgärder riktade till myndigheter och kommuner samt konsekvensanalys*

**MARKARYDS
KOMMUN**

Drottninggatan 11
28531 Markaryd
0433 - 72 000
www.markaryd.se